

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
ОБЛКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:

КУРС ЛЕКЦІЙ

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Магістр»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
денної форми навчання

МИКОЛАЇВ
2021

УДК 336.7

Р49

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 22.11.2021 р., протокол № 4.

Укладач:

О. А. Боднар – канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування. Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

Д. В. Калнауз – керуючий відділенням «Миколаївське» Миколаївського регіонального управління АТ КБ «ПриватБанк»;

Ю. Ю. Чебан – канд. екон. наук, доцент кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Склад, обсяг і терміни виконання змістових модулів.....	6
Лекція 1. Ринок фінансових послуг	7
Лекція 2. Поняття фінансового посередництва, його класифікація	24
Лекція 3. Інституціональна структура ринку фінансових послуг	30
Лекція 4. Сегментарна структура ринку фінансових послуг	37
Лекція 5. Інфраструктура ринку фінансових послуг	46
Лекція 6. Фінансові послуги на ринку грошей	56
Лекція 7. Фінансові послуги на валютному ринку.....	70
Лекція 8. Фінансові послуги на фондовому ринку.....	79
Лекція 9. Фінансові послуги з управління ризиком.....	87
Лекція 10. Державне регулювання та саморегулювання ринку фінансових послуг.....	94
Список рекомендованих джерел.....	101

Передмова

Дисципліна «Ринок фінансових послуг» є однією з базових для підготовки магістрів зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування». Ринок фінансових послуг – це особлива, притаманна тільки ринковій економіці сфера економічних взаємовідносин, де здійснюється купівля – продаж, розподіл і перерозподіл фінансових активів країни між сферами економіки.

Мета дисципліни: підготовка магістрів за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», здатних розв'язувати складні завдання і проблеми у сфері професійної діяльності з фінансів, банківської справи, страхування, а також у процесі досліджень та/або здійснення інновацій, що характеризується невизначеністю умов і вимог ринкового середовища; формування у здобувачів вищої освіти теоретичних знань та практичних навичок управління фінансами за участі фінансових посередників загалом та окремих його сегментів.

Завдання дисципліни: сформувати у здобувачів вищої освіти системного розуміння взаємозв'язків суб'єктів фінансових відносин на ринку фінансових послуг, їх економічної природи та характеру, потреб споживачів у фінансових послугах та можливостей їх задоволення різними фінансовими установами.

Предметом вивчення дисципліни «Ринок фінансових послуг» є: відносини, що виникають у процесі руху фінансових ресурсів між державою, юридичними і фізичними особами.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки магістра. Вивчення дисципліни ґрунтується на знаннях з економіки підприємства, фінансів, фінансів підприємства, страхування фінансових ринків.

До системи компетентностей належать:

Інт К. Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання у сфері фінансів, банківської справи та страхування, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК4. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК8. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК9. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ФК1. Здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ФК4. Здатність оцінювати дієвість наукового, аналітичного і методичного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК6. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв'язанні складних завдань і проблем у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК7. Здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації, необхідної для вирішення професійних і наукових завдань у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК8. Здатність застосовувати інноваційні підходи в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ФК13. Здатність демонструвати поглиблені знання щодо методів та технологій прогнозування надзвичайних ситуацій, визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення надзвичайних ситуацій.

Програмні результати навчання з дисципліни

ПРН1. Використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими та управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ПРН3. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПРН4. Відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПРН6. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях.

ПРН7. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПРН8. Вміти застосовувати інноваційні підходи у сфері фінансів, банківської справи та страхування та управляти ними.

ПРН13. Оцінювати ступінь складності завдань при плануванні діяльності та опрацюванні її результатів.

Склад, обсяг і терміни виконання змістових модулів

Модулі курсу			Найменування теми	Розподіл навчального часу			Термін виконання,	Термін контрольного заходу
Найменування	Обсяг, кредит	Сума залікових балів		лекції	практичні	самостійна робота		
Змістовий модуль 1 Теоретичні основи ринку фінансових послуг	2	16-26	Тема 1 Ринок фінансових послуг	2	2	8	1,2	2
			Тема 2 Поняття фінансового посередництва, класифікація його	2	2	8	1,2	3
			Тема 3 Інституціональна структура ринку фінансових послуг	2	2	8	3,4	4
			Тема 4 Сегментарна структура ринку фінансових послуг	2	2	8	3,4	5
			Тема 5 Інфраструктура ринку фінансових послуг	2	2	8	5,6	6
Змістовий модуль 2 Фінансові послуги на окремих ринках	2	20-34	Тема 6 Фінансові послуги на ринку грошей	2	2	8	5,6	7
			Тема 7 Фінансові послуги на валютному ринку	2	2	8	7,8	8
			Тема 8 Фінансові послуги на фондовому ринку	2	2	8	7,8	9
			Тема 9 Фінансові послуги з управління ризиком	2	2	8	9,10	10
			Тема 10 Державне регулювання та саморегулювання ринку фінансових послуг	2	2	8	10, 11	11
Всього	4	36-60		20	20	80	x	x

Змістовий модуль 1.

Теоретичні основи ринку фінансових послуг

Лекція 1. Ринок фінансових послуг

Зміст

- 1.1. Сутність та види фінансових послуг.
- 1.2. Економічна сутність ринку фінансових послуг.
- 1.3. Структура та функції ринку фінансових послуг.
- 1.4. Становлення ринку фінансових послуг в Україні.
- 1.5. Суб'єкти ринку фінансових послуг. Власники та користувачі фінансових ресурсів.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, грошовий потік, фінансова глобалізація, ринок, послуги.

Keywords: financial services market, cash flow, financial globalization, market, services.

1.1. Сутність та види фінансових послуг.

Фінансові послуги – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів. (ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 р. № 2664 ІІІ).

Терміни «фінансова операція» і «фінансова послуга», не є тотожними. Між ними існують певні відмінності. Фінансові операції – це залучення, зберігання, видача, управління, купівля, продаж та інші дії з фінансовими активами.

Таблиця 1.1. Спільні та відмінні риси фінансових послуг та фінансових операцій

Фінансова послуга	Фінансова операція
Спільні риси	
передбачають певні дії з фінансовими активами	
Відмінні риси	
- операції здійснюються на користь третіх осіб, тобто мають посередницький характер;	- фінансова операція не може поділитись на частини; - фінансова операція є складовою фінансової послуги;
- предметом операції є фінансові активи;	- фінансова послуга може включати кілька фінансових та допоміжних операцій;
- метою операції є отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансового активу.	- фінансова послуга має вартість, яка відображається у тарифах; - фінансова послуга має ознаку товару.

Таким чином, фінансові послуги – це специфічний (фінансовий) товар, який має ціну та відповідні характеристики.

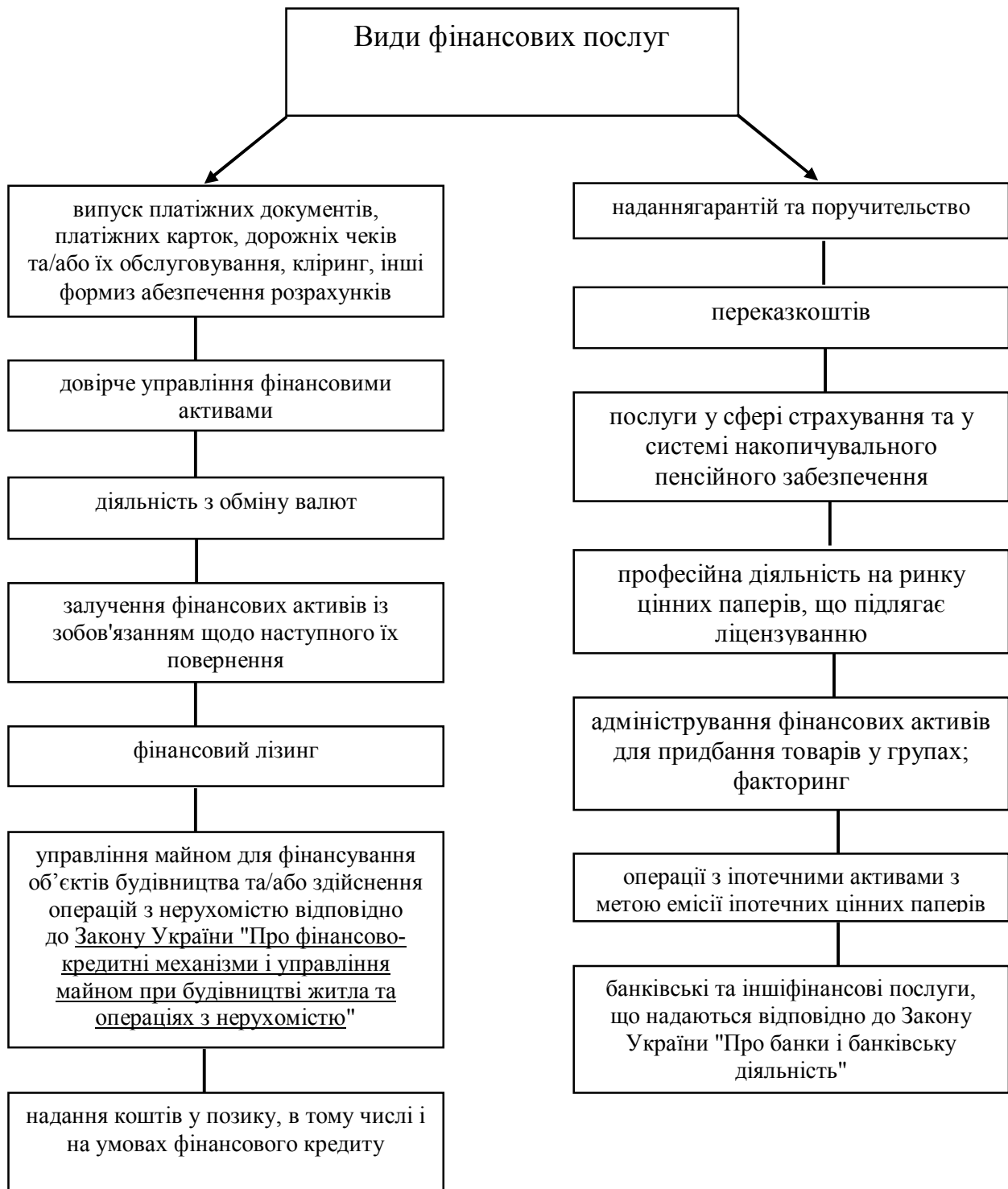

Рисунок 1.2. Види фінансових послуг

Отже, фінансова послуга – це результат виконання відповідних операцій з фінансовими активами. Останнім часом фінансові посередники почали виходити на ринок фінансових послуг із пропозиціями надання певних фінансових продуктів. Фінансовий продукт – це форма представлення фінансової послуги на ринку. Він може бути представлений не однією, а певним набором фінансових послуг, які надаються комплексно.

Відповідно до законодавства України фінансові активи – це кошти, цінні папери, боргові зобов’язання та право вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів.

За директивою ЄС та у відповідності до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» та П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» до фінансових активів включають	- грошові кошти, не обмежені для використання, та їх еквіваленти;
	- дебіторську заборгованість, не призначену для перепродажу;
	- фінансові інвестиції, що утримуються до погашення;
	- фінансові активи, призначені для перепродажу; інші фінансові активи.

Рисунок 1.3. Фінансові активи балансу

Також фінансові активи є специфічними не речовими активами, які являють собою законні вимоги власників цих активів на отримання певного, як правило, грошового доходу у майбутньому

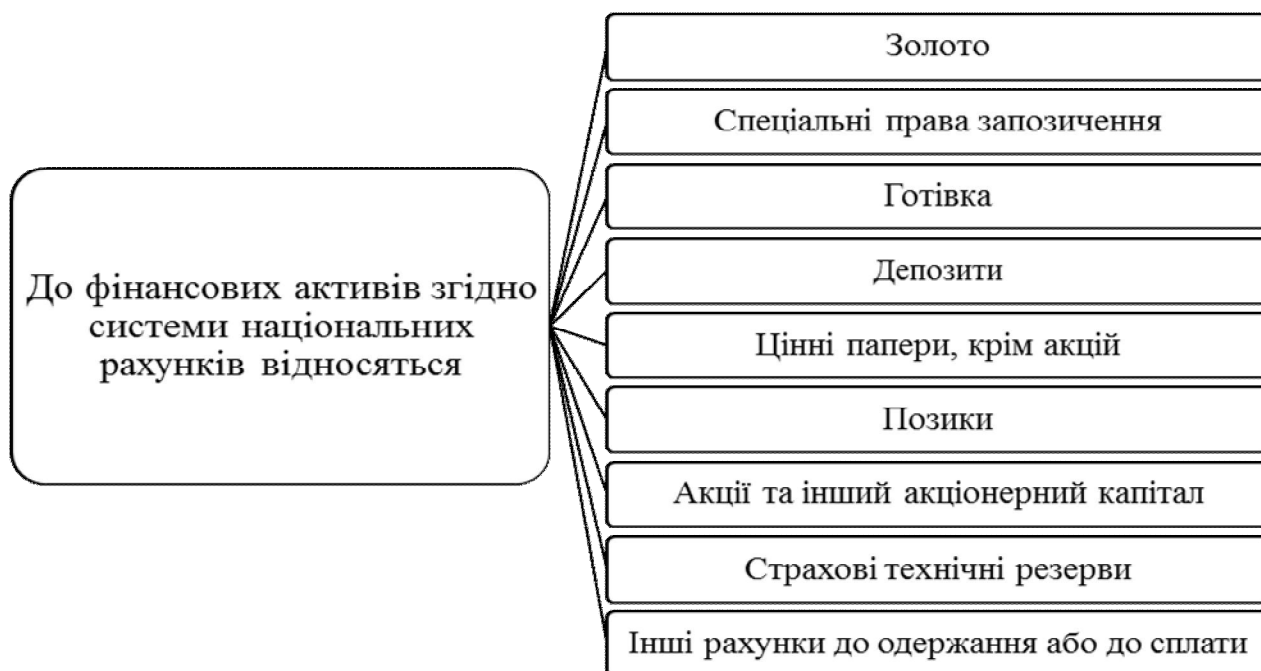

Рисунок 1.4. Фінансові активи (згідно системи національних рахунків)

Фінансовий актив, як будь-який товар, має ціну, що набуває форми відсотку за кредит, дивіденду чи відсотку по цінних паперах, страхового тарифу тощо. Ціна на фінансовий актив визначається на ринку фінансових послуг в результаті взаємодії попиту та пропозиції, а також під впливом такого фактора ціноутворення, як конкуренція.

1.2. Економічна сутність ринку фінансових послуг

Ринок послуг – це певна сукупність економічних відносин з приводу надання, споживання і купівлі-продажу послуг.

Таблиця 1.5. Складові елементи ринку послуг

Складові елементи ринку послуг	1. Ринок транспортних послуг (ринок послуг водного, повітряного та наземного транспорту).
	2. Ринок соціальних послуг (ринок послуг освіти, охорони здоров'я, культурних і туристичних заходів).
	3. Ринок послуг зв'язку, будівництва, та побутового обслуговування.
	4. Ринок послуг сфери управління, регулювання і обміну (ринок послуг у галузі державного управління, ринок послуг громадського харчування та торгівлі, ринок фінансових послуг).

Ринок фінансових послуг розвинувся в результаті розвитку світового ринку товарів. Посилення конкуренції товаровиробників, поява нецінової конкуренції, спричинили появу послуг пов'язаних із транспортуванням та страхуванням товарів, банківським обслуговуванням продажу товарів, гарантуванням їх обов'язкової оплати покупцем тощо. Ці послуги отримали назву фінансових, а ринок на якому вони продаються – ринком фінансових послуг.

Фінансові послуги є основою сучасної економіки. Кожен вид господарської діяльності певною мірою залежить від послуг, що забезпечуються фінансовим сектором економіки. Великі можливості існують для подальшого зростання у торгівлі фінансовими послугами разом із розвитком фінансових ринків.

Необхідність існування ринку фінансових послуг визначається потребою у перерозподілі фінансових ресурсів. Оскільки тимчасово вільні кошти можуть бути в наявності у одних агентів ринку, а інвестиційні потреби виникають у інших, наявність посередника, що спрямовує рух коштів від власників до користувачів, сприяє прискоренню перерозподілу фінансових ресурсів.

За економічною сутністю, ринок фінансових послуг – це економічні відносини, що виникають між фінансовими посередниками та іншими економічними учасниками ринку з приводу формування попиту та пропозиції на специфічний продукт – фінансові послуги, які пов'язані з розподілом та перерозподілом фінансових ресурсів, купівлею-продажем тимчасово вільних грошових коштів і цінних паперів.

Фінансові послуги на ринку фінансових послуг надаються фінансовими установами, фінансовими інститутами, а також, якщо це передбачено законом, фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності.

Фінансові установи – це юридичні особи, які надають одну чи декілька фінансових послуг та які віднесені до відповідного державного реєстру у визначеному законодавством порядку.

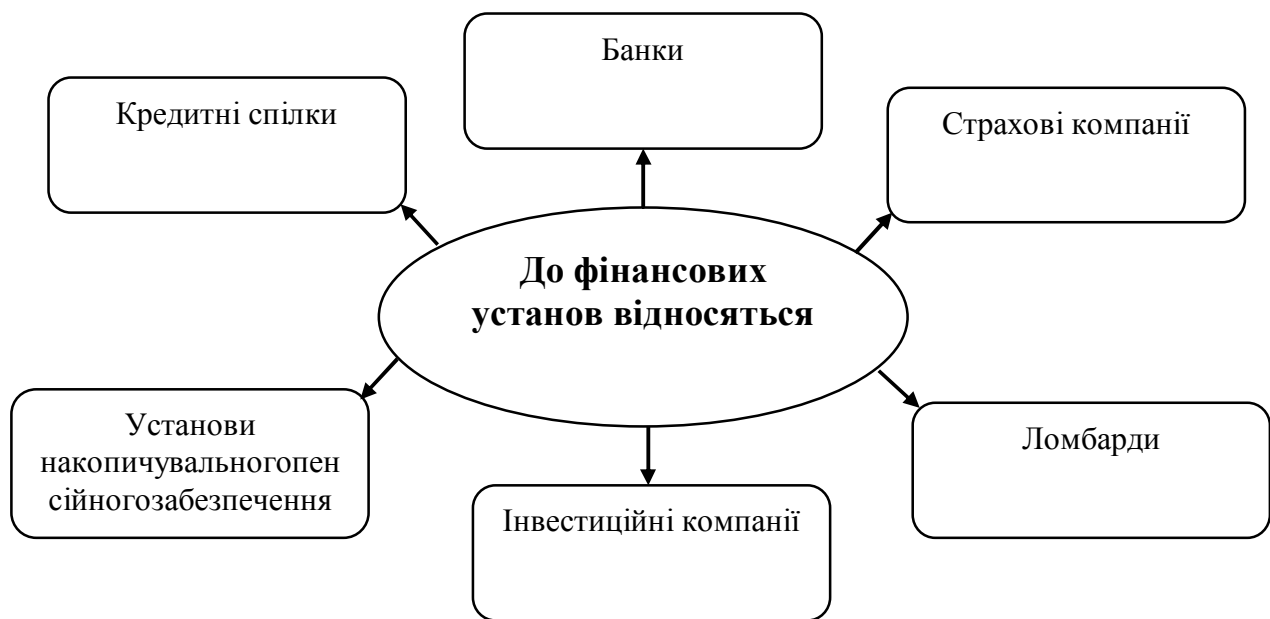

Рисунок 1.6. Фінансові установи

Право та порядок надання окремих фінансових послуг юридичними особами, що не є фінансовими установами, визначається законами та нормативно-правовими актами державних органів, що здійснюють регулювання діяльності фінансових установ та ринків фінансових послуг.

На ринку фінансових послуг визначаються попит та пропозиція на різноманітні фінансові активи. Передача в користування фінансових активів на ринку фінансових послуг оформляється спеціальними документами, які називаються фінансовими інструментами. Якщо активи передаються на умовах позики, це оформляється відповідними інструментами позики (договором, облігаціями, вексями, ощадними сертифікатами тощо) або іншими видами депозитних та кредитних інструментів.

Якщо інвестор вкладає кошти в акціонерний капітал, така операція оформляється інструментом власності – акціями. Платою за надані в позику активи виступає процент, а при безстроковому інвестуванні коштів в акціонерний капітал – прибуток у вигляді дивідендів і капіталізований прибуток, що направляється на збільшення власного капіталу корпорації.

Ринок фінансових послуг є організованою або неформальною системою торгівлі фінансовими інструментами. Фінансові інструменти – це різні форми короткострокового та довгострокового інвестування, торгівля якими здійснюється на ринку фінансових послуг.

Рисунок 1.7. Фінансові інститути

У відповідності до Директиви ЄС та Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку **39 фінансовий інструмент** – це контракт, який одночасно приводить до виникнення (збільшення) фінансового активу у одного підприємства і фінансового зобов’язання або інструмента власного капіталу у іншого.

Відповідно **фінансове зобов’язання** – це контрактне зобов’язання передати грошові кошти або інший фінансовий актив іншому підприємству або обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством.

Рисунок 1.8. Міжнародна класифікація фінансових інструментів

Таблиця 1.9. Критерії класифікації фінансових інструментів

В українських джерелах класифікація фінансових інструментів проводиться за наступними критеріями:		
1. За надійністю щодо отримання доходу на:	Основні:	Інструменти власності (акції) – відносяться до неборгових фінансових інструментів, є безстроковими інструментами, що засвідчують пайову участь інвестора в статутному фонді акціонерного товариства; дають право їхньому власнику на отримання доходу у вигляді дивідендів, право на участь в управлінні та на частку майна товариства при його ліквідації.
		Інструменти позики (облігації, векселі, казначейські зобов'язання тощо) – відносяться до боргових фінансових інструментів, відображають відносини позики між емітентом та інвестором, забезпечують інвестору стабільний дохід у вигляді відсотка та зобов'язують емітента по закінченні терміну дії угоди повернути основну частину боргу інвестору.
	Похідні (деривативи)	фінансові інструменти, що стосуються укладання угоди на майбутній період, механізм випуску та обігу яких пов'язаний із купівлею–продажем певних фінансових чи матеріальних активів (варанти, ф'ючерсні, форвардні, опціонні угоди та свопи).
2. За видами фінансових ринків розрізняють такі інструменти, які їх обслуговують:	Інструменти ринку позичкових капіталів	гроші і розрахункові документи, які обертаються на грошовому ринку
	Інструменти ринку цінних паперів – різноманітні цінні папери, що обертаються на цьому ринку	різноманітні цінні папери, що обертаються на цьому ринку
	Інструменти валютного ринку	-
	Інструменти страхового ринку	-
	Інструменти ринку золота (срібла, платини) та коштовного каміння	-
	Інструменти ринку нерухомості	цінні папери та документи, що засвідчують право власності на той чи інший вид нерухомості
3. За термінами обігу виділяють:	короткострокові фінансові інструменти	з періодом обігу до одного року
	довгострокові фінансові інструменти	з періодом обігу більше одного року
4. Залежно від пріоритетної значимості розрізняють:	первинні фінансові інструменти	акції, облігації, векселі
	вторинні фінансові інструменти або деривативи	опціони, свопи, форвардні та ф'ючерсні контракти

1.3. Структура та функції ринку фінансових послуг

Ринок фінансових послуг - це сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг.

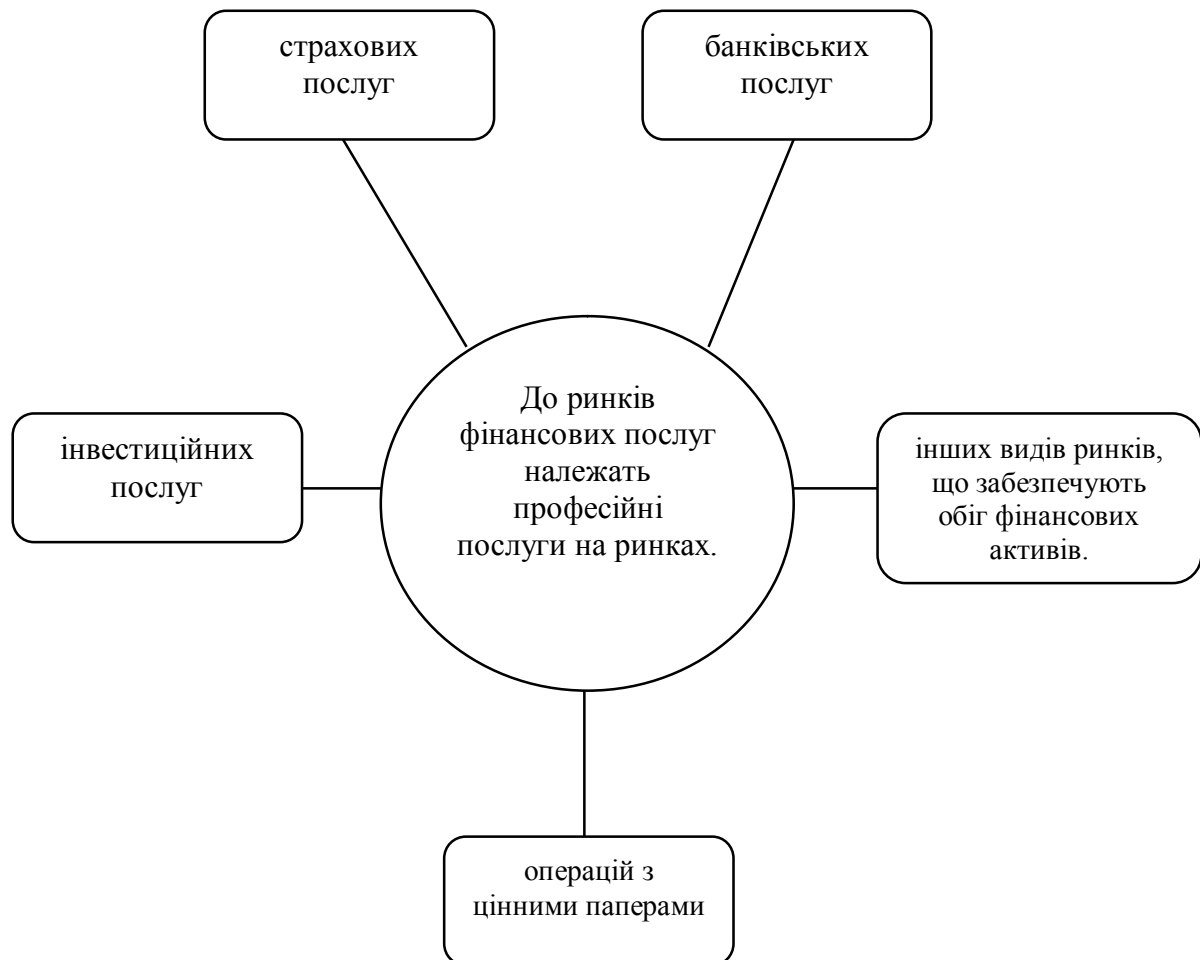

Рисунок 1.10. Професійні послуги на ринку

Ознаки ринку фінансових послуг:

- Ринок фінансових послуг є сферою взаємодії фінансових посередників та інших учасників фінансового ринку.
- Надання послуг на ринку здійснюється шляхом проведення операцій із фінансовими активами.
- На ринку фінансових послуг фінансові активи реалізуються на основі укладання відповідних угод.

Таблиця 1.11. Функції ринку фінансових послуг

<p>Функції ринку фінансових послуг</p>	<p>Акумуляція тимчасово вільних заощаджень населення, бізнесу, державних органів та перетворення їх у позичковий та інвестиційний капітал.</p>
	<p>Фінансове обслуговування учасників економічного кругообігу та фінансове забезпечення процесів інвестування у виробництво на основі визначення найбільш ефективних напрямів використання капіталу.</p>
	<p>Вплив на грошовий обіг та прискорення обороту капіталу.</p>
	<p>Формування ринкових цін на окремі види фінансових активів.</p>
	<p>Забезпечення такої взаємодії покупців та продавців фінансових активів, у результаті якої встановлюються ціни на фінансові активи та зрівноважується попит і пропозиція на них.</p>
	<p>Створення умов для мінімізації фінансових та комерційних ризиків.</p>
<p>Інформування учасників ринку про рівень витрат, рентабельність та якість фінансових послуг.</p>	

Фінансовими операціями є:

- операції залучення фінансових активів вкладника;
- депозит або інші види управління, а також торгівля фінансовими активами.

Об'єктами ринку фінансових послуг є фінансові послуги, що надаються юридичним та фізичним особами, які є власниками та користувачами фінансових активів, а також операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

Суб'єктами або учасниками ринку фінансових послуг є власники фінансових ресурсів, користувачі фінансових ресурсів, фінансові посередники, які відповідно до закону мають право здійснювати діяльність з надання фінансових послуг на території України та держава.

Фінансовими посередниками є юридичні та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які сприяють укладанню угод між власниками і користувачами тимчасово вільних грошових коштів.

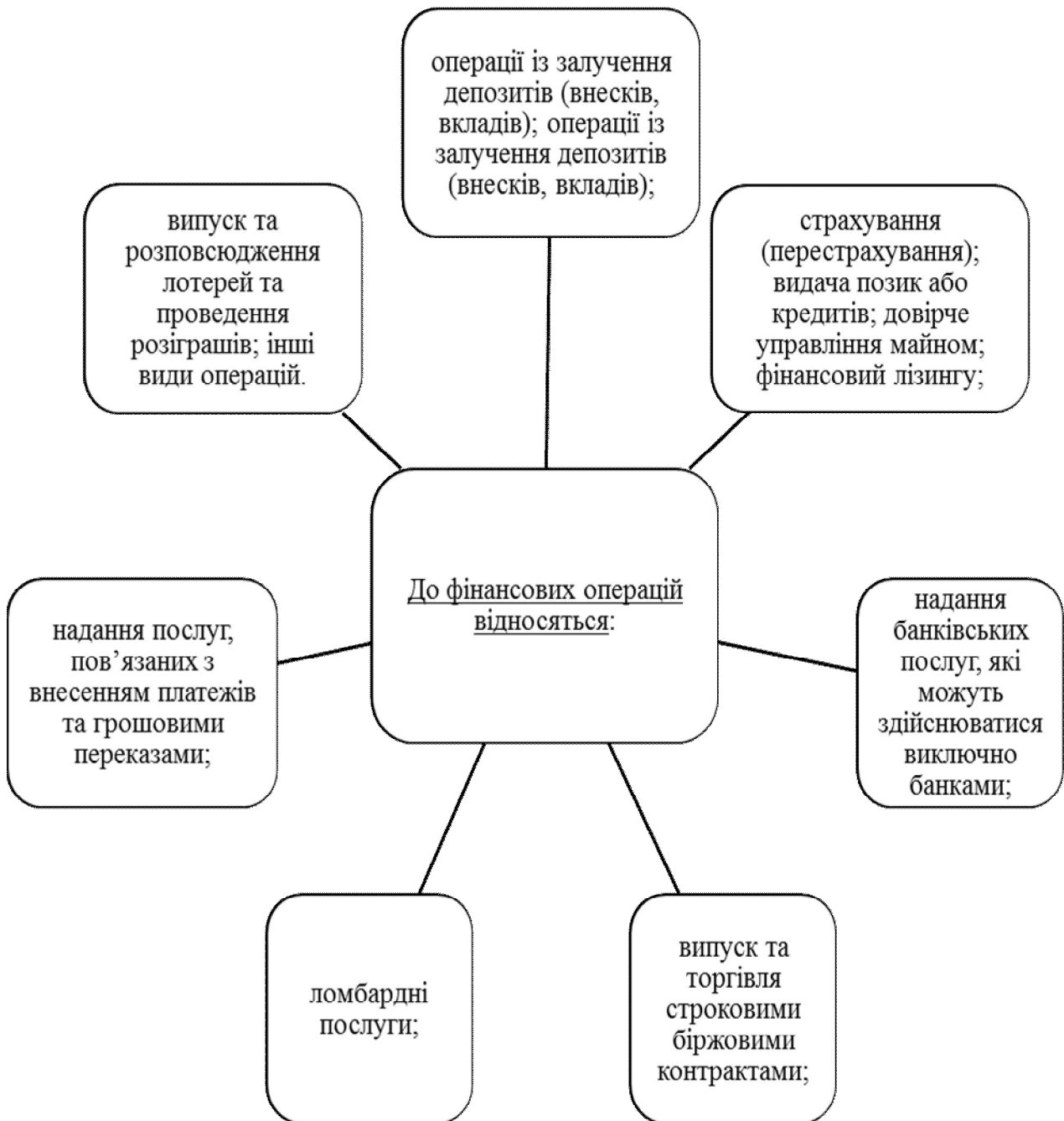

Рисунок 1.12. Фінансові операції

Залежно від напрямку діяльності фінансових посередників ринок фінансових послуг включає:

- ринок фінансових послуг банків;
- ринок фінансових послуг небанківських кредитних установ (кредитних спілок, ломбардів, лізингових та факторингових компаній);
- ринок фінансових послуг небанківських фінансових установ (страхових компаній, інвестиційних фондів та компаній, недержавних пенсійних фондів, торговців цінними паперами тощо).

Залежно від об'єктів ринок фінансових послуг включає:

- ринок банківських послуг (розрахунково-касове обслуговування, надання кредитів, залучення депозитів тощо);
- ринок фінансових послуг кредитних спілок (надання споживчих кредитів членам кредитної спілки);
- ринок фінансових послуг ломбардів (надання фінансових кредитів під заставу майна);
- фінансові послуги у системі гарантування вкладів (забезпечення відшкодування вкладів фізичних осіб);
- фінансові послуги на валютному ринку (всі фінансові послуги на валютному ринку);
- ринок фінансових послуг лізингу (надання в довгострокову оренду майна з правом подальшого викупу);
- фінансові послуги з переїняття ризику страховими компаніями (забезпечення інвесторам захисту від різноманітних ризиків);
- ринок фінансових послуг недержавних пенсійних фондів (залучення коштів робітників та підприємств для забезпечення додаткового пенсійного забезпечення);
- фінансові послуги у сфері будівництва та операцій з нерухомістю (іпотечне кредитування, фінансові послуги фондів фінансування будівництва);
- ринок фінансових послуг професійних учасників фондового ринку (діяльність з торгівлі цінними паперами, депозитарна діяльність, реєстраторська діяльність тощо);
- ринок допоміжних та супутніх послуг у сфері фінансової діяльності (консалтингові, аудиторські послуги тощо).

Залежно від видів фінансових активів ринок фінансових послуг включає:

- послуги на кредитному ринку (кредитні послуги, лізинг, факторинг, іпотечне кредитування, кредитно-гарантійні послуги, ломбардні послуги тощо);
- послуги на ринку грошей (платіжні послуги, послуги за операціями з вексями, депозитні послуги тощо);
- послуги на ринку цінних паперів (послуги з купівлі-продажу цінних паперів, депозитарні, реєстраційні послуги, послуги зі зберігання цінних паперів тощо);
- послуги на валютному ринку (обмін валют, валютні розрахунки, послуги з банківськими металами);
- послуги на страховому ринку (послуги зі страхування життя, майна та відповідальності).

1.4. Становлення ринку фінансових послуг в Україні

До основних факторів, що впливають на зростання обсягів торгівлі фінансовими послугами можна віднести:

- Технологічний прогрес. Розвиток комп'ютерних технологій, інтернет створили сприятливі умови для розширення торгівлі фінансовими послугами.
- Глобалізація торгівлі фінансовими послугами призвела до посилення конкуренції та пошуку нових ефективних форм організації діяльності фінансових установ.
- Зміни, що відбувались у країнах з перехідною економікою, а саме, лібералізація торгівлі, фінансів, валютного законодавства, поява нових форм фінансових інструментів сприяли швидким темпам розвитку ринків фінансових послуг у цих країнах.
- Перехід до ринкових відносин у постсоціалістичних країнах спричинив формування у цих країнах фінансових ринків та сприяв розширенню міжнародної торгівлі фінансовими послугами.

До передумов формування ринку фінансових послуг в Україні можна віднести:

- розвиток економіки на ринкових засадах;
- створення ринкової інфраструктури економіки;
- побудова дворівневої банківської системи та комерціалізація банківської сфери;
- відміна монополії зовнішньої торгівлі;
- пільговий порядок оподаткування доходів від цінних паперів.

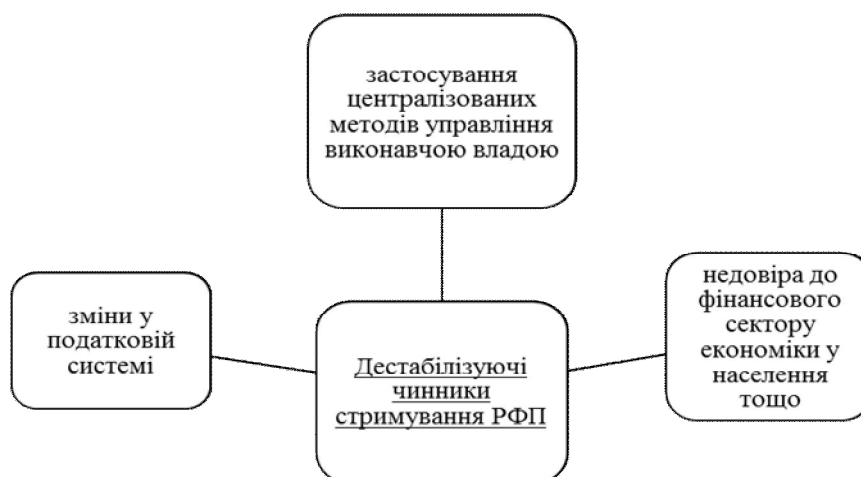

Рисунок 1.13. Дестабілізуючі чинники стримування РФП

1.5. Суб'єкти ринку фінансових послуг. Власники та користувачі фінансових ресурсів.

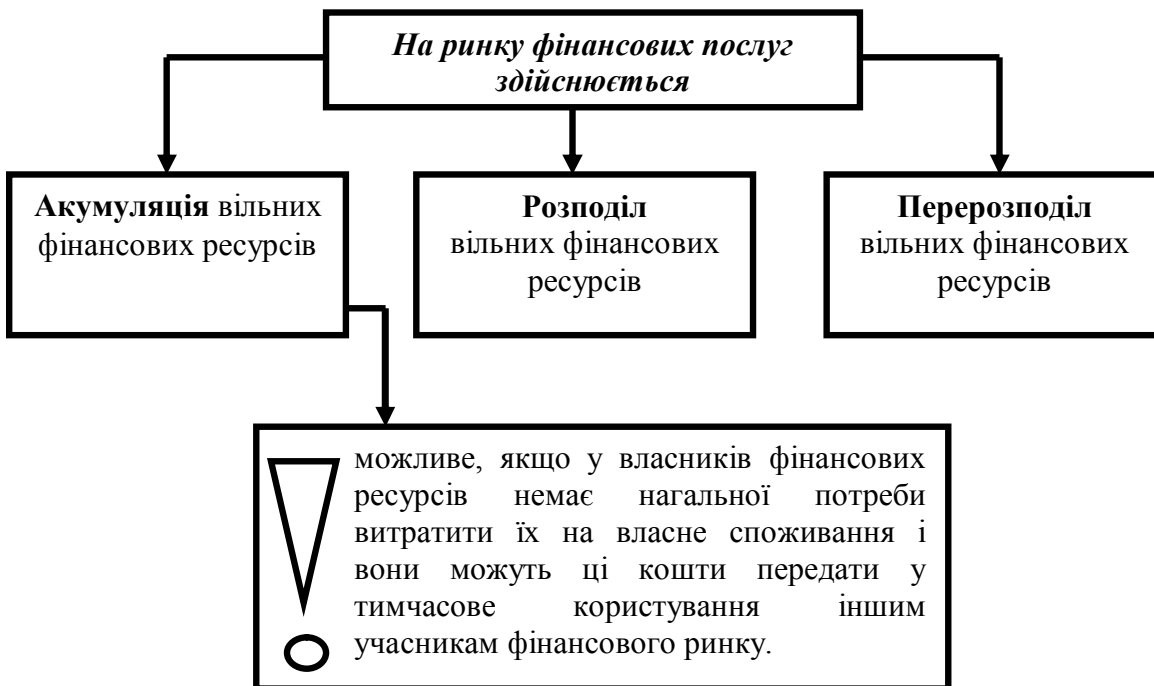

Рисунок 1.14. Функції ринку фінансових послуг

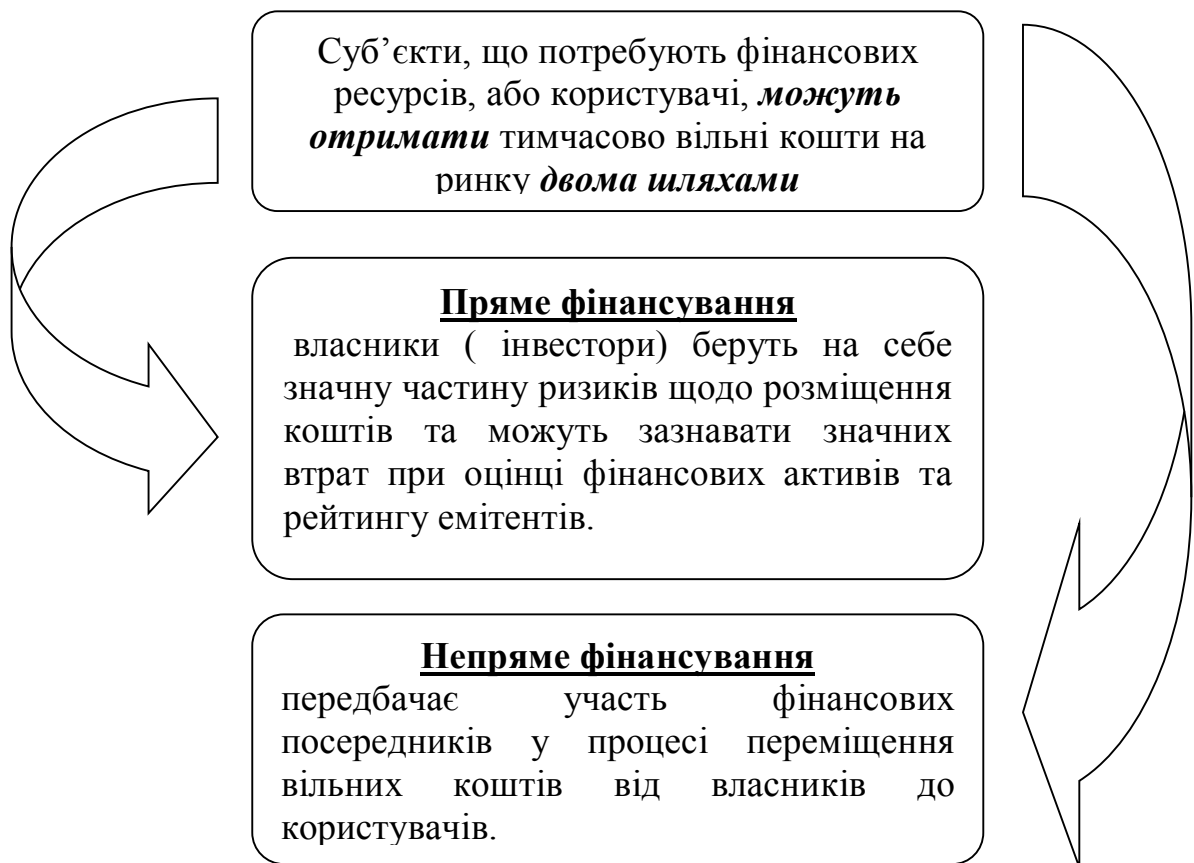

Рисунок 1.15. Шляхи отримання тимчасово вільних коштів

**Класифікація суб'єктів ринку
фінансових послуг може здійснюватись
за різними ознаками.**

За ознакою форми господарювання

- ✓ домашні господарства;
- ✓ господарюючі суб'єкти;
- ✓ держава, що включає також місцеві органи влади

За ознакою функцій, що їх виконують суб'єкти ринку фінансових послуг

- ✓ Емітенти;
- ✓ Інвестори;
- ✓ інституційні інвестори;
- ✓ фінансові посередники;
- ✓ інститути інфраструктури ринку

За ознакою форми укладання угод

- ✓ Продавці;
- ✓ покупці фінансових активів;
- ✓ фінансові посередники;
- ✓ суб'єкти, що виконують допоміжні функції

Рисунок 1.16. Класифікація суб'єктів ринку фінансових послуг

В залежності від сегменту ринку фінансових послуг суб'єкти ринку мають відповідну назву.

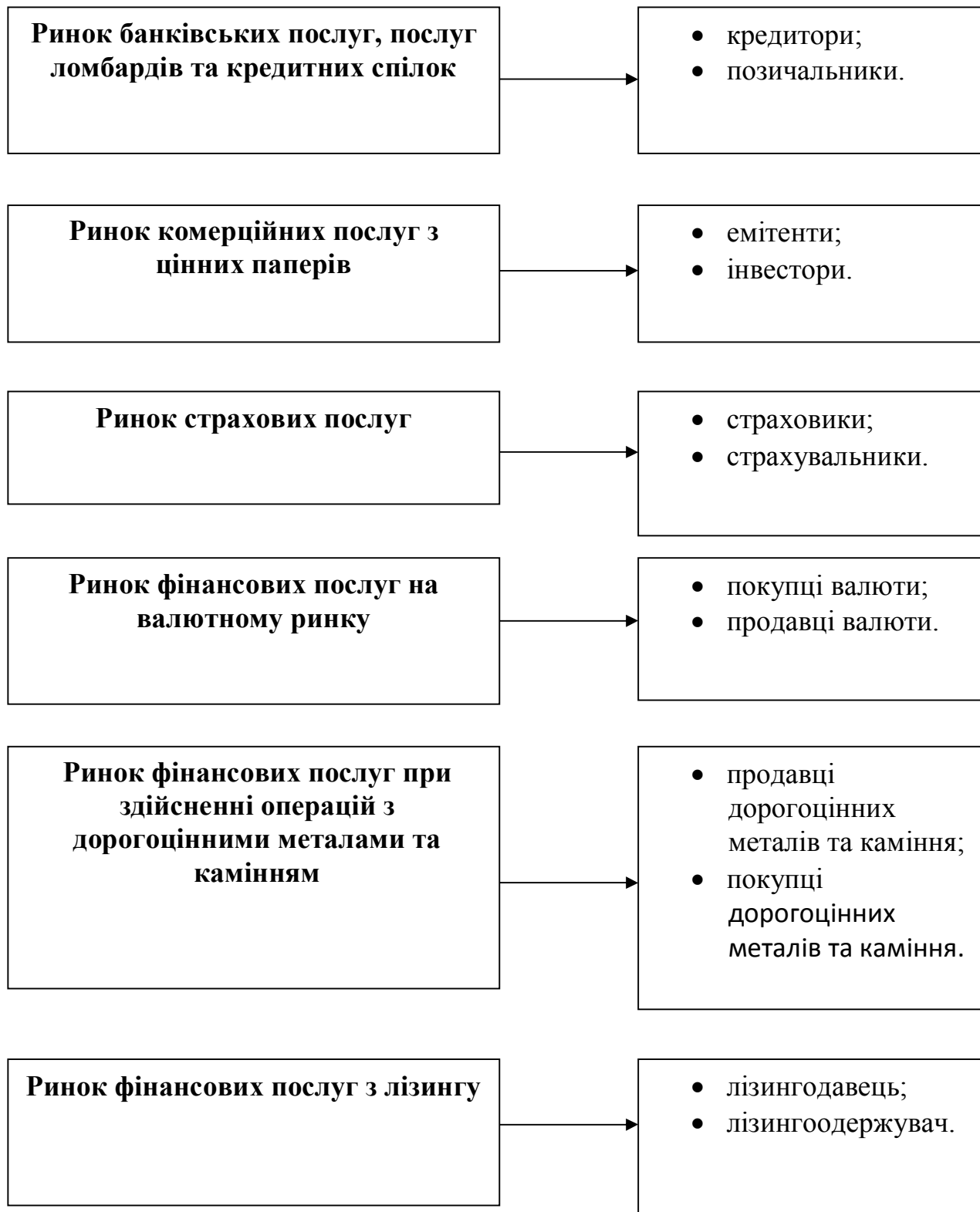
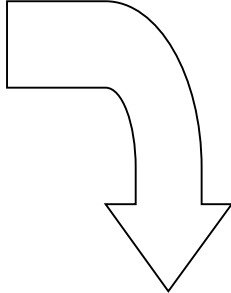
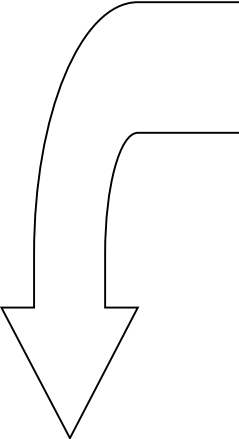

Рисунок 1.17. Назви суб'єктів ринку фінансових послуг

Власниками фінансових ресурсів можуть бути сімейні господарства, фірми і структури державного управління, іноземні юрисдикції та фізичні особи, які мають вільні фінансові ресурси і не мають потреби їх витратити на купівлю матеріальних благ тощо.

Ці вільні фінансові ресурси виникають у їх власників в результаті:

- а) заощаджень сімейних господарств;
 - б) в результаті сезонних коливань потреби у оборотному капіталі суб'єктів господарювання (наприклад, після реалізації цукру вільні кошти має цукровий завод);
 - в) в результаті накопичення амортизаційних відрахувань;
 - г) в результаті зростання прибутковості підприємства;
 - г) зростання доходів бюджету держави і перевищення їх над видатками тощо.
-

Потреба у користувачів у фінансових ресурсах виникає коли необхідно:

- а) забезпечити безперервність процесу виробництва (товар ще не реалізовано, але потужності не можуть простоювати);
- б) розширити виробництво, а власних ресурсів бракує;
- в) збільшити споживання (наприклад, молоді сім'ї), а власних доходів недостатньо;
- г) фінансувати державні видатки, а доходів у державі недостатньо і т.д.

Лекція 2. Поняття фінансового посередництва, його класифікація

Зміст

- 2.1. Функції фінансових посередників на ринку фінансових послуг.
- 2.2. Класифікація фінансових посередників.
- 2.3. Організаційні правила діяльності фінансових установ.

Ключові слова: фінансові посередники, банк, небанківська фінансова установа, установа.

Keywords: financial intermediaries, bank, non-bank financial institution, institution.

2.1. Функції фінансових посередників на ринку фінансових послуг.

Рисунок 2.1. Головні завдання фінансових посередників

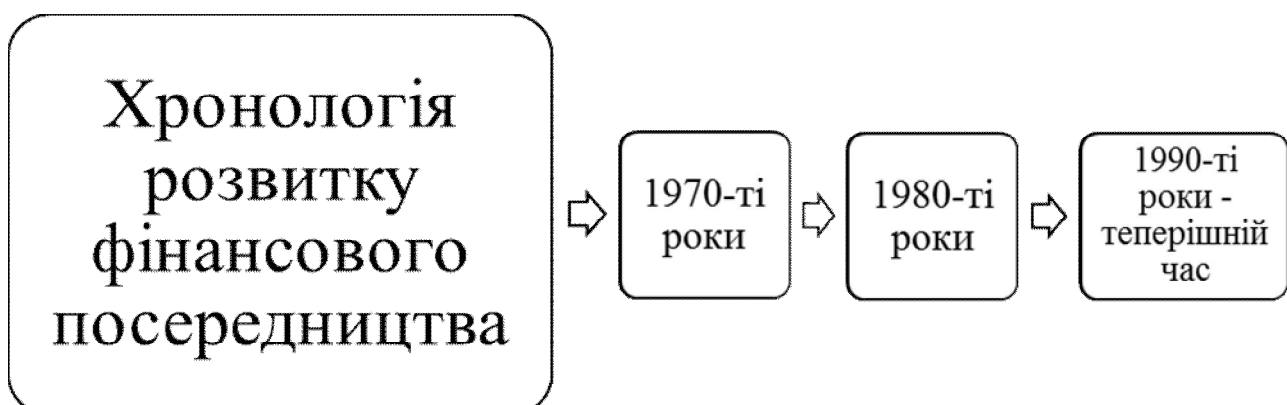

Рисунок 2.2. Хронологія розвитку фінансових посередників

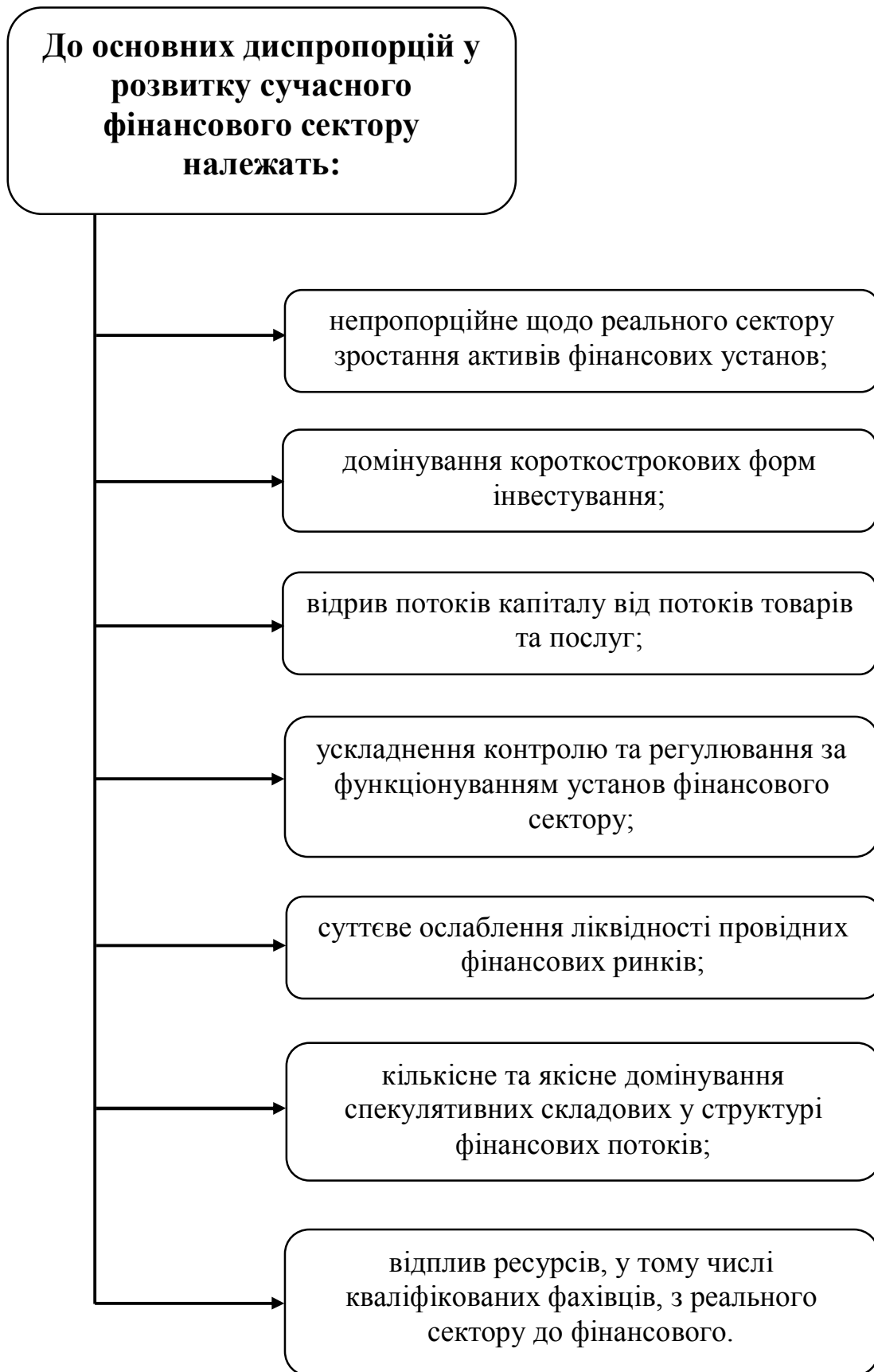

Рисунок 2.3. Диспропорції у розвитку сучасного фінансового сектору

2.2. Класифікація фінансових посередників.

На ринку фінансових послуг здійснюють свою діяльність різні учасники, які є суб'єктами підприємницької діяльності і мають право здійснювати діяльність із надання фінансових послуг на території України, та споживачі таких послуг. Найбільш значну роль серед учасників ринку у процесах акумуляції, розподілу та перерозподілу вільних фінансових ресурсів між галузями економіки відіграють фінансові посередники.

Фінансовими посередниками є фінансові установи, чії функції полягають в акумулюванні коштів громадян та юридичних осіб і подальшому наданні на комерційних засадах у розпорядження позичальників.

Фінансове посередництво – це діяльність фінансових посередників з акумуляції вільного грошового капіталу та розміщення його серед позичальників.

Рисунок 2.4. Завдання та функції фінансових посередників

Фінансові посередники, що займаються одним видом діяльності називаються **спеціалізованими фінансовими установами**. До них відносяться:

- інвестиційні компанії;
- страхові компанії;
- лізингові компанії;
- брокерські та агентські фірми тощо.

Фінансові посередники, що надають декілька послуг, до них належить, безпосередньо:

- комерційні банки. Вони не тільки надають традиційні банківські послуги, такі як, депозитні, кредитні послуги та розрахунково-касове обслуговування клієнтів, а і здійснюють велику кількість операцій від імені та за рахунок клієнтів на позиковому, фондовому та валютному ринку.

2.3. Класифікація фінансових посередників

Фінансове посередництво поділяється на банківське та небанківське фінансове посередництво

Рисунок 2.5. Види фінансових посередників

Небанківські фінансово-кредитні посередники поділяються:

За функціональною ознакою:

- Кредитні.
- Ощадні (депозитні).
- Розрахункові.
- Інвестиційні.
- Біржа і біржові посередники.
- У сфері зовнішньо-економічної діяльності функціонують валютні трейдери, маклери, брокери тощо.
- На ринку нерухомості здійснюють діяльність іпотечні фонди, житлові кооперативи, ріелтори тощо.
- У сфері інформації функціонують консалтингові фірми, рейтингові агенції та оцінщики.

За ознакою форми організації
залучення коштів власників:

- договірних фінансових посередників,
- інвестиційних фінансових посередників

За юридичним статусом:

- юридичні
- так і фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності

За територіальною ознакою:

- місцеві,
- регіональні,
- державні та міжнародні

За відповідністю законодавству:

- легальні, що функціонують у межах чинного законодавства
- нелегальні, що здійснюють посередницьку діяльність поза законом

Рисунок 2.6. Види небанківських фінансово-кредитних посередників

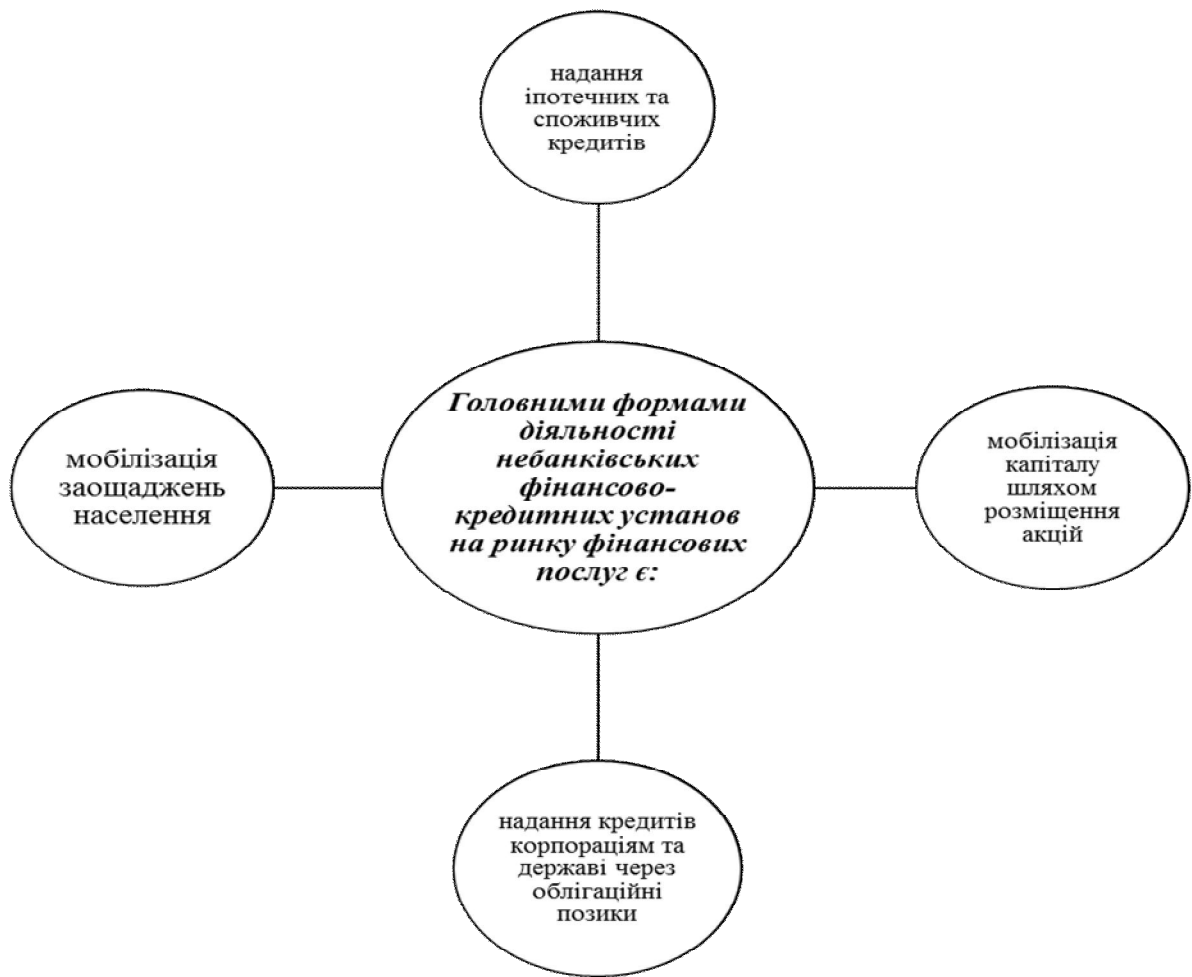

Рисунок 2.7. Форми діяльності небанківських фінансово кредитних установ

Лекція 3. Інституціональна структура ринку фінансових послуг

Зміст

- 3.1. Характеристика інституційної структури ринку фінансових послуг.
- 3.2. Діяльність банків як Oferentів фінансових послуг.
- 3.3. Особливості функціонування небанківських кредитних установ.

Ключові слова: фінансові послуги, небанківські установи, кредитні установи, кредит, ринок.

Keywords: financial services, non-bank institutions, credit institutions, credit, market.

3.1. Характеристика інституційної структури ринку фінансових послуг.

Інституційна структура ринку фінансових послуг – це сукупність окремих складових ринку фінансових послуг, фінансові операції на яких здійснюються визначеними видами фінансових установ.

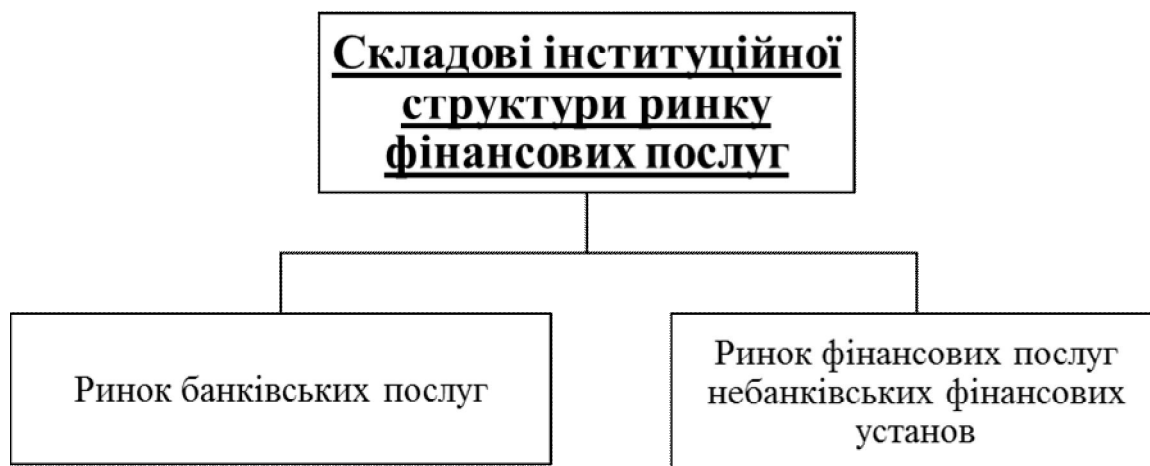

Рисунок 3.1. Складові інституційної структури ринку фінансових послуг

З організаційної (інституційної) точки зору ринок фінансових послуг є сукупністю фінансових інститутів, що обумовлюють перебіг коштів від власників фінансових ресурсів до їх користувачів під контролем державних органів управління.

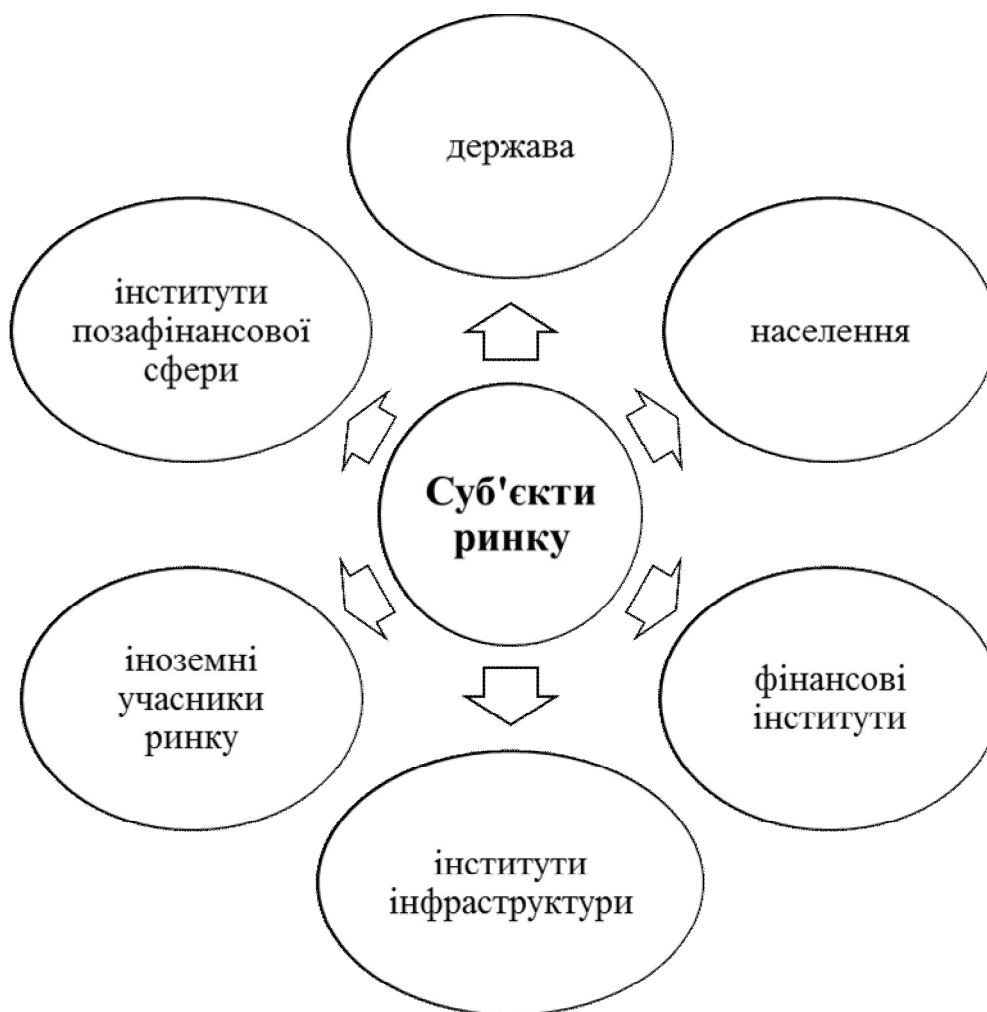

Рисунок 3.2. Суб'єкти ринку фінансових послуг

Рисунок 3.3. Інституційні одиниці та сектори

Інституційна одиниця – це юридична особа, яка правочинна контролювати власні фінансові ресурси: брати на себе зобов'язання, займатися господарською діяльністю і укладати угоди з іншими юридичними особами.

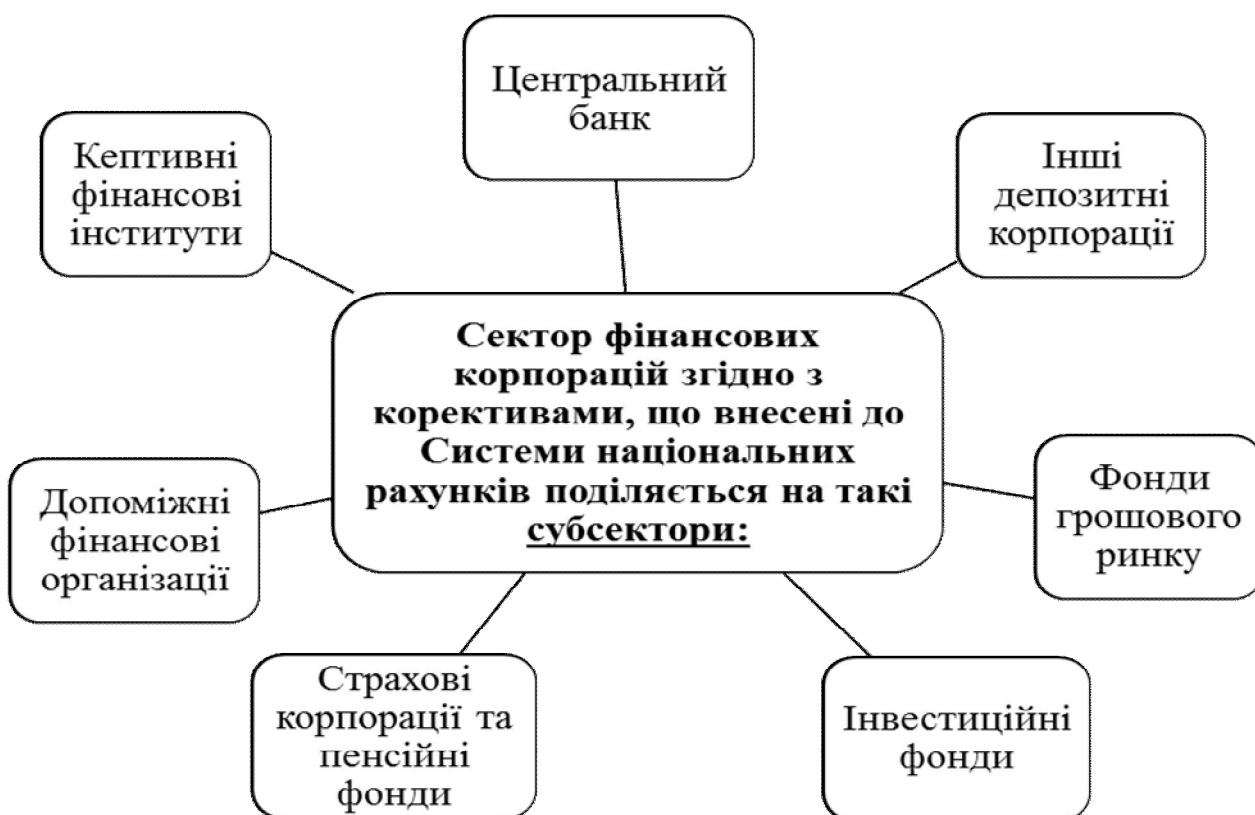

Рисунок 3.4. Сектори фінансових корпорацій

До фінансових корпорацій в Україні згідно з міжнародними стандартами національних рахунків належать інституційні одиниці, що спеціалізуються на фінансових послугах та мають два рівні поділу.

Рисунок 3.5. Перший рівень інституційних одиниць

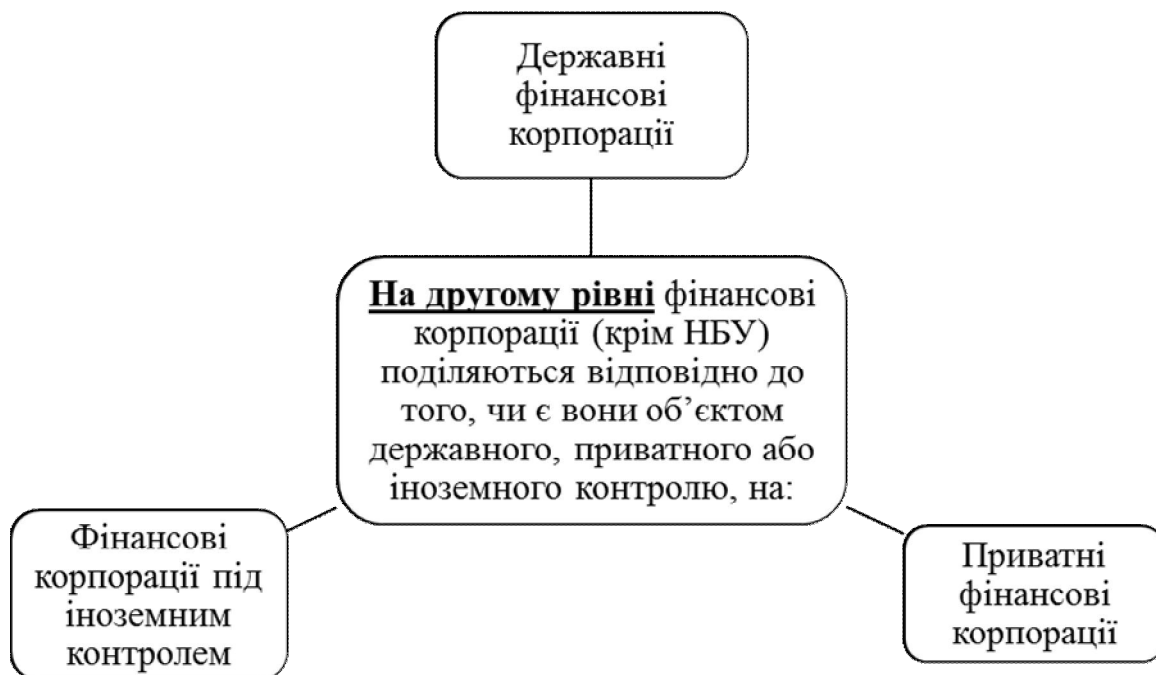

Рисунок 3.6. Другий рівень інституційних одиниць

3.2. Діяльність банків як оферентів фінансових послуг.

Банки – це фінансові посередники, які виконують комплекс базових операцій фінансового ринку.

Рисунок 3.7. Дворівнева структура банківської системи

Банки мають право створювати банківські об'єднання:

- банківська корпорація;
- банківська холдингова;
- фінансова холдингова група.

Банк є юридичною особою, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України надавати такі фінансові послуги:

- залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб;
- розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик;
- відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб, банків-кореспондентів, в тому числі преказ коштів з цих рахунків.

Рисунок 3.8. Складові капіталу банку

3.3. Особливості функціонування небанківських кредитних установ

Таблиця 3.9. Небанківські кредитні інститути

В країнах з ринковою економікою <i>до небанківських кредитних інститутів</i> належать	
Кредитні спілки	це неприбуткова організація, заснована фізичними особами на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки.
Ломбарди	фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам готівкою або у безготівковій формі за рахунок власних або залучених коштів, крім депозитів, під заставу майна та майнових прав на визначений строк і під відсоток. А також надання супутніх ломбардних послуг.
Каси взаємної допомоги	це громадська кредитна установа, яка створюється на добровільних засадах і

	<p>акумулює кошти громадян для надання їм матеріальної допомоги. Каси створюються при профспілкових організаціях працівників і службовців — для членів профспілки, у відділах соціального забезпечення — для пенсіонерів. Управління касою взаємодопомоги здійснюється загальними зборами членів і обраним на них правлінням.</p>
Лізингові компанії	<p>організація (лізингодавець), яка купує, предмети тривалого користування (машини, обладнання, транспортні засоби тощо) у продавця майна і надає їх у довгострокову оренду (на 5 – 8 років і більше) орендарю (лізингоодержувачу), який поступово сплачує лізинговій компанії вартість взятого в оренду майна.</p>
Факторингові компанії	<p>це фінансовий посередник, що спеціалізується на купівлі права на вимогу боргу (дебіторської заборгованості), тобто надає фінансові послуги факторингу.</p>

Таблиця 3.10 Система небанківських фінансових інститутів

До системи небанківських фінансових інститутів належать:	
Страхові компанії	це фінансові посередники (страховики), що спеціалізуються на наданні страхових послуг. Їхня діяльність полягає у формуванні на підставі договорів з юридичними та фізичними особами (страхувальниками) спеціальних грошових фондів, з яких здійснюються виплати страхувальникам у разі настання страхових випадків.
Пенсійні фонди	це фінансові посередники, які на договірній основі акумулюють кошти юридичних та фізичних осіб у цільові фонди, з яких здійснюють пенсійні виплати громадянам після досягнення певного віку.
Інвестиційні фонди	це юридичні особи, засновані у вигляді акціонерного товариства, виключною діяльністю якого є спільне інвестування.
Торговці цінними паперами.	це професійні учасники ринку цінних паперів, що створюються у формі господарських товариств, для яких операції з цінними паперами є виключним видом діяльності.

В Україні передбачено створення **трирівневої системи** пенсійного забезпечення.

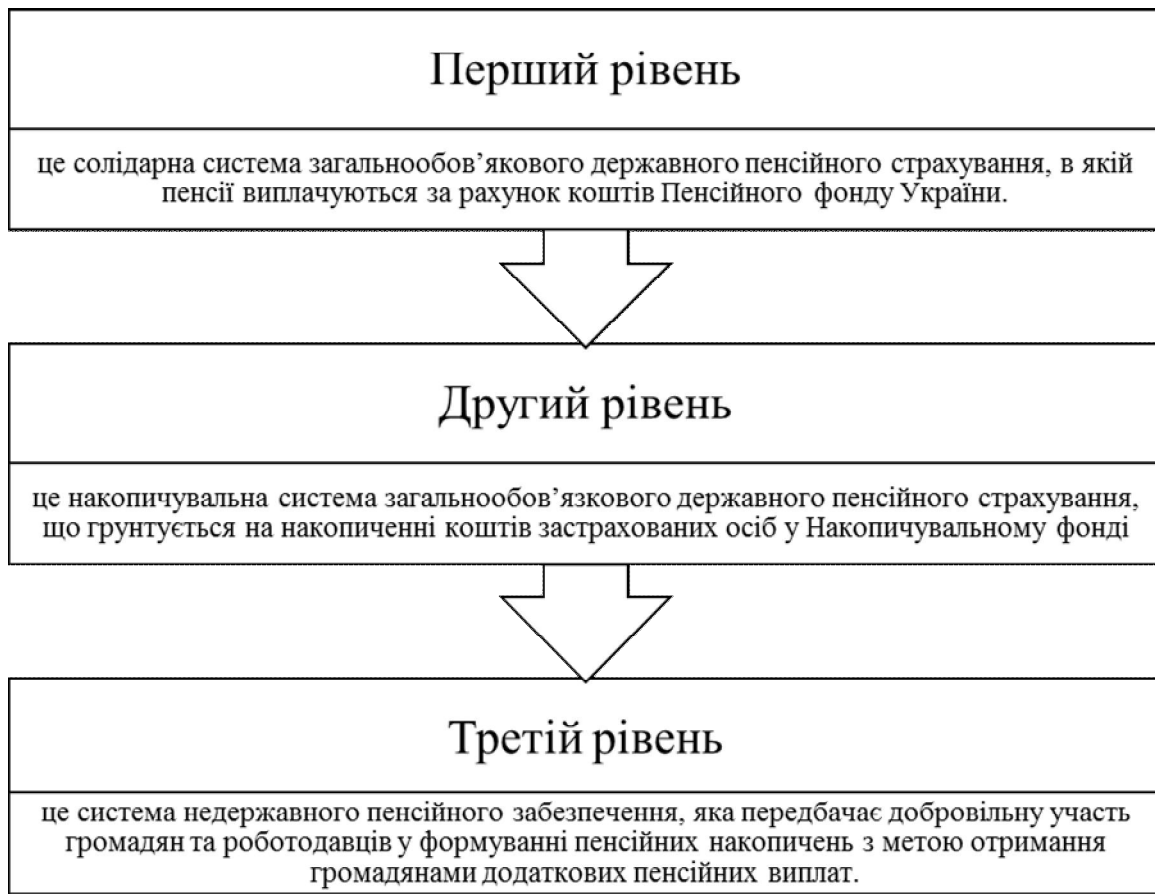

Рисунок 3.11. Трирівнева система пенсійного забезпечення

Суб'єктами системи недержавного пенсійного забезпечення є:

- недержавні пенсійні фонди;
- вкладники та учасники недержавних пенсійних фондів;
- страхові організації, які уклали договори страхування довічної пенсії;
- банківські установи, що відкривають пенсійні депозитні рахунки;
- вкладники пенсійних депозитних рахунків;
- роботодавці – платники пенсійних фондів;
- адміністратори пенсійних фондів; зберігачі; тощо.

Інвестиційні фонди – це юридичні особи, засновані у вигляді акціонерного товариства, виключною діяльністю якого є спільне інвестування.

Торговці цінними паперами – це професійні учасники ринку цінних паперів, що створюються у формі господарських товариств, для яких операції з цінними паперами є виключним видом діяльності.

Лекція 4. Сегментарна структура ринку фінансових послуг

Зміст

- 4.1. Поняття структуризації та сегментації ринку фінансових послуг.
- 4.2. Визначення оптимальної структури.
- 4.3. Характеристика сегментів ринку фінансових послуг.

Ключові слова: грошовий ринок, валютний ринок, ринок позик, фондовий ринок, страховий ринок.

Keywords: money market, currency market, credit market, stock market, insurance market

4.1. Поняття структуризації та сегментації ринку фінансових послуг.

Рисунок 4.1. Заходи для підвищення якості клієнтської бази фінансових організацій

Структуризація — це визначення оптимальної структури ринку фінансових послуг за часовими та інституційними ознаками.

Сегментація ринку фінансових послуг — це класифікація потенційних споживачів фінансових послуг згідно їх вимог до розвитку фінансового ринку.

Рисунок 4.2. Критерії сегментації ринку фінансових послуг

Рисунок 4.3. Загальна сегментація фінансового ринку

На кожному із цих ринків здійснюється специфічна фінансово-економічна діяльність і проводяться операції та угоди, що підпадають під різні фінансові ризики, їх відчують суб'єкти діяльності.

Ризики, виникаючи у зв'язку з рухом фінансових потоків, проявляються на ринках фінансових ресурсів в основному у вигляді процентного, валютного, кредитного, комерційного (бізнес-ризик), інвестиційного ризиків і обумовлені дією як макроекономічних (екзогенних), так і внутрішньо фірмових (ендогенних) факторів та умов.

Сегментація РФП – це процес цілеспрямованого поділу його видів на індивідуальні сегменти, які розрізняються залежно від характеру фінансових інструментів, що обертаються на ньому.

В основі первинного поділу ринку фінансових послуг лежить певна група фінансових активів. Тоді сегментарна структура РФП (за групою та видами фінансових активів) набуває наступного вигляду:

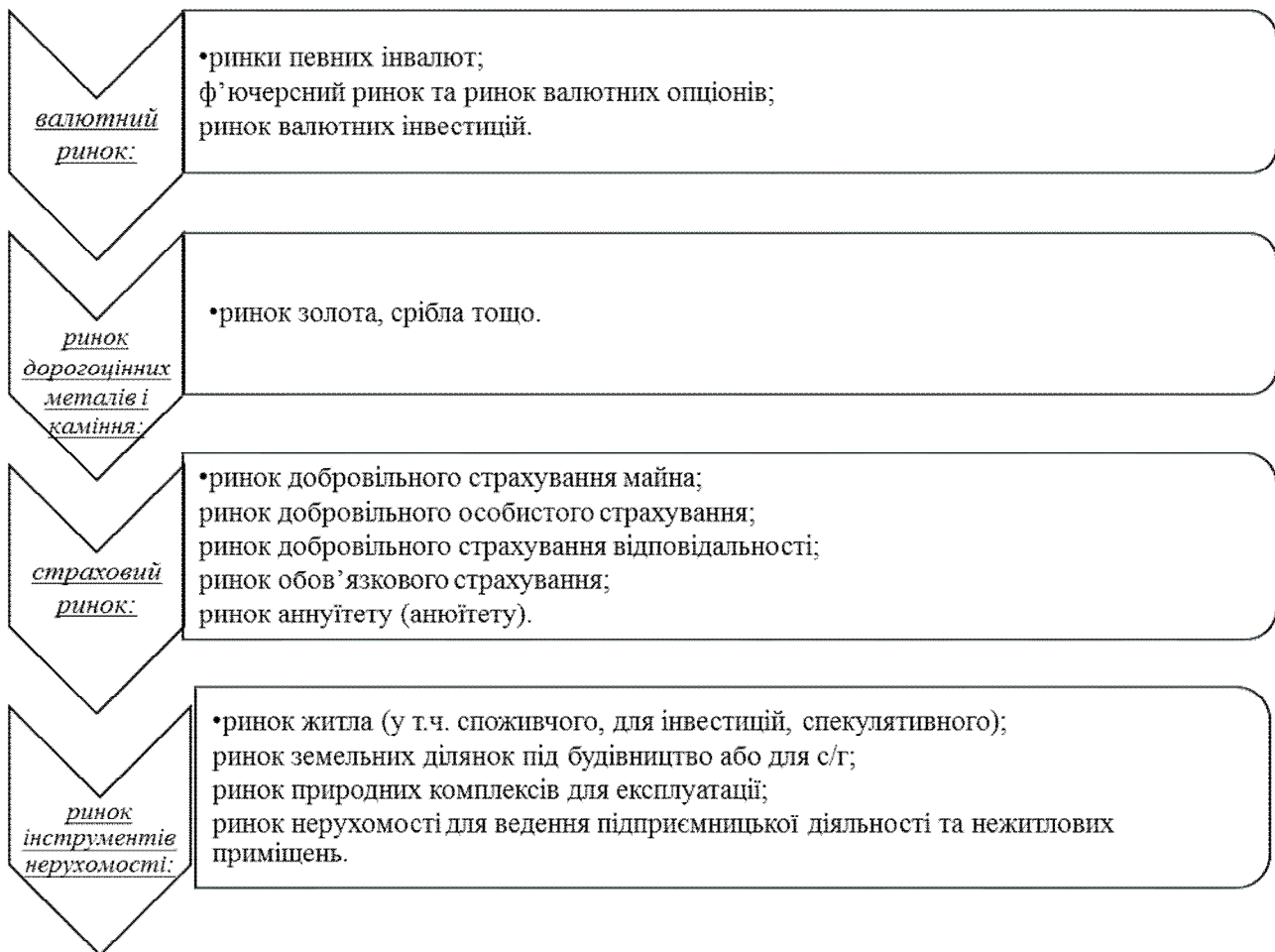

Рисунок 4.4. Сегментарна структура РФП

Кожен виділений структурний сегмент РФП можна розбити на окремі сектори (мікросегменти). В основу виділення того чи іншого сектора (мікросегмента) покладено конкретний вид фінансового активу, конкретна фінансова послуга. Кожний із вказаних сегментів РФП є самостійною ланкою національного РФП, для розвитку якого в регіонах країни (область, економічний район чи інше територіальне угруповання) повинна створюватись відповідна інфраструктура. Для кожного сегмента РФП характерна своя специфіка та особливості функціонування, власні правила укладання угод із фінансовими активами тощо. Один і той самий фінансовий актив може бути товаром декількох ринків. Наприклад, кредит у гривнях (дол.) – це об'єкт діяльності грошового, кредитного, а також валютного ринку.

4.2. Визначення оптимальної структури.

Грошовий ринок. Основними суб'єктами грошового ринку виступають комерційні банки.

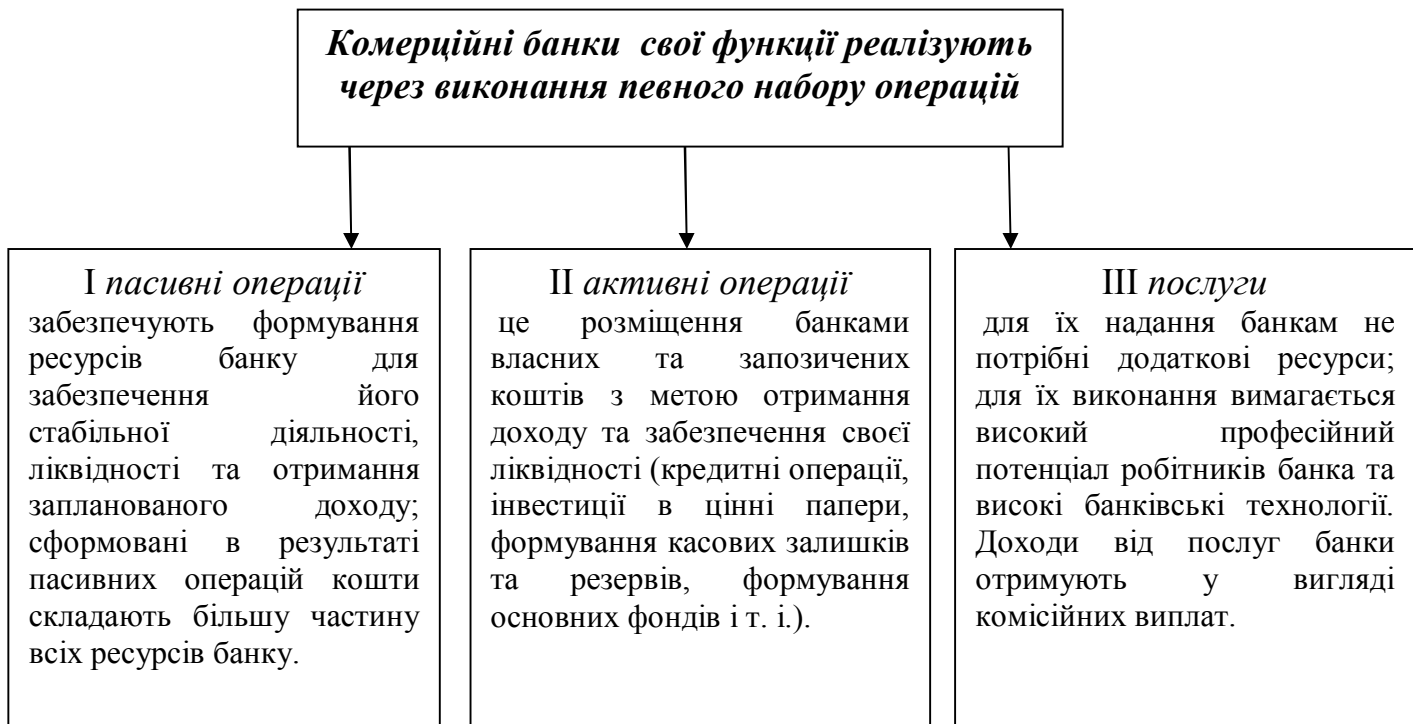

Рисунок 4.5. Пасивні операції комерційних банків

Рисунок 4.6. Валютний ринок: види, форми, суб'єкти

Ринок цінних паперів в Україні на сьогодні складають акції, державні облігації внутрішнього займу, облігації підприємств, векселів, казначейських зобов'язань; інвестиційних, ощадних, майнових та компенсаційних сертифікатів, житлових чеків, облігацій зовнішнього займу.

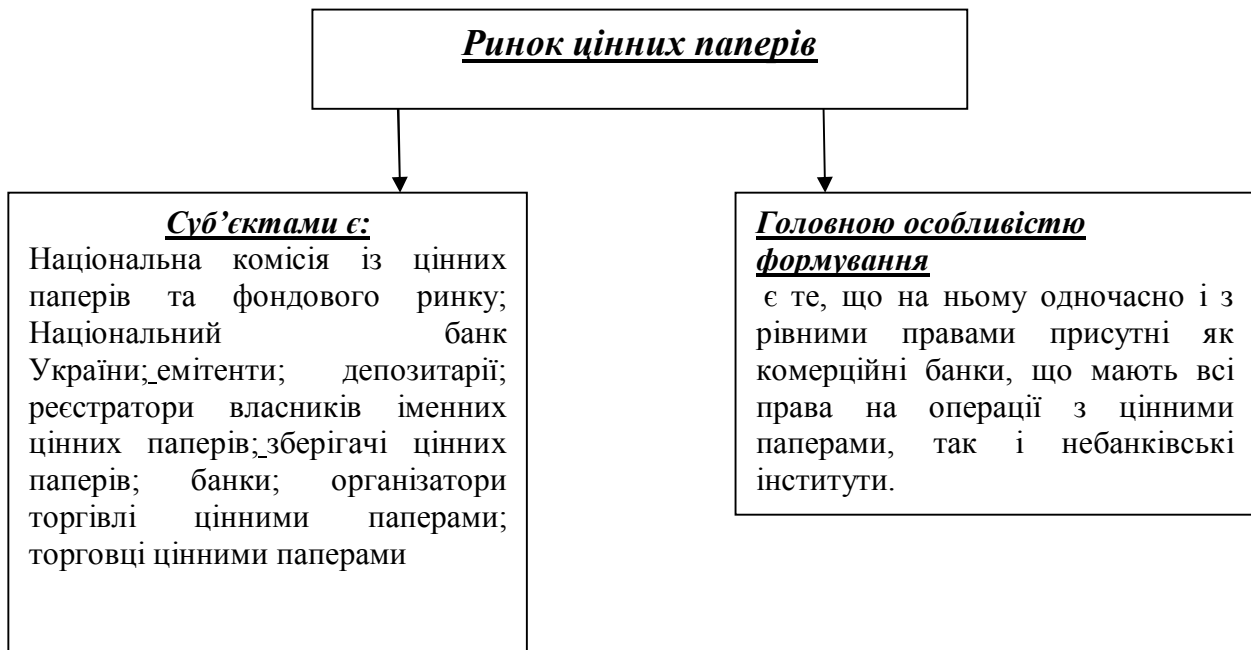
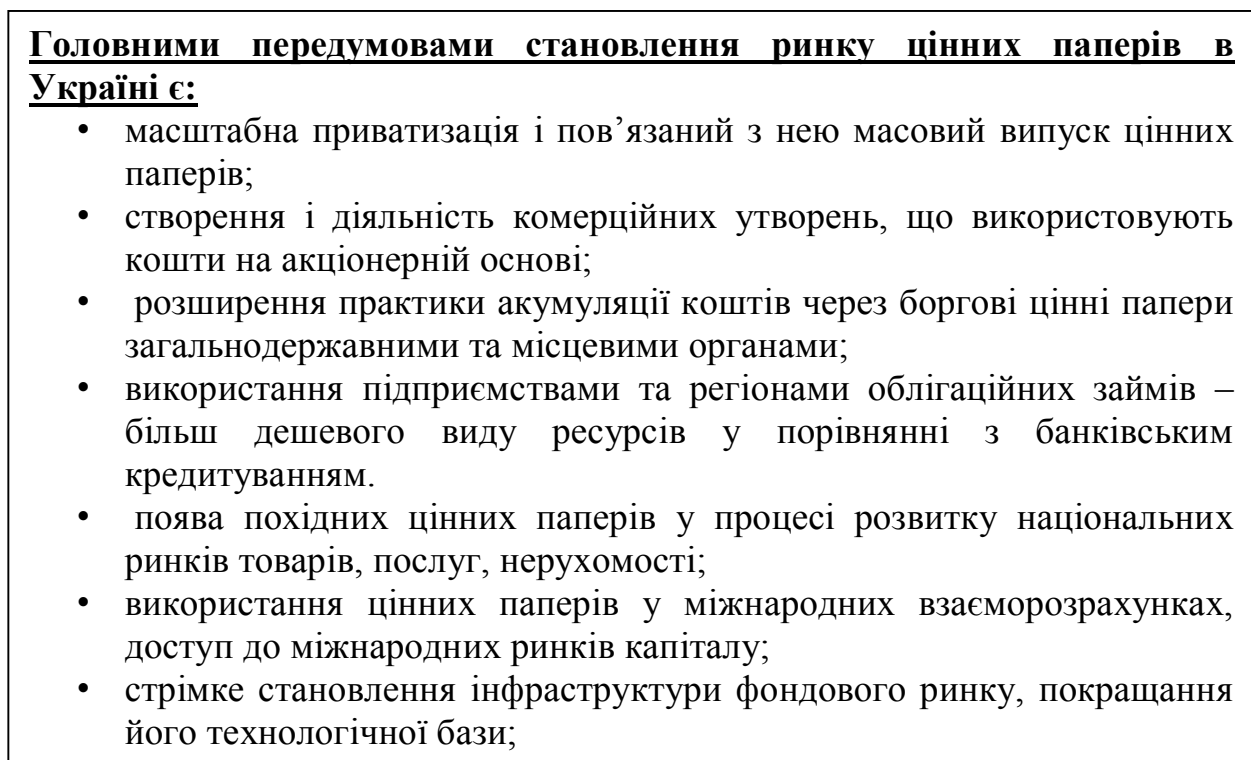

Рисунок 4.7. Головні особливості та суб'єкти ринку цінних паперів

Ринок нерухомості. Є сферою вкладання капіталу в об'єкти нерухомості і систему економічних відносин, які виникають при операціях з нерухомістю; ці відносини виникають між інвесторами при купівлі/продажу нерухомості, іпотеці, надання об'єктів нерухомості в довірче управління, найом тощо.

Рисунок 4.8. Класифікація об'єктів нерухомості

4.3. Характеристика сегментів ринку фінансових послуг.

<u>Грошовий ринок</u>	<ul style="list-style-type: none"> •це особливий сектор ринку, на якому здійснюється купівля та продаж грошей як специфічного товару, формуються попит, пропозиція та ціна на цей товар.
<u>Валютний ринок.</u>	<ul style="list-style-type: none"> •основною валютних операцій, що здійснюються на валютному ринку, є <i>валютний курс</i>, рівень якого постійно змінюється під впливом попиту та пропозиції учасників цих операцій.
<u>Ринок нерухомості.</u>	<ul style="list-style-type: none"> •є сферою вкладання капіталу в об'єкти нерухомості і систему економічних відносин, які виникають при операціях з нерухомістю; ці відносини виникають між інвесторами при купівлі/продажу нерухомості, іпотеці, надання об'єктів нерухомості в довірче управління, найом тощо.
<u>Ринок цінних паперів.</u>	<ul style="list-style-type: none"> •ринок цінних паперів в Україні на сьогодні складають акції, державні облігації внутрішнього займу, облігації підприємств, векселів, казначейських зобов'язань; інвестиційних, ощадних, майнових та компенсаційних сертифікатів, житлових чеків, облігацій зовнішнього займу.

Рисунок 4.9. Характеристика сегментів ринку фінансових послуг

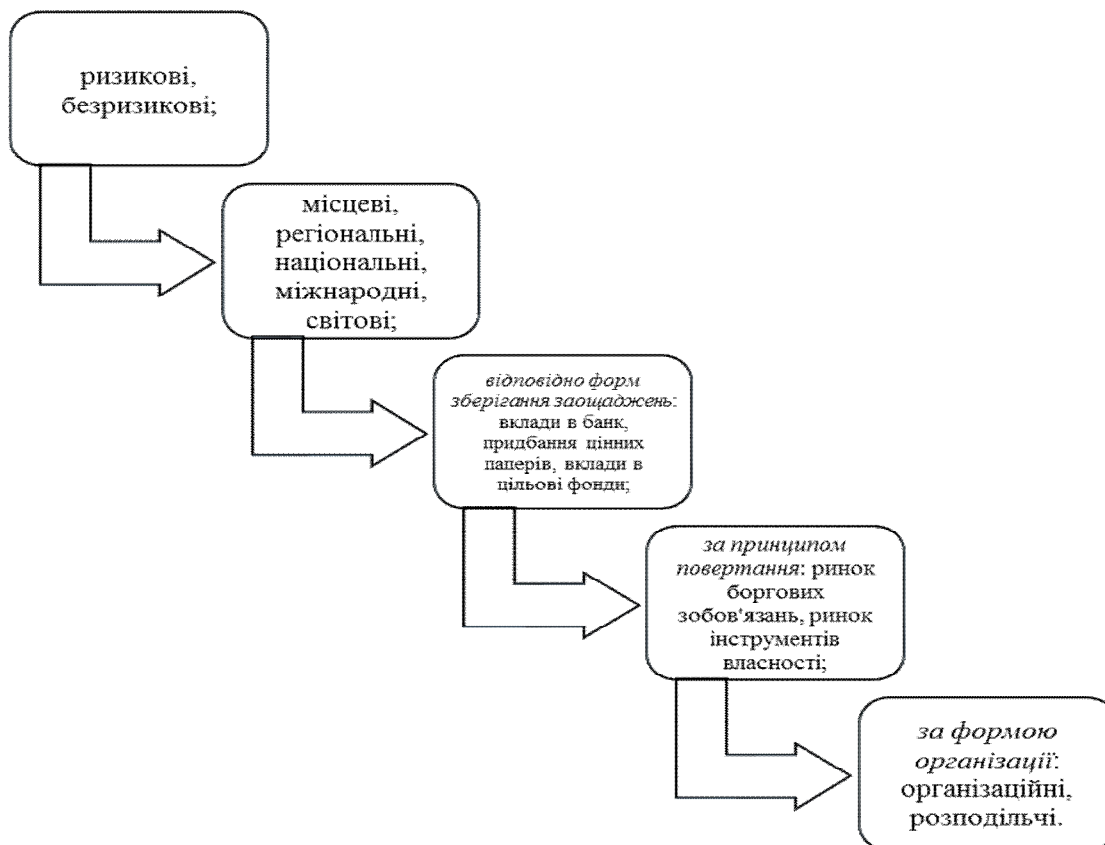

Рисунок 4.10. Класифікація сегментів ринку фінансових послуг

<u>Основними формами валютних операцій відносно забезпечення міжнародних розрахунків є:</u>			
негайна поставка – «спот»;	поставка через визначений термін – «форвард»	обов'язкова поставка – «аутрайт»;	з правом відміни операції – «опціон».

Рисунок 4.11. Форми валютних операцій

<u>Суб'єктами ринку цінних паперів України є:</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Національна комісія із цінних паперів та фондового ринку; • Національний банк України; емітенти; • депозитарії; • реєстратори власників іменних цінних паперів; • зберігачі цінних паперів; • банки; • організатори торгівлі цінними паперами; • торговці цінними паперами.

Головними передумовами становлення ринку цінних паперів в Україні є:

масштабна приватизація і пов'язаний з нею масовий випуск цінних паперів;

створення і діяльність комерційних утворень, що використовують кошти на акціонерній основі;

розширення практики акумуляції коштів через боргові цінні папери загальнодержавними та місцевими органами;

використання підприємствами та регіонами облігаційних займів – більш дешевого виду ресурсів у порівнянні з банківським кредитуванням.

поява похідних цінних паперів у процесі розвитку національних ринків товарів, послуг, нерухомості;

використання цінних паперів у міжнародних взаєморозрахунках, доступ до міжнародних ринків капіталу;

стрімке становлення інфраструктури фондового ринку, покращання його технологічної бази;

динамічний розвиток та усталена мотивація професійних учасників ринку цінних паперів.

Рисунок 4.12. Головні передумови становлення ринку цінних паперів в Україні.

Лекція 5. Інфраструктура ринку фінансових послуг

Зміст

5.1 Інститути інфраструктури, що функціонують на ринку фінансових послуг.

5.2 Елементи інфраструктури ринку фінансових послуг. Біржові індекси.

5.3 Структура Національної депозитарної системи України.

5.4 Діяльність саморегулюючих та розрахунково–клірингових організацій на ринку фінансових послуг.

Ключові слова: цінні папери, фінансові інститути, процент, комерційний банк, фінансові компанії, активи, пасиви, фінансовий агент, кліринг

Keywords: securities, financial institutions, interest, commercial bank, financial companies, assets, liabilities, financial agent, clearing.

5.1 Інститути інфраструктури, що функціонують на ринку фінансових послуг.

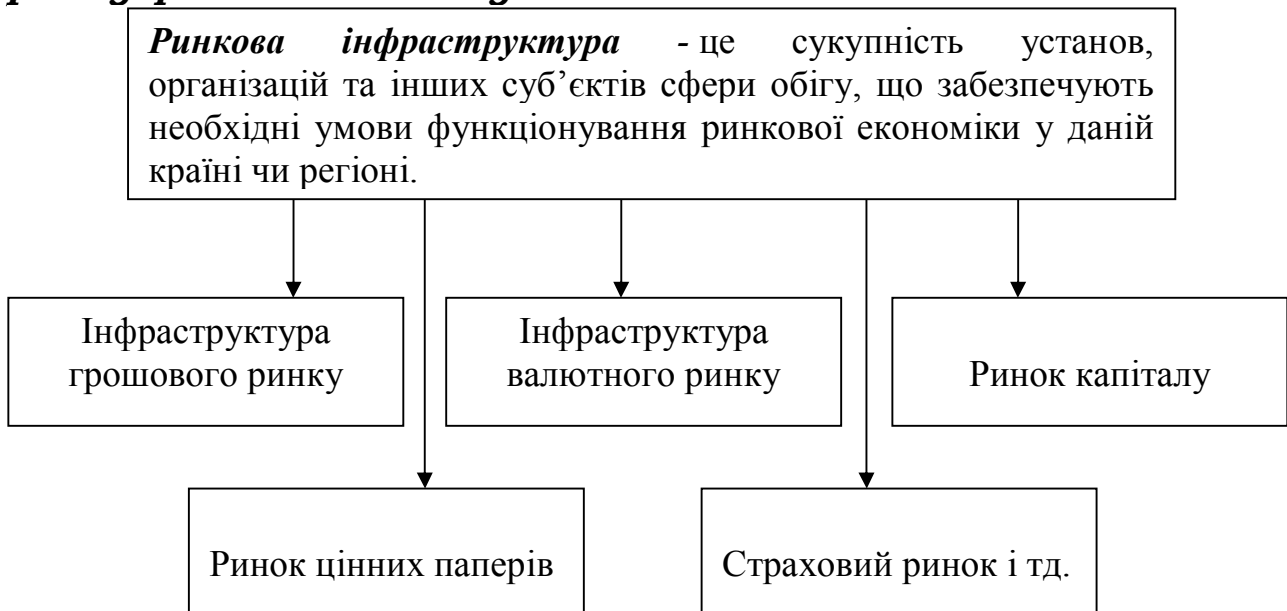

Рисунок 5.1. Класифікація ринкової інфраструктури

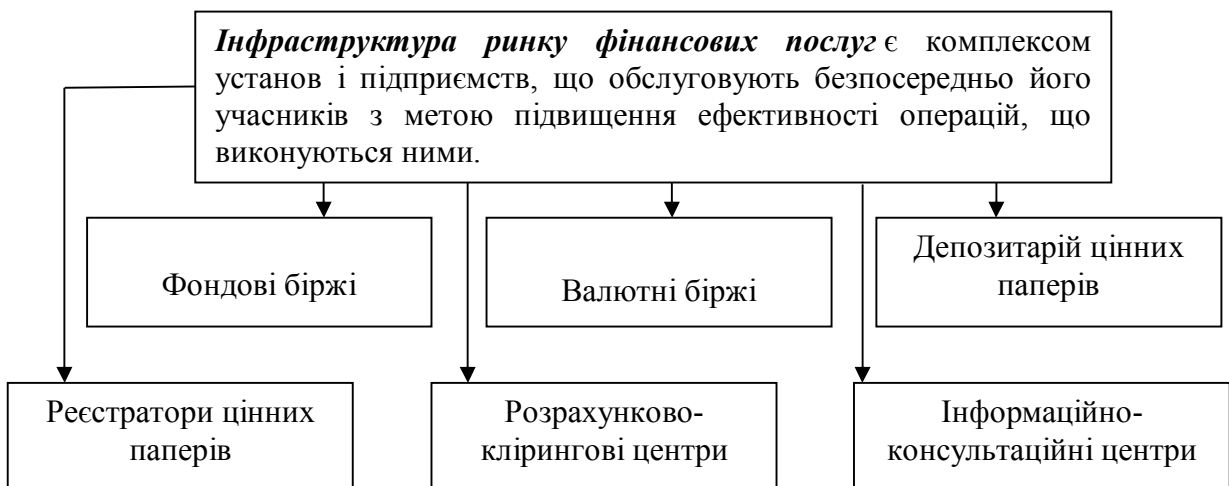

Рисунок 5.2. Структурні утворення інститутів інфраструктури ринку фінансових послуг

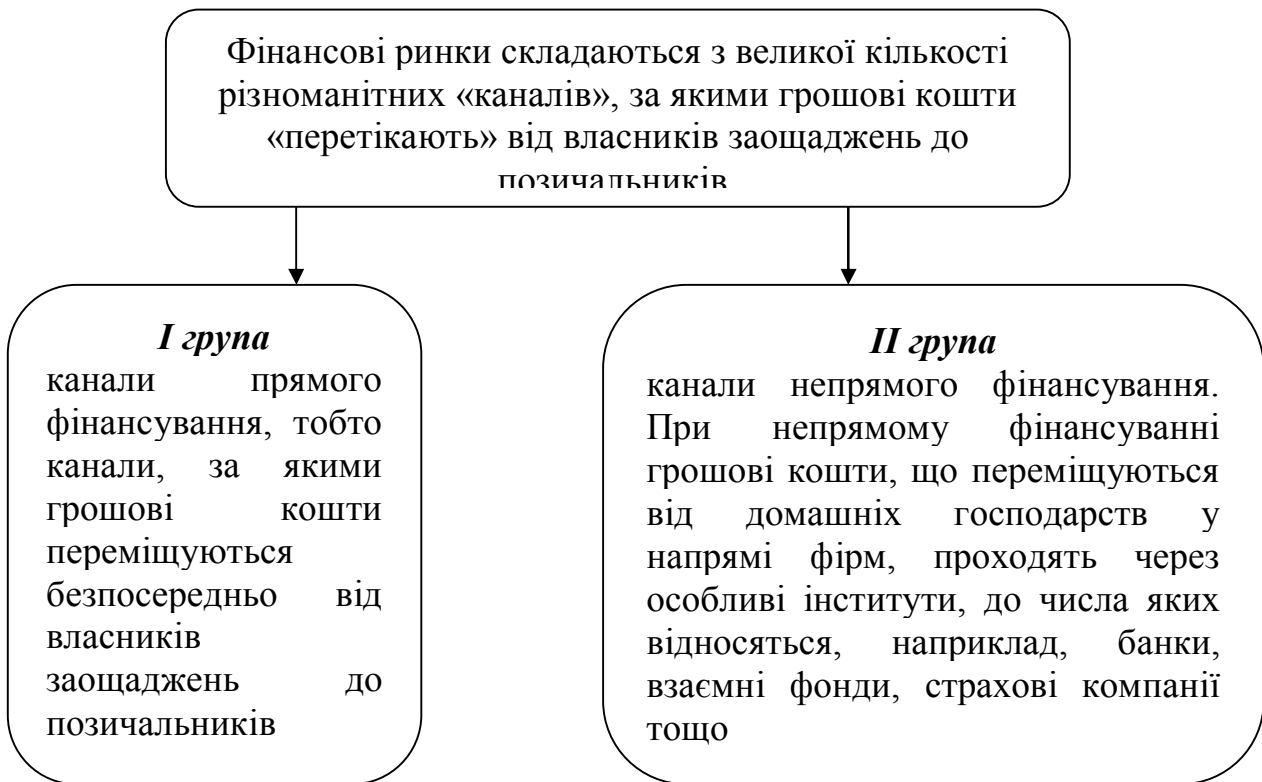

Рисунок 5.3. Канали фінансових ринків

У сучасній ринковій інфраструктурі прийнято виділяти *інформаційний елемент*. Це інформаційні мережі та потоки, асоціації чи добровільні об'єднання, що представляють інтереси інших інститутів «знизу». А також інститути, що забезпечують зворотний зв'язок між суб'єктами ринкових відносин.

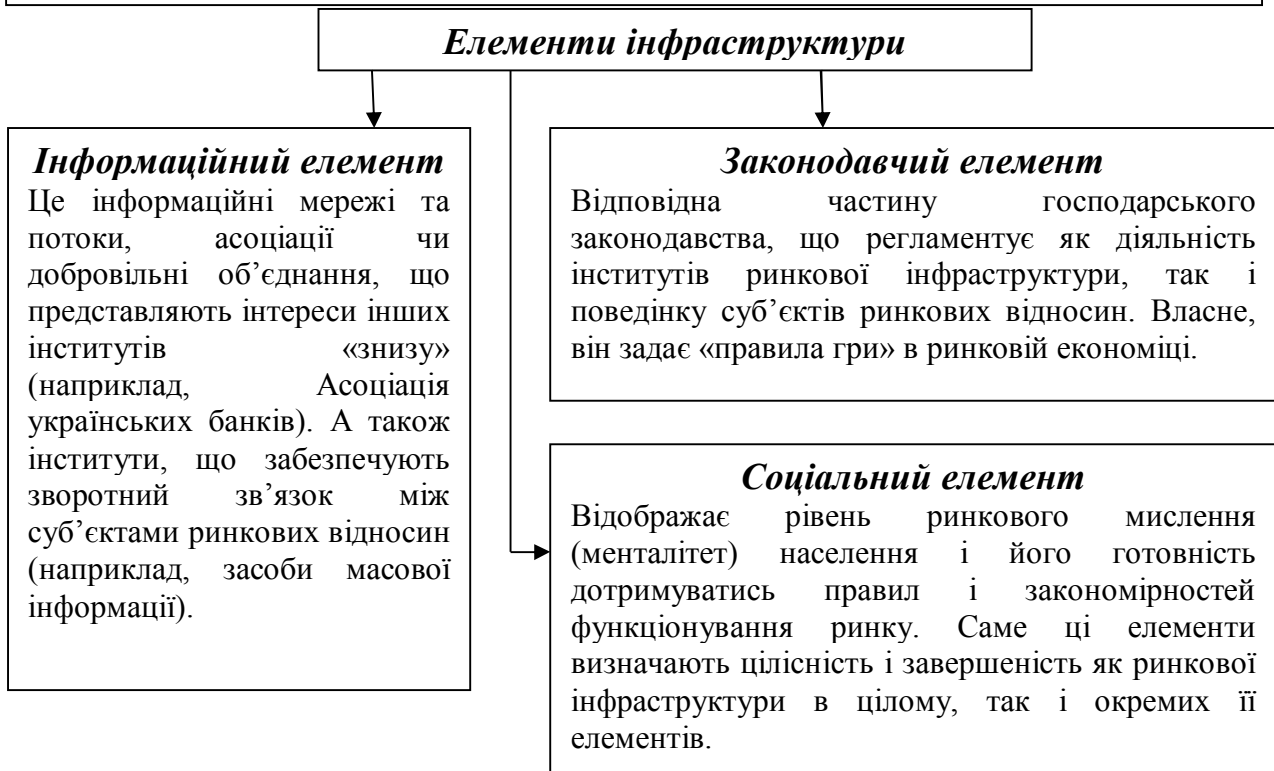

Рисунок 5.4. Елементи інфраструктури

Кожна сфера економіки (виробництво, обіг, послуги) має специфічні елементи інфраструктури. Інфраструктуру можна класифікувати залежно від об'єктів обслуговування, рівня функціонування, співвідношення розвитку основного виробництва тощо

Класифікація інфраструктури ринку послуг

Рисунок 5.5. Класифікація інфраструктури ринку послуг

Відособленими видами інфраструктури ринку послуг є *виробнича інфраструктура* (галузі народного господарства, що забезпечують виробничо-технічне обслуговування відтворювального процесу); *соціальна інфраструктура ринку послуг* (галузі народного господарства, що створюють загальні умови відтворення трудового потенціалу країни, регіону); *інституціональна інфраструктура ринку послуг* (галузі народного господарства, що забезпечують політико-правове і соціально-економічне функціонування суб'єктів сфери послуг).

За рівнем функціонування кожний вид інфраструктури ринку послуг розглядається як окрема підсистема (блок), збалансованість яких досягається за допомогою формування інформаційної бази, спроможної в процесі реалізації економічного моніторингу об'єднати підсистеми в єдине ціле.

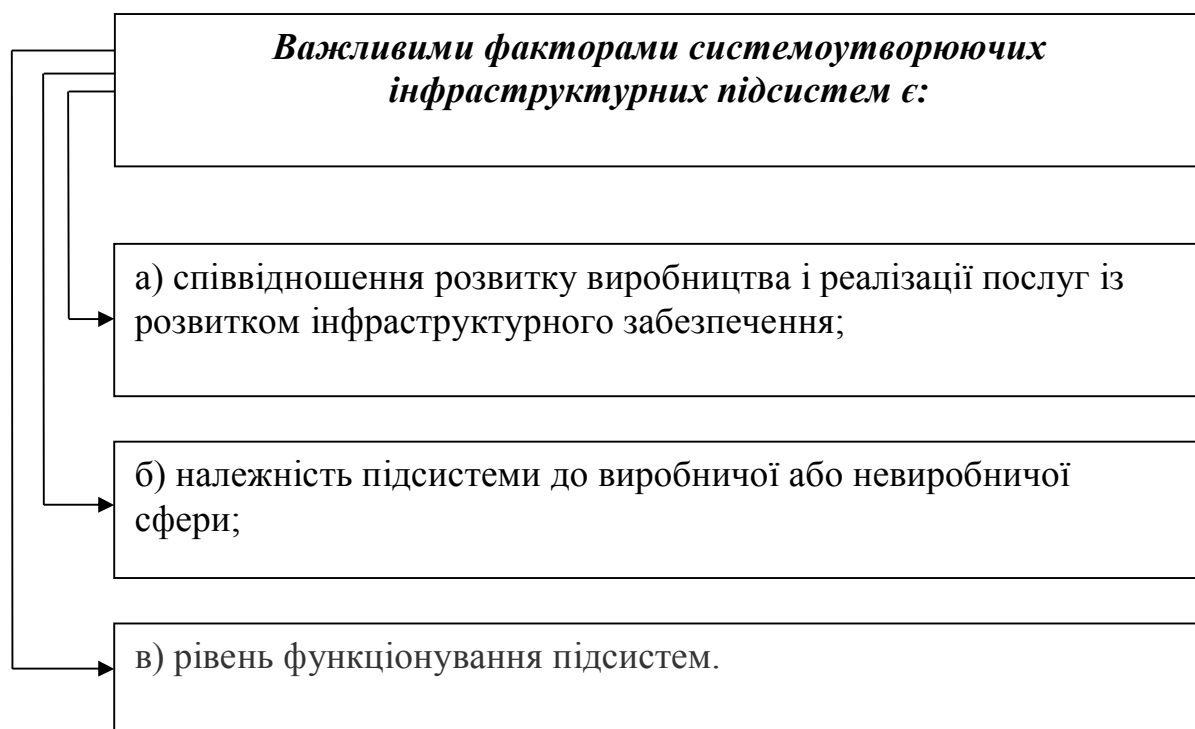

Рисунок 5.6. Фактори системоутворюючих інфраструктурних підсистем

5.2. Елементи інфраструктури ринку фінансових послуг. Біржові індекси.

Ринок фінансових послуг має свої елементи інфраструктури. Інфраструктура ринку фінансових послуг — це система інститутів, які забезпечують рух фінансових активів та обслуговують процес надання фінансових послуг. У даному визначенні чітко виділяється інституційний елемент інфраструктури, який представлений інститутами загального та спеціального призначення, що здійснюють забезпечення просування товарно-грошових потоків.

Таблиця 5.7. Загальні елементи інфраструктури ринку фінансових послуг

Елемент	Характеристика
Інституційний елемент	В першу чергу, формують об'єкти бізнесу, які пов'язані з ринком фінансових послуг — це кредитна та емісійна системи; банківські установи; фонди розвитку й підтримки; податкова система; митна система; система регулювання зайнятості населення; система економічної освіти; центри інформаційного обслуговування; система страхування; торгіві

	палати; організаційно-оформлене посередництво на товарних, сировинних, фондових і валютних біржах; аукціони, ярмарки та інші форми організованого не біржового посередництва; асоціації підприємств; комерційні виставкові комплекси; консалтингові, лізингові, аудиторські компанії, консультаційні та інформаційно-маркетингові фірми тощо.
Інформаційний елемент	Формує відомості, знання, дані, повідомлення, а також сукупність процесів, які використовуються для передавання інформації, пов'язаної з наданням послуг. Інформаційні процеси елемента інфраструктури визначають зміну з часом змісту інформації або повідомлення, яке її подає. Основним способами передавання інформації про послуги та суб'єктів, які їх надають можуть бути інформаційні мережі (телефонна, комп'ютерна), радіо, телебачення, зображення тощо.
Законодавчий (юридичний)	Суб'єктивний елемент інфраструктури, що представлений відповідною частиною господарського законодавства, який регламентує, як діяльність інститутів ринкової інфраструктури, так і поведінку суб'єктів ринкових відносин. Законодавче забезпечення діяльності суб'єктів фінансового ринку і ринку фінансових послуг характеризується низькою ефективністю. Причиною цього є недостатньо розвинена законодавча база та її нестійкість, а також часті перегляди "правил гри" на фінансовому ринку, невідповідність міжнародним стандартам. Це закономірно, так як ринок фінансових послуг законодавчо тільки почав формуватися, тому потребує доопрацювань, уточнень.
Соціальний	Елемент інфраструктури, який відображає рівень ринкового мислення (менталітет) населення і його готовність діяти за правилами і закономірностями функціонування ринку (мова, етика ділового спілкування, професійна етика, рівень життя, наявність інформації про послуги тощо).

Важливим фактором, який об'єднує всі елементи інфраструктури, є організаційна культура, яка включає історію і традиції фінансових установ, корпоративну етику. В діяльності господарюючих суб'єктів ринку фінансових послуг ці компоненти проявляються на всіх етапах їх розвитку — від моментів створення до бурхливого розвитку чи занепаду. Це може проявлятися в особливих властивостях послуг, у стилі управління, що традиційно склався і т. л.

Якщо господарюючого суб'єкта ринку фінансових послуг турбує проблема виживання чи розвитку, він постійно повинен звертатись до "організаційної культури" як системи цінностей, яка використовується для досягнення високих кінцевих результатів.

5.3 Структура Національної депозитарної системи України.

Депозитарна діяльність, що здійснюється професійними учасниками фондового ринку, включає такі види діяльності:

- депозитарну діяльність зберігача цінних паперів;
- депозитарну діяльність депозитарію цінних паперів;
- розрахунково- клірингову діяльність;
- діяльність з ведення реєстру власників іменних цінних паперів.

Рисунок 5.8. Види діяльності учасників фондового ринку

Сферою діяльності депозитарної системи є:

- стандартизація обліку цінних паперів згідно з міжнародними стандартами;
- уніфікація документообігу щодо операцій із цінними паперами і нумерація цінних паперів, випущених в Україні, згідно з міжнародними стандартами;
- відповідальне зберігання всіх видів цінних паперів як у документарній, так і бездокументарній формах;
- реальна поставка чи переміщення з рахунку в цінних паперах з одночасною оплатою грошових коштів відповідно до розпоряджень клієнтів;
- акумулювання доходів (дивідендів, відсоткових виплат та виплат із погашення тощо) щодо цінних паперів, взятих на обслуговування системою, та їх розподіл за рахунками;
- регламентація та обслуговування механізмів позики та застави для цінних паперів, що беруться на обслуговування системою;
- надання послуг щодо виконання обов'язків номінального утримувача іменних цінних паперів, що беруться на обслуговування системою;
- розробка, впровадження, обслуговування і підтримка комп'ютеризованих систем обслуговування обігу рахунків у цінних паперах і здійснення грошових виплат, пов'язаних із банківськими або з іншими системами грошового клірингу на щоденній чи іншій регулярній основі.

Рисунок 5.9. Сфера діяльності депозитарної системи

Центральний депозитарій забезпечує формування та функціонування системи депозитарного обліку цінних паперів. Він веде депозитарний облік всіх емісійних цінних паперів, крім тих, облік яких веде НБУ.

В Україні може існувати лише один Центральний депозитарій. Клієнтами Центрального депозитарію є емітенти, Національний банк України, депозитарні установи, депозитарії-кореспонденти, клірингові установи та Розрахунковий центр.

Центральний депозитарій – юридична особа, що функціонує у формі публічного акціонерного товариства. Акціонерами Центрального депозитарію може бути держава, Національний банк України, учасники фондового ринку, центральні депозитарії інших країн, міжнародні депозитарно-клірингові установи, а також міжнародні фінансові організації, членами яких є Україна. Мінімальний розмір статутного капіталу Центрального депозитарію повинен бути в розмірі не менш як 100 мільйонів гривень.

Клієнтами Центрального депозитарію є

емітенти,	Національний банк України,	депозитарні установи,	депозитарії-кореспонденти	клірингові установи,	Розрахунковий центр.
-----------	----------------------------	-----------------------	---------------------------	----------------------	----------------------

Рисунок 5.10. Клієнти Центрального депозитарію

Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках забезпечує здійснення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів, укладеними на фондових біржах та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом «поставка цінних паперів проти оплати».

Юридичні особи, які, згідно із Законом, є учасниками депозитарної системи, здійснюють такі види діяльності:

зберігання й обслуговування облігу цінних паперів на рахунках у цінних паперах та операції емітента щодо випущених ним цінних паперів;	кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів;	ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.
--	---	--

Рисунок 5.11. Види діяльності учасників депозитарної системи

5.4. Розрахунково-клірингові установи

У Законі України «Про платіжні системи і переказ грошей Україні»(2001 р.) *кліринг* визначається як механізм, що включає збір, сортування, реконсиляцію і проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи, а також вирахування по кожному з них сумарного сальдо за визначений період часу між загальним обсягами вимог і зобов'язань.

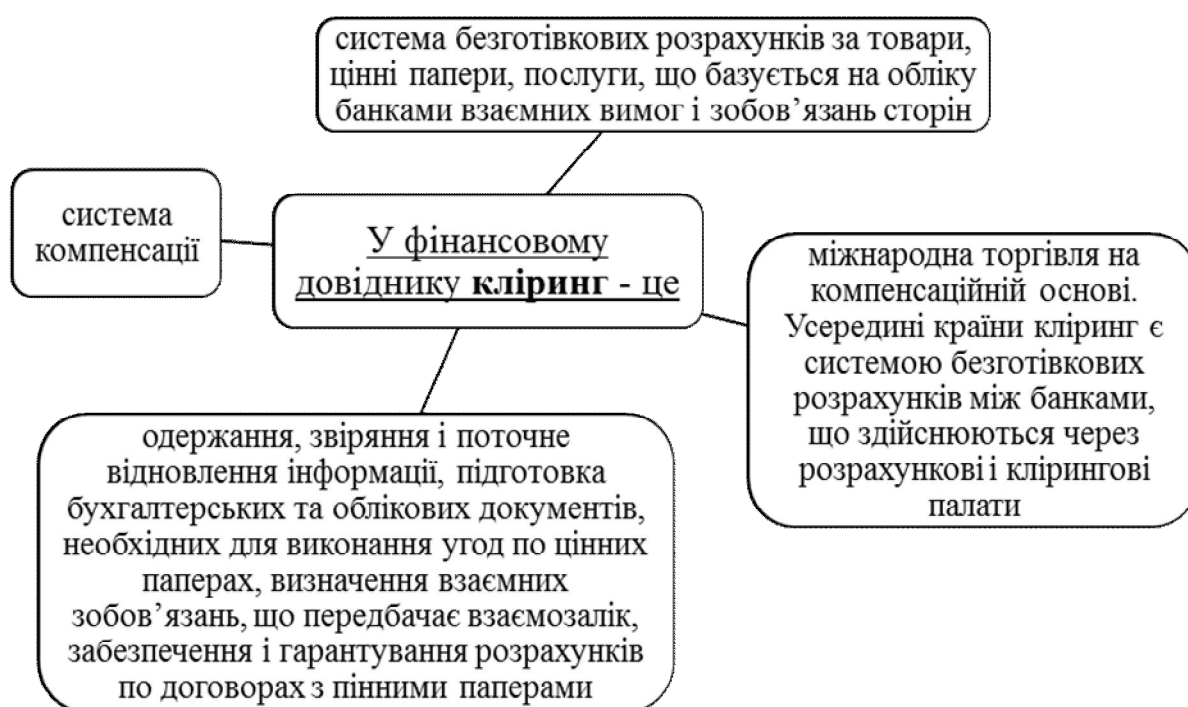

Рисунок 5.12. Кліринг

Особливості клірингу. Обробка великої кількості платежів між кредитними організаціями стала можливою, у першу чергу, завдяки використанню електронних розрахункових систем.

Електронні розрахункові системи дозволяють ефективно проводити як валові, так і клірингові розрахунки. Другим напрямком розвитку стала заміна розрахунків на валовій основі кліринговими розрахунками.

Рисунок 5.13. Головні сектори клірингу

Валові розрахунки - це розрахунки, при яких усі платежі платника до одержувача послідовно відбиваються на рахунках розрахункової системи. На відміну від валових розрахунків, при яких кожний платіж обробляється послідовно, кліринг здійснює багатобічний залік взаємних зустрічних платежів учасників, при чому оплаті підлягає тільки різниця між сумами взаємних зобов'язань.

Таблиця 5.14. Сеанси клірингових розрахунків

Сеанси клірингових розрахунків	Першим етапом є прийом і нагромадження розрахункових документів на переказ коштів від учасників розрахунків.
	Далі для кожного учасника обчислюється його чиста позиція на рахунку, відкритому в розрахунковій палаті - підсумкове сальдо (дебетове або кредитове), отримане за результатами клірингу.

Чиста позиція обчислюється як різниця між загальною кредиторською і загальною дебіторською заборгованістю кожного з учасників.

Таблиця 5.15. Порівняльний аналіз клірингу і валових розрахунків

Порівняльний аналіз клірингу і валових розрахунків	
Валові розрахунки	Кліринг
Переваги	
Простота організації	Зменшена потреба в оборотних коштах
Недоліки	
Висока потреба в оборотних коштах	Ризик овердрафту
Необхідність постійного підтримування ліквідності розрахункового рахунка	
Проведення платежів	
Безупинно	Сеансами (щодоби)

Таким чином, використання міжбанківського клірингу порівняно з валовими розрахунками дозволяє значно знизити потребу учасників в оборотних коштах, а використання електронних розрахункових систем прискорює, здешевлює і робить більш надійним проведення розрахунків.

Кліринг проводиться за допомогою клірингових палат - міжбанківських організацій, що здійснюють безготівкові розрахунки по чеках і інших платіжних документах шляхом заліку взаємних вимог. Усі чеки надходять у розрахункову палату, де їх сортують по банках і проводять залік кілька разів у день. Оплачується тільки кінцеве сальдо розрахунків (через рахунки в центральному банку). Така централізована система розрахунків дозволяє значно прискорити й здешевіти чекове обертання.

Автоматична розрахункова палата (АРП) відрізняється від звичайної розрахункової палати насамперед тим, що безготівкові розрахунки здійснюються в автоматизованому режимі, і вся інформація про платежі надходить у формі, підготовленої для введення в ЕОМ.

Основна проблема розрахункових електронних систем - великий обсяг денних овердрафтів (20% обороту), що виникають при перевищенні резервного рахунка, при затримці надходжень від клієнтів та ін. При клірингових розрахунках кожний учасник залежить від дій інших, що породжує додаткові ризики: кредитний ризик - ризик незавершення сеансу клірингу через неплатоспроможність будь-якого учасника розрахунків і системний ризик - ризик того, що утруднення учасника породжені ризиками ліквідності і кредитними ризиками.

Змістовий модуль 2. Фінансові послуги на окремих ринках

Лекція 6. Фінансові послуги на ринку грошей

Зміст

6.1. Вкладення капіталу в фінансово-кредитних установах. Безстрокові і термінові вклади (депозити).

6.2. Послуги для здійснення грошових платежів та розрахунків.

6.3. Операції з інструментами грошового ринку. Операції з комерційними векселями.

6.4. Державні фінансові інститути на грошовому ринку. Діяльність емісійного банку. Діяльність державного казначейства.

6.5. Математичне забезпечення операцій на грошовому ринку.

Ключові слова: платіж, готівкові розрахунки, кредитна карта, дебетна карта, грошовий обіг, грошово-кредитна політика, облікова ставка, рефінансування.

Keywords: payment, cash payments, credit card, debit card, money transfer, monetary policy, discount rate, refinancing

6.1. Вкладення капіталу в фінансово-кредитних установах. Безстрокові і термінові вклади (депозити).

Залучення коштів вкладників та інших кредиторів це основний вид пасивних операцій банків. Залучені засоби комерційних банків формують переважну частину банківських ресурсів. Складаються із депозитів (вкладів) і кредитів (позик), отриманих банком. Максимальний розмір залучених коштів залежить від власного капіталу банків.

Рисунок 6.1. Структура банківських ресурсів

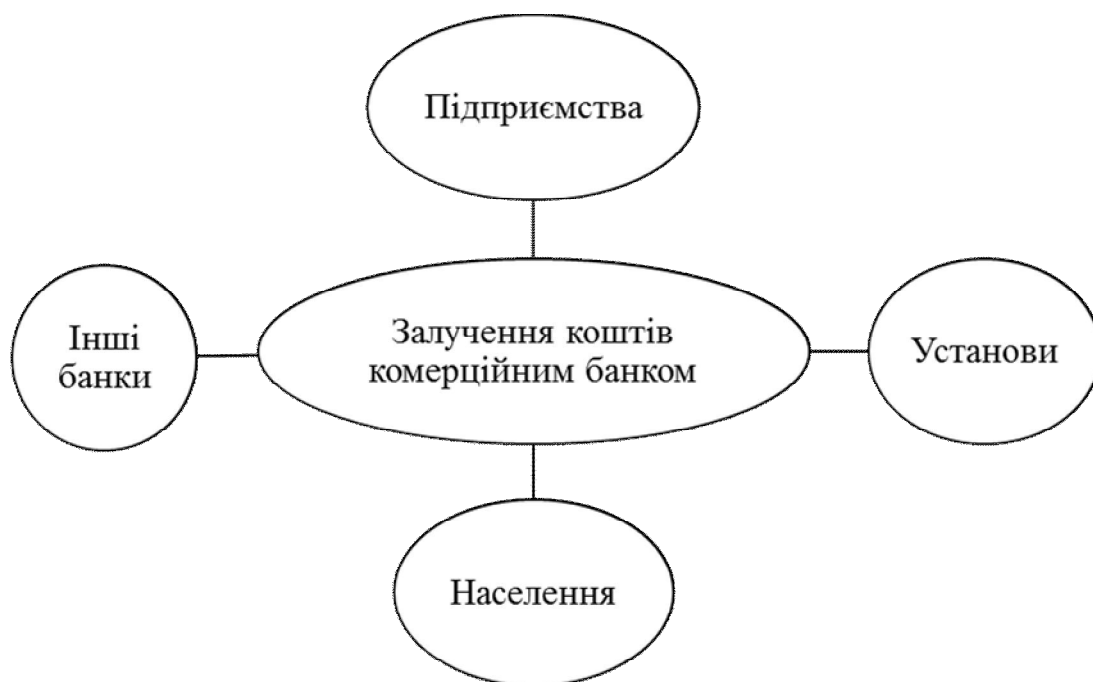

Рисунок 6.2. Залучення коштів комерційним банком

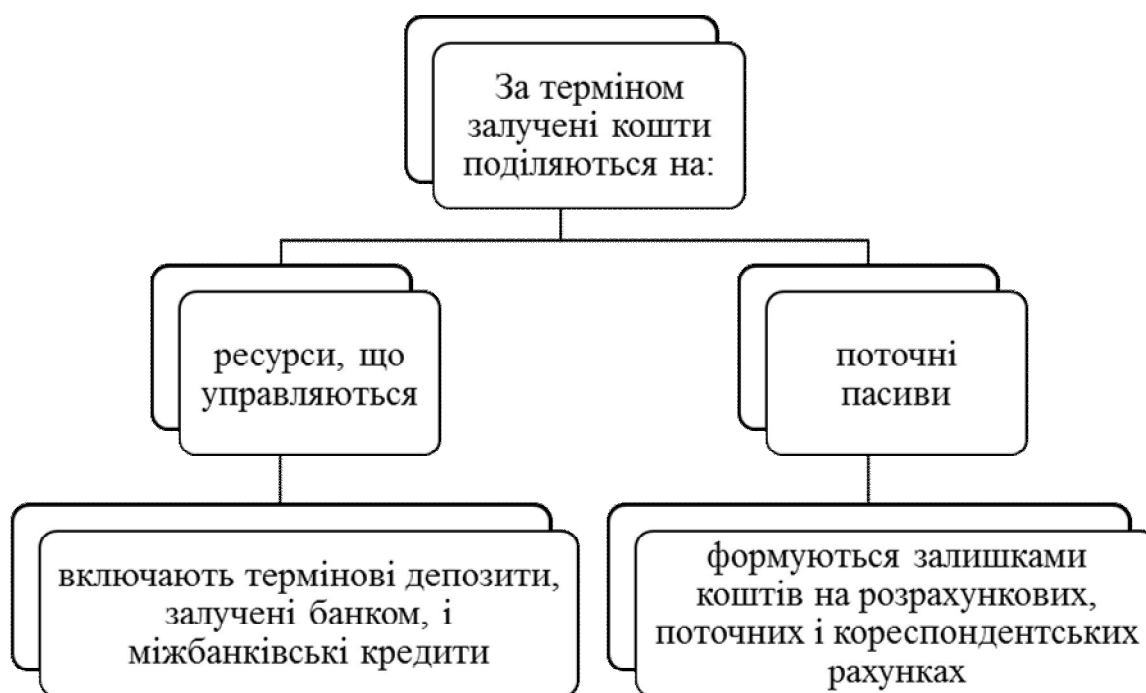

Рисунок 6.3. Класифікація залучених коштів за терміном

Вклад (депозит) - це грошові кошти (у готівковій або безготівковій формі, в національній або іноземній валюті) передані в банк їх власником для зберігання на певних умовах. Операції, пов'язані із залученням грошових коштів на вклади, називаються депозитними.

Рисунок 6.4. Шляхи виникнення депозиту

Види депозитних рахунків, які використовуються у практиці сучасних банків, дуже різноманітні, а в результаті фінансових нововведень їх кількість в останні роки зростає.

Рисунок 6.5. Ознаки класифікації депозитів

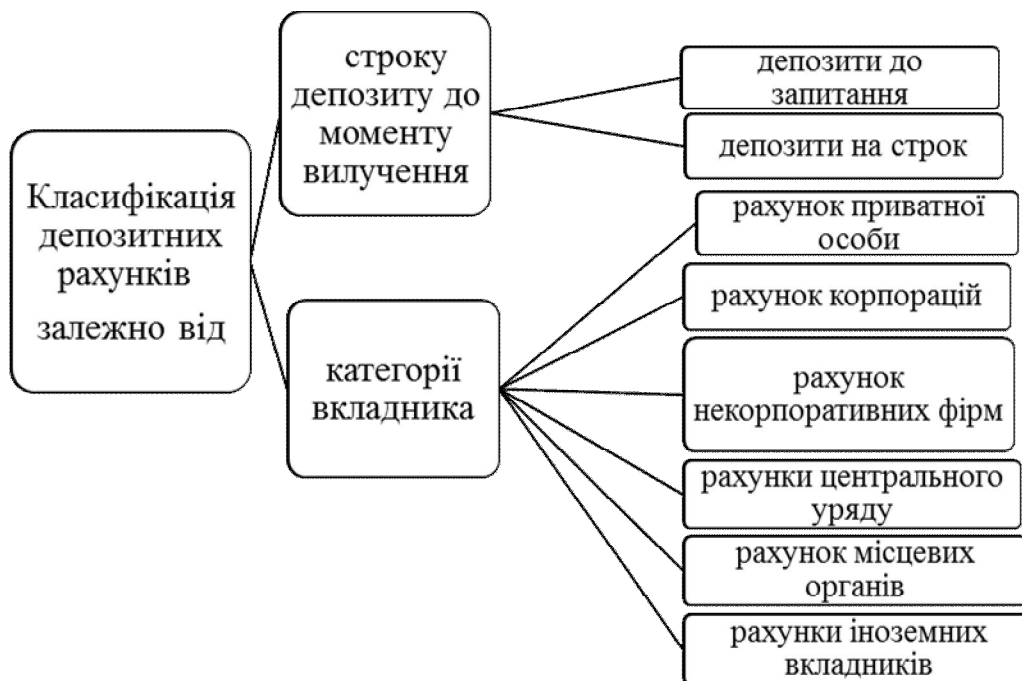

Рисунок 6.6. Класифікація депозитних рахунків за певними ознаками

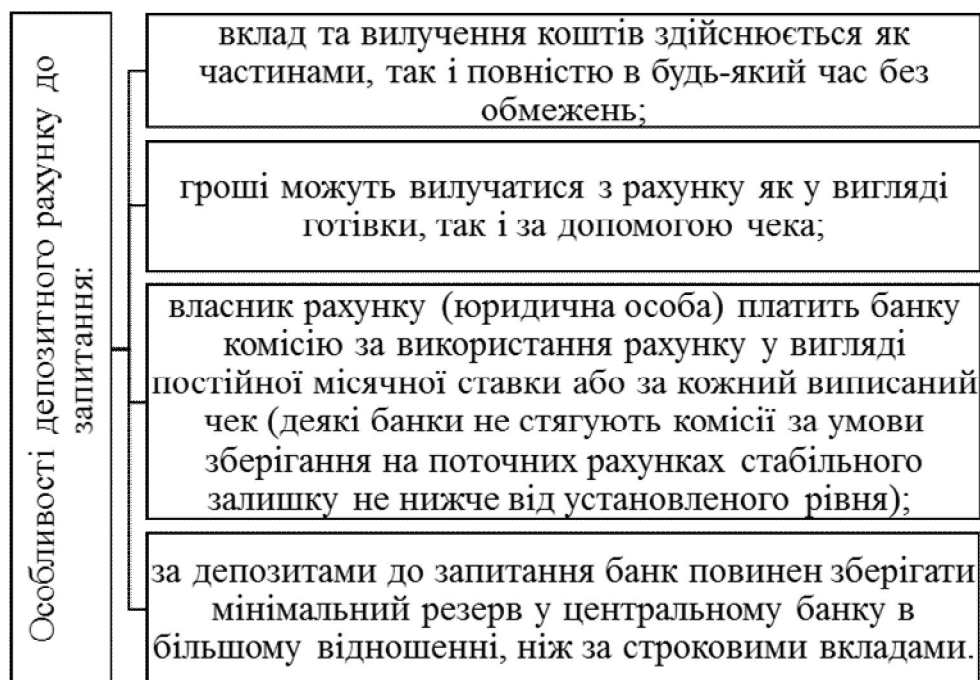

Рисунок 6.7. Особливості депозитного рахунку

Внески до запитання (безстрокові депозити) можуть бути вилучені вкладником або переведені іншій особі переказом за вимогою власника. Вкладнику відкривається рахунок, з якого в будь-який час можна отримати готівкові гроші, виписати чек або інший розрахунково-платіжний документ (платіжне доручення, платіжну вимогу-доручення). У країнах з розвиненими ринковими відносинами вклади до запитання вилучаються, головним чином, за допомогою чеків, тому їх називають чековими. Більша частина операцій грошового обороту здійснюється за допомогою вкладів до запитання, що виконують функцію заобів обігу.

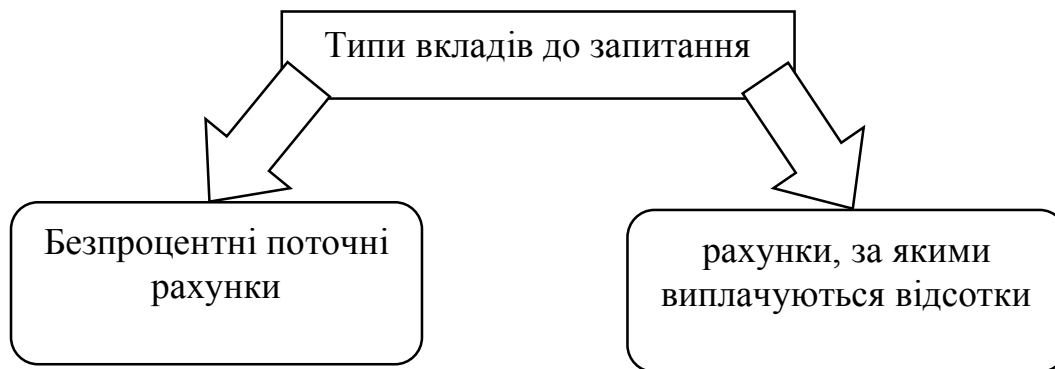

Рисунок 6.8. Типи вкладів

До депозитів до запитання можна віднести і кредитові залишки на контокорентних рахунках. На цьому рахунку відбиваються всі операції банку з клієнтами, тобто видача позичок і здійснення платежів за дорученням клієнта, а також надходження виторгу від реалізації продукції та інших грошових переказів на користь клієнта і на погашення позичок.

Контокорентний рахунок – це активно-пасивний рахунок, що поєднує в собі ознаки поточного позичкового. Кредитове сальдо за цим рахунком означає, що клієнт має у своєму розпорядженні власні кошти, дебетове (овердрафт) – що у клієнта виникла заборгованість перед банком за позичками. **Контокорентний кредит** – вид банківського кредиту, який надається клієнтам, що мають в банку поточний рахунок.

Формою залучення банком вкладів до запитання є також поточний рахунок з овердрафтом. Особовий рахунок з овердрафтом може відкриватися юридичними і фізичним особам, а також громадянам, у той час, як контокорентний рахунок використовується тільки у відносинах банку з юридичними особами. Отже особовий рахунок з овердрафтом має ширшу сферу застосування.

Одним із видів депозитів до запитання є залишок коштів на кореспондентських рахунках, відкритих у даному банку іншими банками.

Термінові (строкові) вклади (рахунки)- це грошові кошти, що зараховуються на депозитні рахунки на жорстко обумовлений термін з виплатою процента. Ставка плати за ними залежить від розміру та терміну вкладу. У разі дострокового отримання грошових коштів клієнт втрачає відсоток у формі штрафу. На цих рахунках зберігаються кошти, які приносять власнику процентний дохід та не призначені для розрахунків з третіми особами.

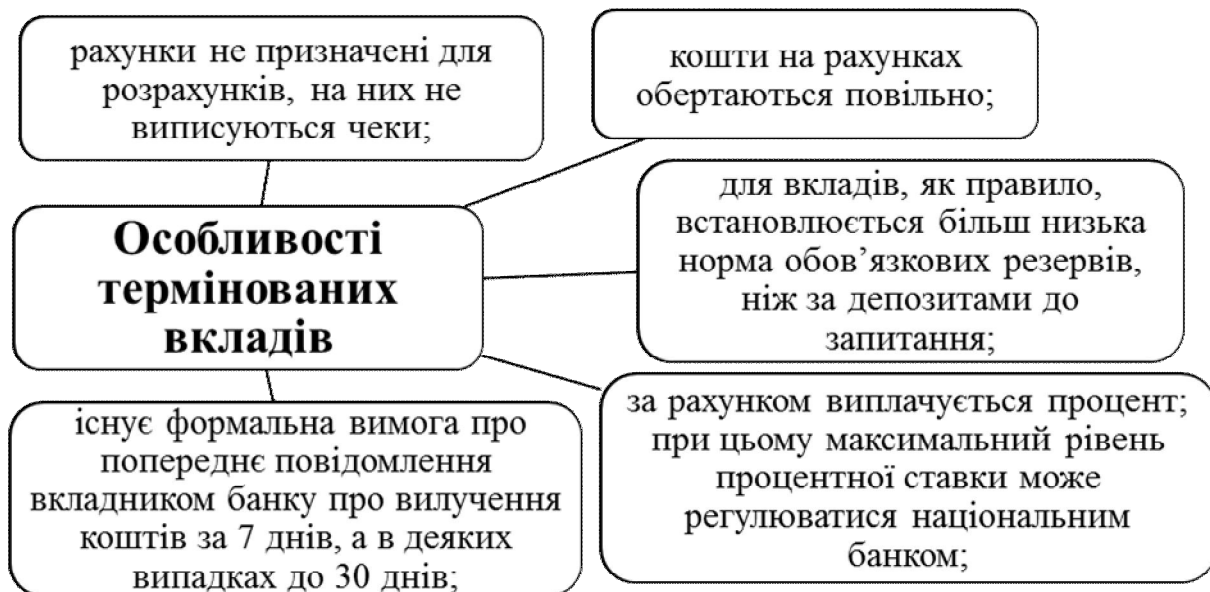

Рисунок 6.9. Особливості термінових вкладів

Різновидом термінового вкладу є депозитні сертифікати, розраховані на точно зафіксований час залучення коштів. **Депозитний сертифікат** - це письмове свідоцтво про депонування в банку певної досить великої суми грошей, у якому вказуються термін його обов'язкового зворотного викупу банком і розмір виплаченої надбавки.

Депозитні сертифікати видаються тільки юридичним особам. Вони можуть бути іменними або на пред'явника. Право на отримання вкладу за депозитним сертифікатом може бути передано іншій особі. Для фізичних осіб використовуються ощадні сертифікати, що видаються банками як на фіксований термін, так і до запитання.

Певну роль у ресурсах банків відіграють ощадні вклади населення. Особливістю ощадних рахунків є те, що вони не мають фіксованого строку та від власника не вимагається попереднього повідомлення про зняття коштів. Вони вносяться і вилучаються в повній сумі або частково та засвідчуються видачею ощадної книжки. **Ощадні депозити** - це нечекові вклади, що приносять відсоток і які можна терміново вилучати. Існують наступні їх типи: рахунки на ощадних книжках; рахунки з випискою стану ощадного вкладу (вкладник має справу з банком через пошту без застосування ощадних книжок); депозитні рахунки грошового ринку.

Один із способів накопичення грошових збережень, тобто акумуляції капіталу, є тезаврація дорогоцінних металів, перш за все, золота та срібла. **Тезаврація золота** - це накопичення золота приватними власниками у вигляді скарбів або страхових фондів. Золото у приватному володінні накопичується у двох основних формах: у вигляді золотих монет та злитків. Злитки золота зберігаються в основному в банках.

6.2. Послуги для здійснення грошових платежів та розрахунків.

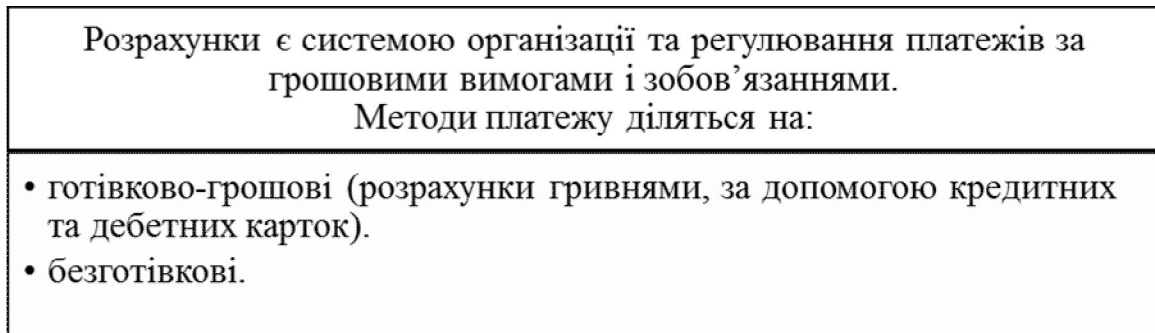

Рисунок 6.10. Види методів платежу

Система безготівкових розрахунків як форма організації руху грошей за рахунками у банку базується на загальних принципах організації банківської діяльності, і передбачає відповідальність банку за збереження грошей на рахунках клієнта та обов'язкове виконання його розпоряджень щодо використання цих грошей.

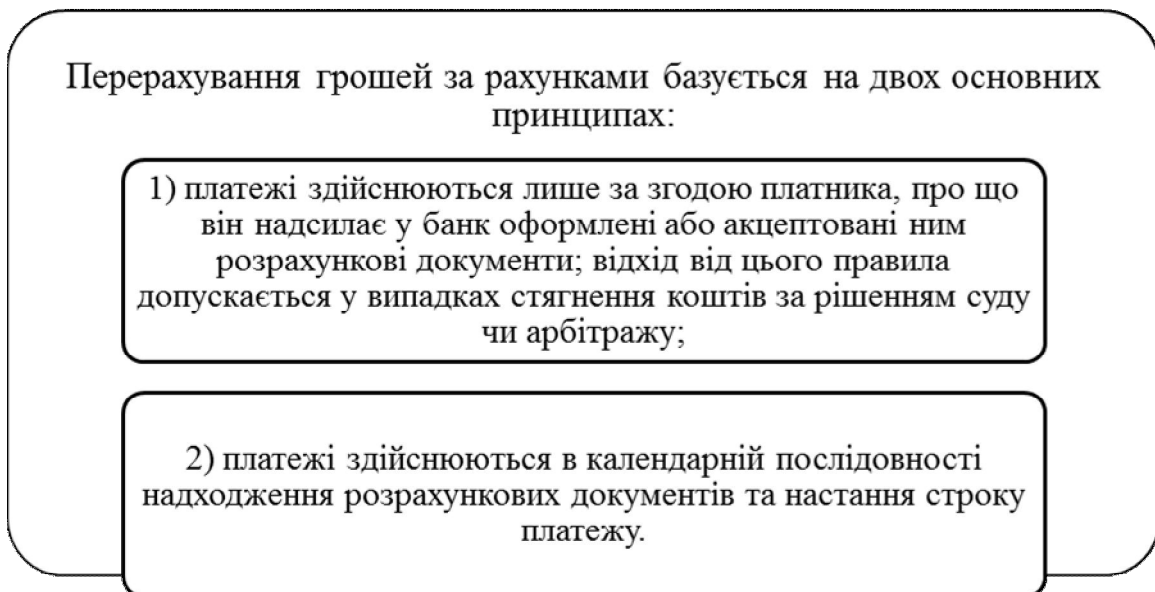

Рисунок 6.11. Принципи перерахування грошей за рахунками

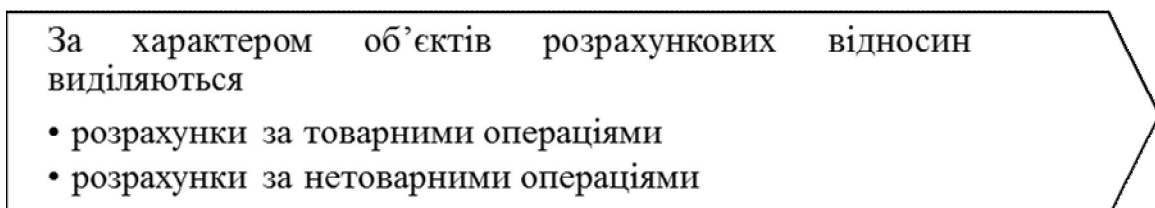

Рисунок 6.12. Класифікація розрахунків за ознакою

Виходячи зі специфіки проведення безготівкових розрахунків, виділяються три рівні їх організації.

- Міждержавні розрахунки. Як окрема організаційна форма вони існують в умовах грошової системи закритого типу. Вони можуть проводитися шляхом використання вільно конвертованої валюти (у цьому випадку організація міждержавних розрахунків зводиться до регулювання порядку одержання вказаної валюти юридичними і фізичними особами) або проведення заліку взаємних вимог та зобов'язань клірингу.
- Міжбанківські розрахунки. Дворівнева банківська система передбачає розрахунки комерційних банків за кореспондентськими рахунками, які згідно зі своїми функціями виступають як своєрідні розрахункові рахунки банків. Така ж форма використовується і в міжнародних міжбанківських розрахунках.
- Розрахунки юридичних та фізичних осіб. За своєю суттю вони поділяються на грошові (здійснюються шляхом перерахувань за рахунками в банках) і безгрошові (шляхом заліку взаємних вимог). У сучасних умовах найпоширеніші грошові безготівкові розрахунки. Заліки взаємних вимог практикуються банками для погашення взаємних неоплачених зобов'язань клієнтів, а також використовуються у сферах, де постійно виникають зустрічні платіжні вимоги сторін.

Рисунок 6.13. Рівні організації проведення розрахунків

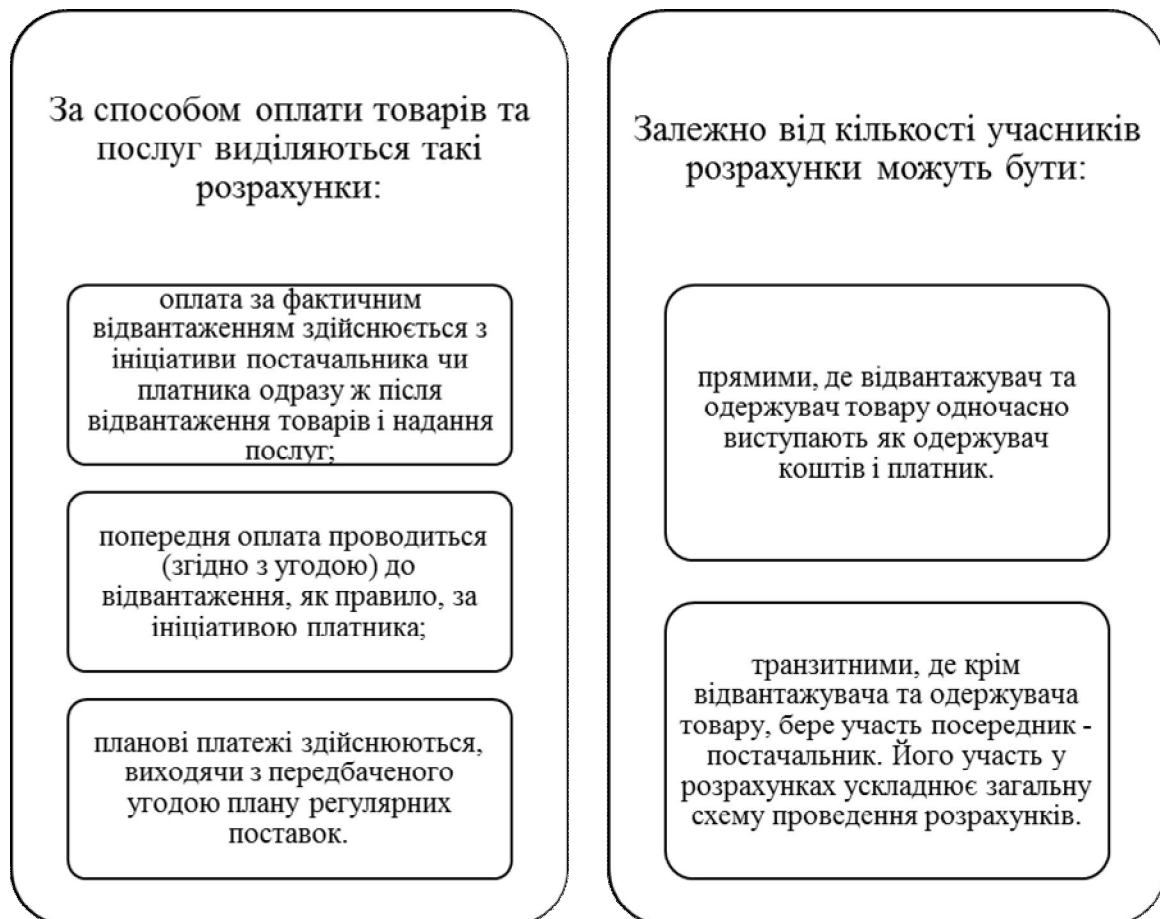

Рисунок 6.14. Класифікація розрахунків за певною ознакою

За розрахунковими чеками

- акредитивна

При здійсненні розрахунків можуть застосовуватись такі форми розрахунків

- інкасова

З використанням розрахункових документів на паперових носіях та в електронному вигляді

- вексельна

Рисунок 6.15. Форми розрахунків

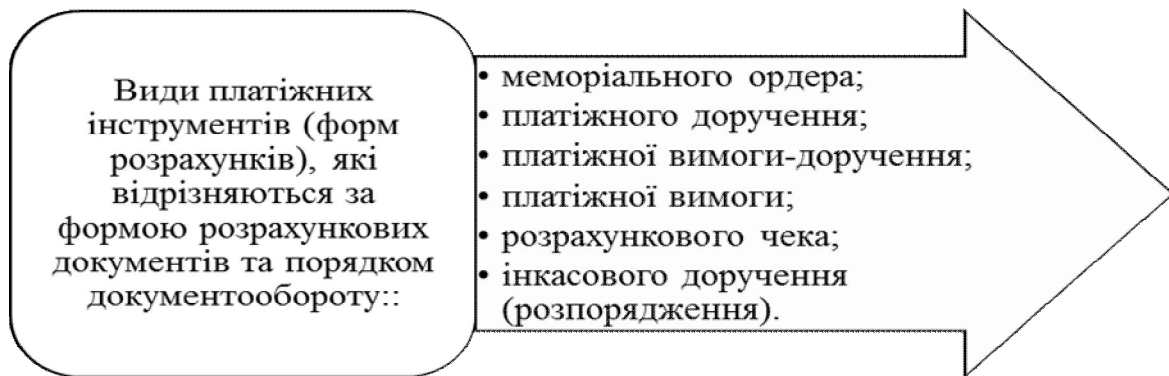

Рисунок 6.16. Види платіжних інструментів

6.3. Операції з інструментами грошового ринку. Операції з комерційними векселями

Інструментами грошового ринку є грошові сурогати – будь-які документи у вигляді грошових знаків, що відрізняються від грошової одиниці України, випущені в обіг не Національним банком України і виготовлені з метою здійснення платежів у господарському обороті. На грошовому ринку обертаються, в основному, боргові документи.

Казначейські зобов'язання – боргові цінні папери, що емітуються державою в особі уповноважених органів, розміщуються виключно на добровільних засадах серед фізичних та юридичних осіб, засвідчують внесення їх власниками грошових коштів до бюджету та надають право на отримання фінансового доходу або інші майнові права відповідно до умов їх випуску. Казначейство випускає свої векселя для покриття касового розриву при виконанні держбюджету.

Рисунок 6.17. Функції векселя

Незалежно від того, яку функцію виконує вексель (засіб платежу, інструмент кредиту), взаємовідносини учасників вексельного обороту регулюються особливими нормами вексельного права.

Вексель - це боргове зобов'язання, що дає її власнику безумовне право вимагати при настанні терміну платежу від векседавця простого і акцептанта переказного векселя сплати визначеної векселем суми. Тобто, це зобов'язання, в основі якого лежать лише гроші. Розрахунок яким-небудь майном з векселетримачем може бути здійснено, але це виходить за рамки вексельного права і обумовлюється в окремому порядку господарськими угодами.

Рисунок 6.18. Види векселів

У переказному векседавець призначає платника за векселем і пропонує йому заплатити визначену суму за вимогою того, на кого він виписав вексель. У простому векселі векседавець призначає платником самого себе і не пропонує, а зобов'язується заплатити.

Рисунок. 6.19. Операції банків з вексями

Кредити під заставу векселів можуть надаватись у вигляді:

- строкових кредитів, тобто позик, дата погашення яких зафіксована за домовленістю з позичальником;
- кредитів до запитання (онкольних кредитів), коли строк погашення не вказується або встановлюється термін до настання строку погашення векселів із застави.

Операція врахування (дисконту) векселів полягає у купівлі банком векселя за іменним індосаментом у векселедержателя до настання строку платежу. При цьому банк стає повноправним власником векселя, а векселедержатель отримує суму векселя, зменшену на величину банківської процентної ставки (дисконту), а також накладних витрат на здійснення операції. Купівля банком векселя рівнозначна кредитуванню векселедержателя на строк до погашення векселя. Цей кредит називається обліковим кредитом. У разі потреби у ліквідності банк може рефінансуватись в інших комерційних банках, а також у центральному банку у формі переврахування векселів, іншими словами – врахування уже врахованих банком векселів.

6.4. Державні фінансові інститути на грошовому ринку. Діяльність емісійного банку. Діяльність державного казначейства

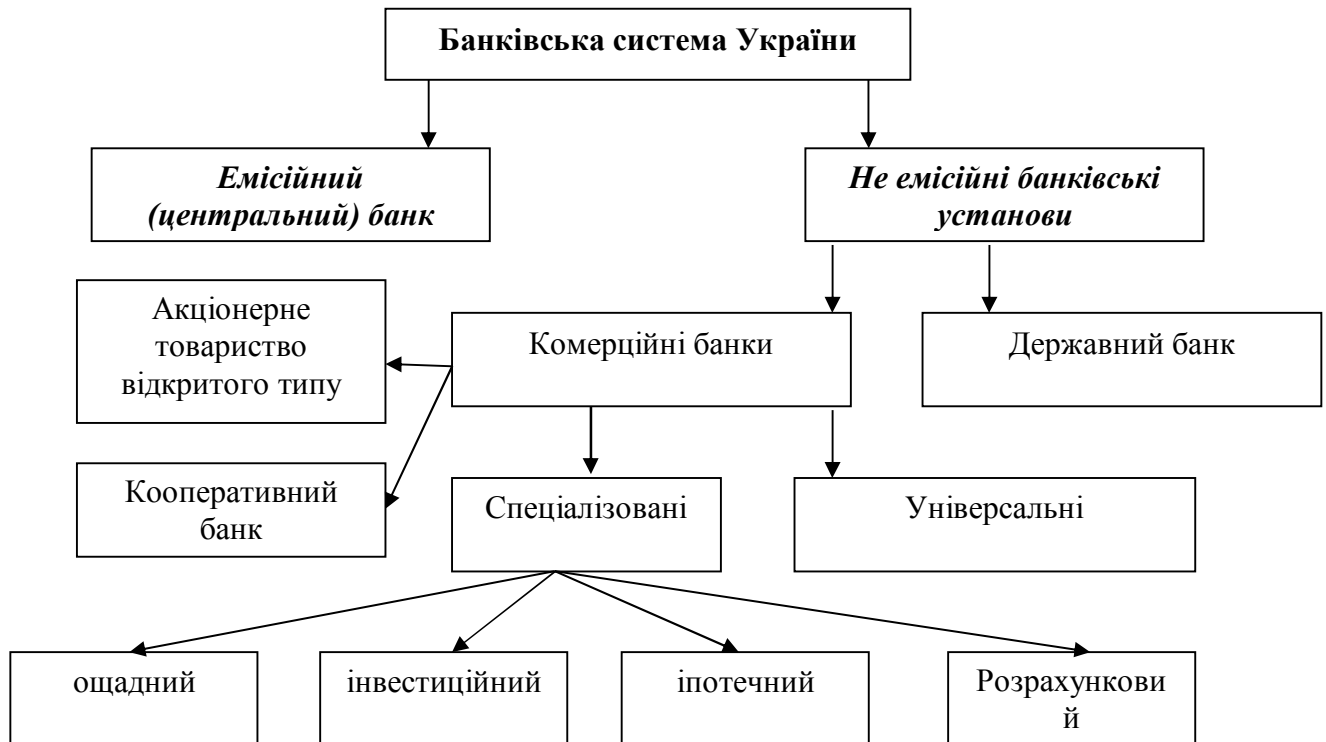

Рисунок 6.20. Структура банківської системи

Рисунок 6.21. Завдання Національного банку

Комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, направлених на регулювання економічного зростання, стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці України, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу, називається грошово-кредитною політикою.

Рисунок 6.21. Шляхи регулювання обсягу грошової маси

Ставка рефінансування Національного банку України виражена у відсотках плата за кредити, що надаються комерційним банкам, яка встановлюється НБУ з метою впливу на грошовий оборот та кредитування. НБУ встановлюються облікова та ломбардна процентні ставки.

Облікова ставка Національного банку України виражена у відсотках плата, що береться НБУ за рефінансування комерційних банків шляхом купівлі векселів до настання строку платежу за ними та утримується з номінальної суми векселя. Облікова ставка є найнижчою серед ставок рефінансування і є орієнтиром ціни на гроші.

Ставка „овернайт” (ломбардна ставка) щоденна процентна ставка, що встановлюється Національним банком для проведення операцій з банками з підтримання їх миттєвої ліквідності.

Національний банк встановлює банкам та іншим фінансово-кредитним установам нормативи обов'язкового резервування коштів. При цьому

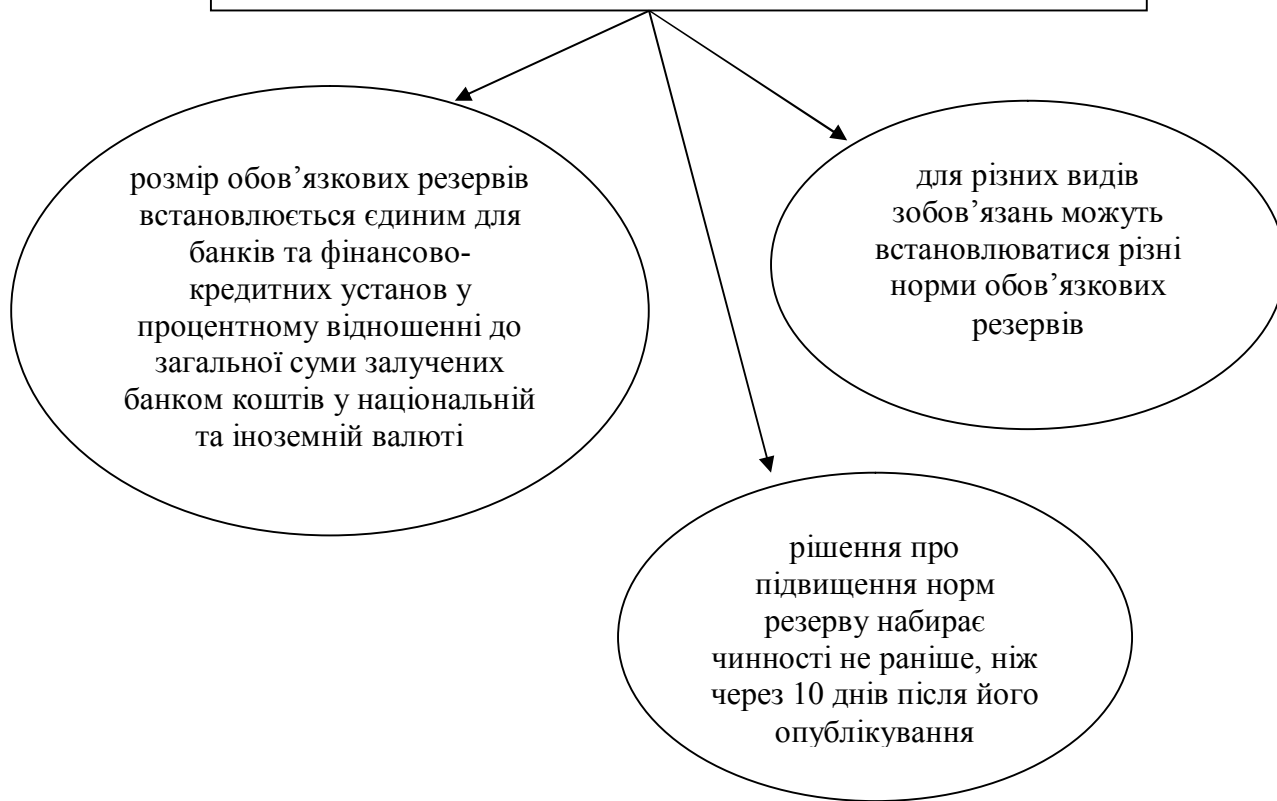

Рисунок 6.22. Критерії резервування коштів

Лекція 7. Фінансові послуги на валютному ринку

Зміст

- 7.1. Конверсійні операції на валютному ринку. Ринок операцій спот.
- 7.2. Стратегія валютного арбітражу.
- 7.3. Валютні форвардні та ф'ючерсні операції. Валютні опціони і свопи.
- 7.4. Міжнародні розрахунки. Валютні клірингові розрахунки. Розрахунки за допомогою блок – рахунків.

Ключові слова: валютні операції, форвардні операції, кредит, ринок позичкового капіталу.

Keywords: foreign exchange operations, forward operations, loans, market of loan capital

7.1. Конверсійні операції на валютному ринку. Ринок операцій спот.

Зовнішньоекономічні операції у більшості випадків пов'язані з конверсією валюти, яка є обміном однієї валюти на іншу за діючим валютним курсом.

Таблиця 7.1. Головні поняття та їх визначення

Термін	Визначення
1. Конверсійні операції	угоди агентів валютного ринку щодо обміну обумовлених сум грошової одиниці однієї країни на валюту іншої країни за узгодженим курсом на певну дату.
2. Операції спот	операції з датою валютування на 2-й робочий день після дня укладання угоди.
3. Спот-ринок	міжнародний ринок поточних конверсійних операцій.
4. Дата валютування	термін поставки валюти.
5. Валютний курс	це ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни або міжнародним платіжним засобом (СДР, ЕКК)). Валютний курс дуже рухливий і встановлюється з урахуванням купівельної спроможності валют.
6. Спот-курс	ціна валюти однієї країни, виражена у валюті іншої країни, є поточним валютним курсом і подається на сторінках газет, згадується у розмовах, висвічується на екранах інформаційних агентств.
7. Операція спот	угода купівлі-продажу валюти за курсом, зафіксованим в угоді, відповідно до якої обмін валют між банками-контрагентами проводиться, як правило, протягом 2-х робочих днів, не враховуючи дня укладення угоди.
8. Поточні операції «тод»	поставка валюти сьогодні („сьогодні на сьогодні”).
9. Поточні операції «том»	поставка валюти наступного робочого дня („сьогодні на завтра”).
10. Поточні операції «спот»	поставка валюти на другий робочий день („сьогодні на післязавтра”).

Рисунок 7.2. Групи конверсійних операцій

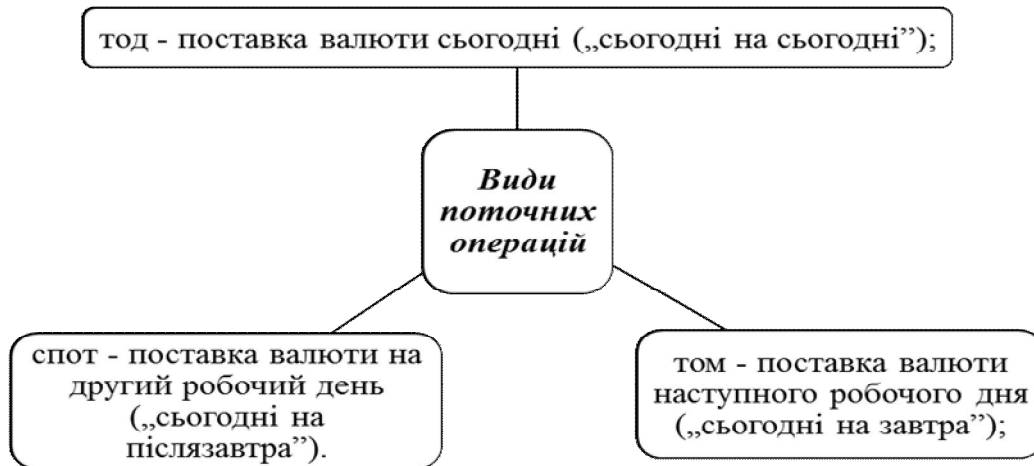

Рисунок 7.3. Види поточних операцій

7.2. Стратегія валютного арбітражу.

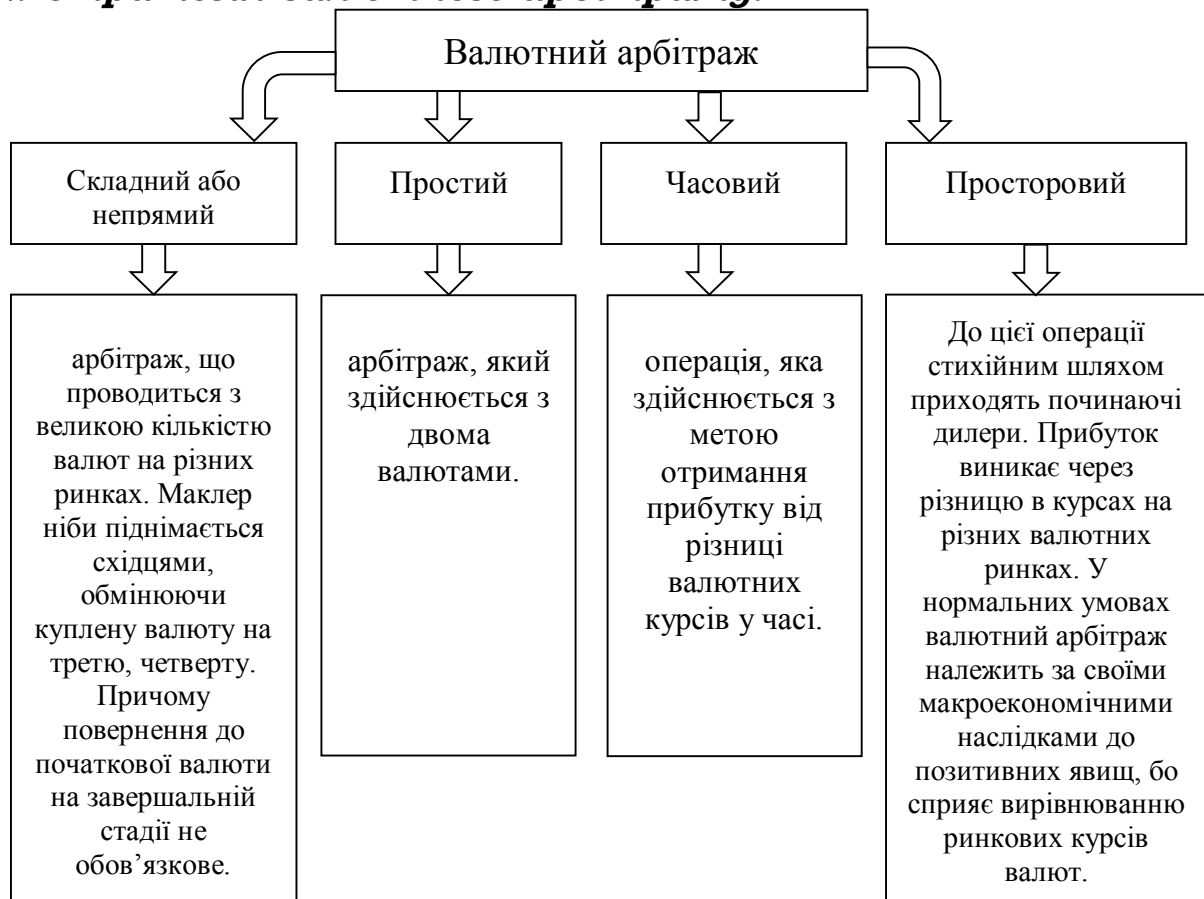
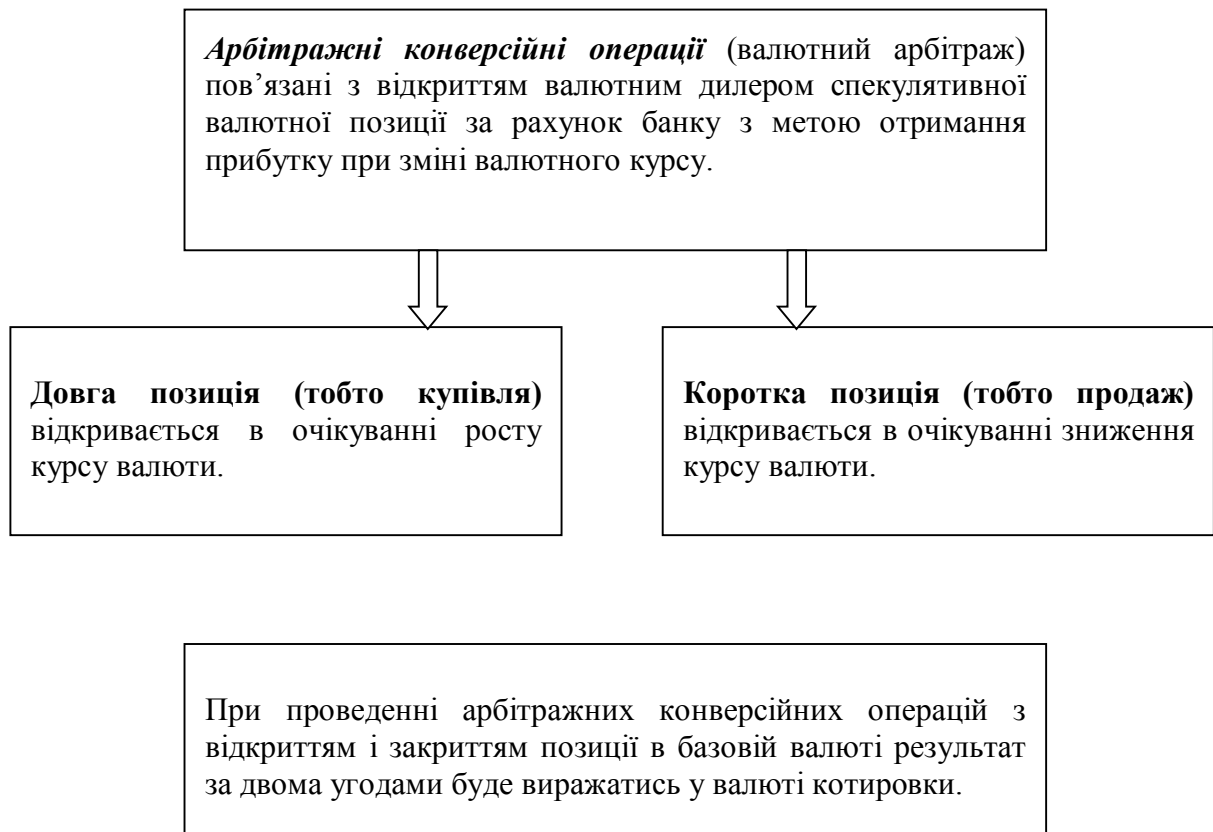

Рисунок 7.4. Види валютного арбітражу

Риунок 7.5. Позиції арбітражних конверсійних операцій

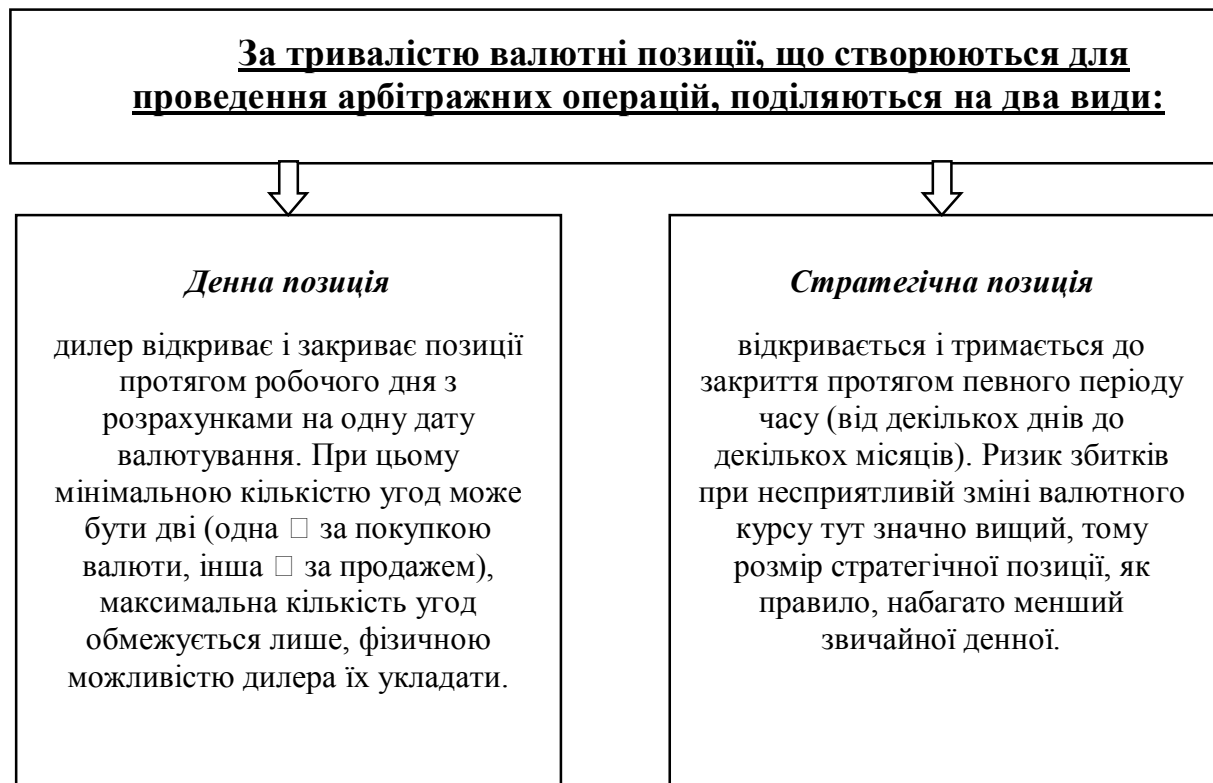

Рисунок 7.6. Види валютної позиції

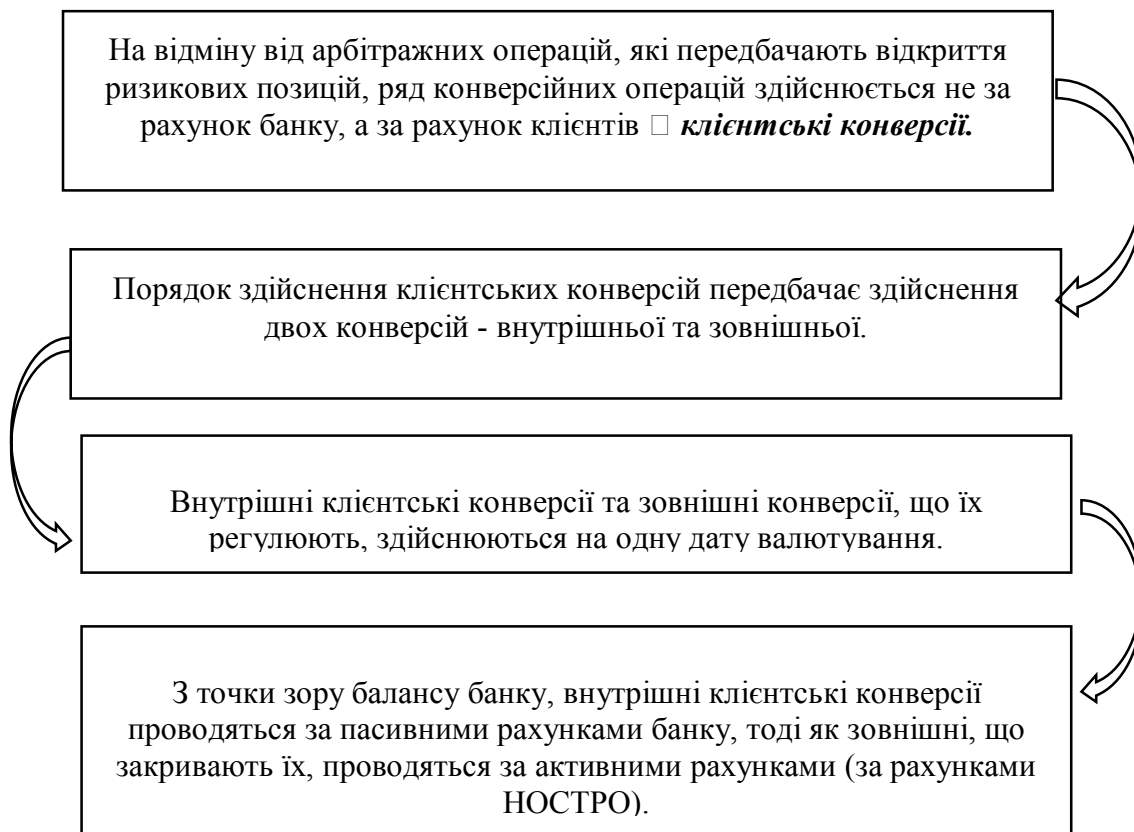
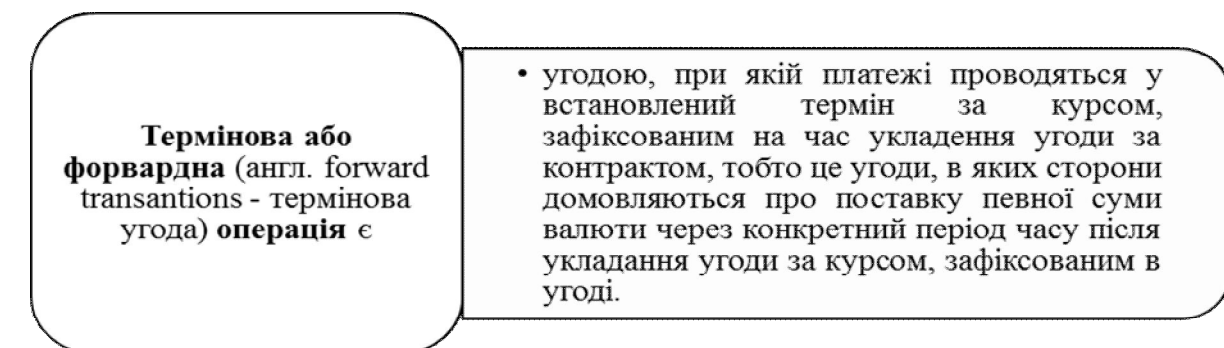

Рисунок 7.7. Характеристика клієнтської конверсії

7.3. Валютні форвардні та ф'ючерсні операції. Валютні опціони і свопи

Особливості форвардних валютних операцій:

1) валютний курс фіксується на момент укладення форвардної угоди;

2) реальна передача валюти здійснюється через певний обумовлений стандартний проміжок часу;

3) під час підписання угоди ні які попередні платежі не здійснюються;

4) обсяги контрактів не стандартизовані (можуть бути будь-якими і при цьому не вимагається їх забезпечення).

Рисунок 7.8. Особливості форвардних валютних операцій

Форвардні угоди (fwd) є обов'язковими для виконання і укладаються переважно з метою реальної купівлі або продажу валюти, застосовується, головним чином, для страхування платежів.

Форвард-курс (форвардний курс) визначає очікувану вартість валюти через певний період часу і є ціною, за якою дана валюта продається або купується за умови її постачання на певну дату в майбутньому. Валютні курси при форвардних операціях називають курсами „аутрайт”.

Валютними ф'ючерсами називають контрактні угоди на купівлю або продаж стандартизованої суми іноземної валюти за стандартизованою специфікацією валют та узгодженою ціною. Відповідно до такої угоди її учасники одержують і право, й зобов'язання обміняти обумовлену стандартизовану суму певної валюти на іншу в установлені терміни у майбутньому за курсами, визначеними на момент укладення угоди.

Основні відмінності ф'ючерсів від форвардів:

- 1) якщо форвардні операції здійснюються на міжбанківському валютному ринку, то ф'ючерсні тільки на біржовому, що значно підвищує їхню надійність і рівень страхування валютних ризиків;
- 2) ф'ючерсні контракти стандартизовані за термінами, обсягами та умовами поставок;
- 3) індивідуальні контракти при форвардних валютних операціях між клієнтом і банком, як правило, більш дорогі порівняно із стандартизованими ф'ючерсними контрактами. Маржа (спред) при форвардних операціях більша, це призводить до більших витрат для клієнта порівняно з ф'ючерсами;
- 4) за ф'ючерсами відбувається безперервний (щоденний) потік платежів. За форвардами – оплата не здійснюється до настання дати контракту;
- 5) якщо форвардні операції на 95% закінчуються поставкою валюти за контрактом, то ф'ючерсні операції навпаки, на 95% закінчуються укладанням зворотної (офсетної) угоди, при якій не здійснюється реальної поставки валюти, а учасники цієї операції одержують лише різницю між початковою ціною укладення контракту і ціною, що існує на день здійснення зворотної (офсетної) угоди;
- 6) ф'ючерсні валютні операції здійснюються з обмеженим набором валют (USD, EUR, GBP тощо).

Рисунок 7.9. Основні відмінності ф'ючерсів від форвардів

Валютні опціони. В операціях опціон клієнт сплачує банку невелику премію та одержує право купити (продати) валюту в будь-який день встановленого угодою періоду за зафіксованим при укладенні угоди курсом або відмовитися від купівлі (продажу), якщо виконання угоди за визначеним курсом у даному інтервалі часу виявиться для нього більш не вигідним, ніж втрата коштів на премію. При сприятливому курсі виконання угоди дозволяє не тільки компенсувати витрати на премію, а й одержати певний прибуток. Крім американського варіанта опціону, зміст якого викладений вище, існує ще й європейський, який відрізняється тим, що опціон може бути реалізований тільки у заздалегідь установлений день (останній день опціонного контракту). В Україні використовується цей тип опціону.

<p>У світовій практиці залежно від характеру валютнообмінної операції розрізняють:</p>
<p>опціон „кол” - дає право його власникові <u>купити</u> певну суму однієї валюти в обмін на іншу (для захисту від потенційного її подорожчання або в розрахунку на потенційне підвищення її курсу) в обмін на сплату премії;</p>
<p>опціон „пут” - дає право його власникові <u>продати</u> певну суму однієї валюти в обмін на іншу (для захисту від її потенційного знецінення або в розрахунку на її потенційне знецінення) в обмін на сплату премії.</p>

Рисунок 7.10. Види опціонів

Валютні свопи. Валютний своп (англ. swap - міняти, на жаргоні валютного ринку - угода „купи-продай”) є валютною операцією, що поєднує купівлю або продаж валюти на умовах „спот” із одночасним продажем (або купівлею) тієї самої валюти на певний термін на умовах „форвард”. Операція своп здійснюється з метою придбання валюти, необхідної для міжнародних розрахунків, підтримки певних залишків на поточних рахунках, диверсифікації валютних резервів, тобто перевід резервів з однієї валюти в іншу та ін. Отже, валютний своп це комбінація двох протилежних конверсійних угод на однакову суму з різними датами валютування.

Залежно від послідовності виконаних операцій „спот” і „форвард” класичні „свопи” поділяють на **репорт** або **депорт**.

- **Репорт** (франц. report) є терміновою угодою, при якій власник цінних паперів або валюти продає їх банку (на біржі) із зобов’язанням наступного викупу через певний строк за новою, більш вищою ціною (курсом). Різниця між продажною і покупною ціною складає фактичну плату за кредит. Ця різниця також називається репорт.
- **Депорт** (франц. deport) є терміновою угодою, протилежною репорту: купівля валюти на умовах „спот” і продаж на умовах „форвард”. Депорт укладається (як правило, на біржі) у розрахунку на зниження курсу цінних паперів (валюти) з метою отримання прибутку у вигляді курсової різниці

7.4. Міжнародні розрахунки. Валютні клірингові розрахунки. Розрахунки за допомогою блок – рахунків

У зовнішньоторговельних контрактах між контрагентами (експортерами та імпортерами) визначаються основні валютно-фінансові та платіжні умови розрахунків: валюта ціни і валюта платежу; курс їх переводу; валютні застереження; форми розрахунків; умови платежу і форми платіжних засобів та ін.

Таблиця 7.11. Основні поняття

<i>Термін</i>	<i>Визначення</i>
<i>Валюта ціни</i>	це валюта, в якій встановлюється ціна контракту. Вона вибирається з найбільш сталих. Нею може бути валюта однієї з країн-учасниць контракту чи третьої країни.
<i>Валюта платежу</i>	це валюта, в якій здійснюється платіж. Вона не обов'язково збігається з валютою ціни. В останньому випадку в контракті обумовлюється курс переводу однієї валюти в іншу.
<i>Валютні застереження</i>	передбачають перегляд суми платежу відповідно до зміни курсу певної валюти (валюти застереження), групи валют („валютної корзини”) або валюти ціни відносно валюти платежу.
<i>Умови платежу</i>	передбачають негайну оплату відвантажених товарів чи відстрочку платежу, тобто продаж у кредит.
<i>Форми платіжних засобів</i>	це вид документів, за допомогою яких здійснюються розрахунки. Вони поділяються на фінансові та комерційні. До фінансових належать векселі (прості та перевідні), чеки, платіжні розписки; до комерційних - рахунки-фактури, документи, що підтверджують відвантаження товарів, специфікації, страхові поліси та ін.
<i>Форми розрахунків</i>	відрізняються порядком документообороту і включають розрахунки за інкасо, за допомогою акредитивів, за відкритими рахунками, банківськими переказами.

Основні форми міжнародних розрахунків.

Міжнародні розрахунки класифікуються найчастіше за двома ознаками: строками платежу та порядком документообороту. За строками виділяються негайні платежі - *сконто* і платежі в кредит - *інстолмент*. За порядком документообороту основними є інкасо та акредитив. Рідше застосовуються розрахунки банківськими переказами за відкритими рахунками.

Інкасо - банківська операція, за допомогою якої банк, за дорученням свого клієнта, отримує згідно з розрахунковими документами належні йому грошові кошти від платника за відвантажені на його адресу товари (виконані роботи, надані послуги) і зараховує їх на його рахунок у банку.

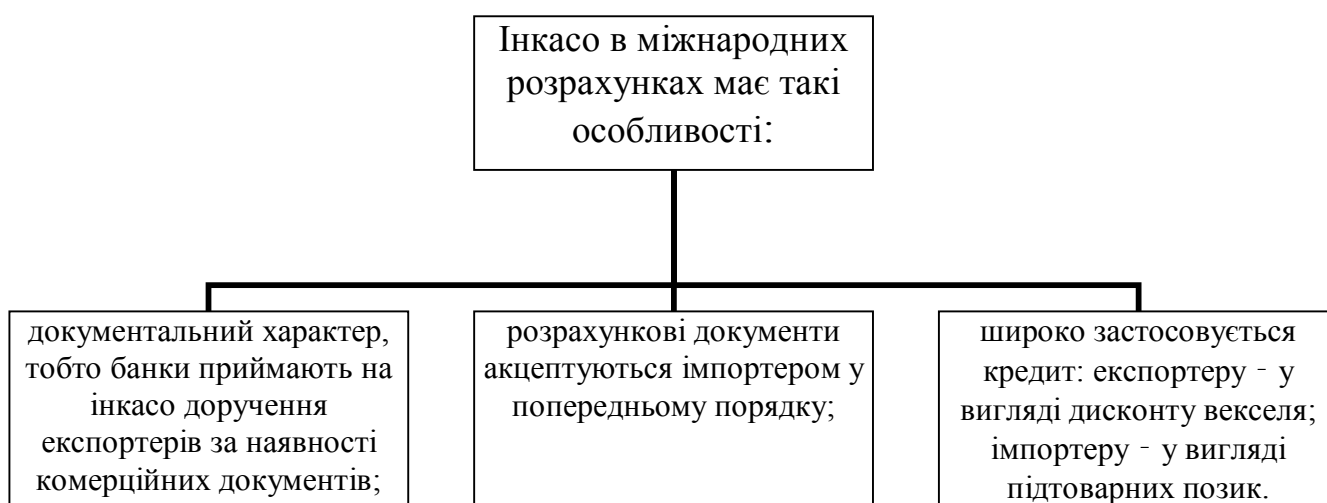

Рисунок 7.12. Особливості інкасо в міжнародних розрахунках

Акредитив є умовним грошовим зобов'язанням банку, що видається ним за дорученням покупця на користь продавця, за яким банк, що відкрив рахунок (банк-емітент), може провести платежі продавцеві або дати повноваження іншому банку проводити такі платежі при наявності документів, передбачених в акредитиві, та виконанні інших умов акредитива. Розрахунки за допомогою акредитива носять ще назву „розрахунки за системою ЛС” (англ. letter of credit - акредитив).

Акредитиви поділяються на **грошові** та **документарні**.

Міжнародні платіжні угоди визначають системи взаємних платежів, компенсацію своїх банків щодо ведення розрахунків на інших умовах, що впливають з національного валютного законодавства кожної країни. Зокрема, цими угодами передбачається одна з двох систем платежів - за допомогою вільно конвертованої валюти у повному обсязі або через **валютний кліринг**.

Валютний кліринг у міжнародних розрахунках має обов'язковий характер. Суть його полягає у взаємному заліку зустрічних вимог і зобов'язань, що впливають з рівності товарних поставок і надання послуг.

Рисунок 7.13. Елементи міжнародної угоди

Валютна блокада - заморожування в банках валютних цінностей іноземних держав та громадян.

Валюта, яка знаходиться на блокованих рахунках, може бути використана тільки у даній країні. Інші країни у відповідь також здійснюють валютну блокаду. У результаті це призводить до такої форми валютних обмежень, як двосторонні валютні кліринги. Ця форма може використовуватися і без попереднього блокування рахунків.

Лекція 8. Фінансові послуги на фондовому ринку

Зміст

8.1. Операції з емісії цінних паперів на фондовому ринку. Андеррайтинг.

8.2. Посередницькі послуги при вкладанні капіталу в цінні папери. Брокерські та дилерські послуги торговців цінними паперами.

8.3. Депозитарні послуги.

8.4. Операції репо з цінними паперами.

8.5. Управління портфелем цінних паперів.

Ключові слова: брокер, дилер, трастові компанії, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, ломбарди, позичково-ощадні асоціації.

Keywords: brokers, dealers, trust companies, insurance companies, non-state pension funds, pawnshops, credit and savings associations

8.1. Операції з емісії цінних паперів на фондовому ринку. Андеррайтинг.

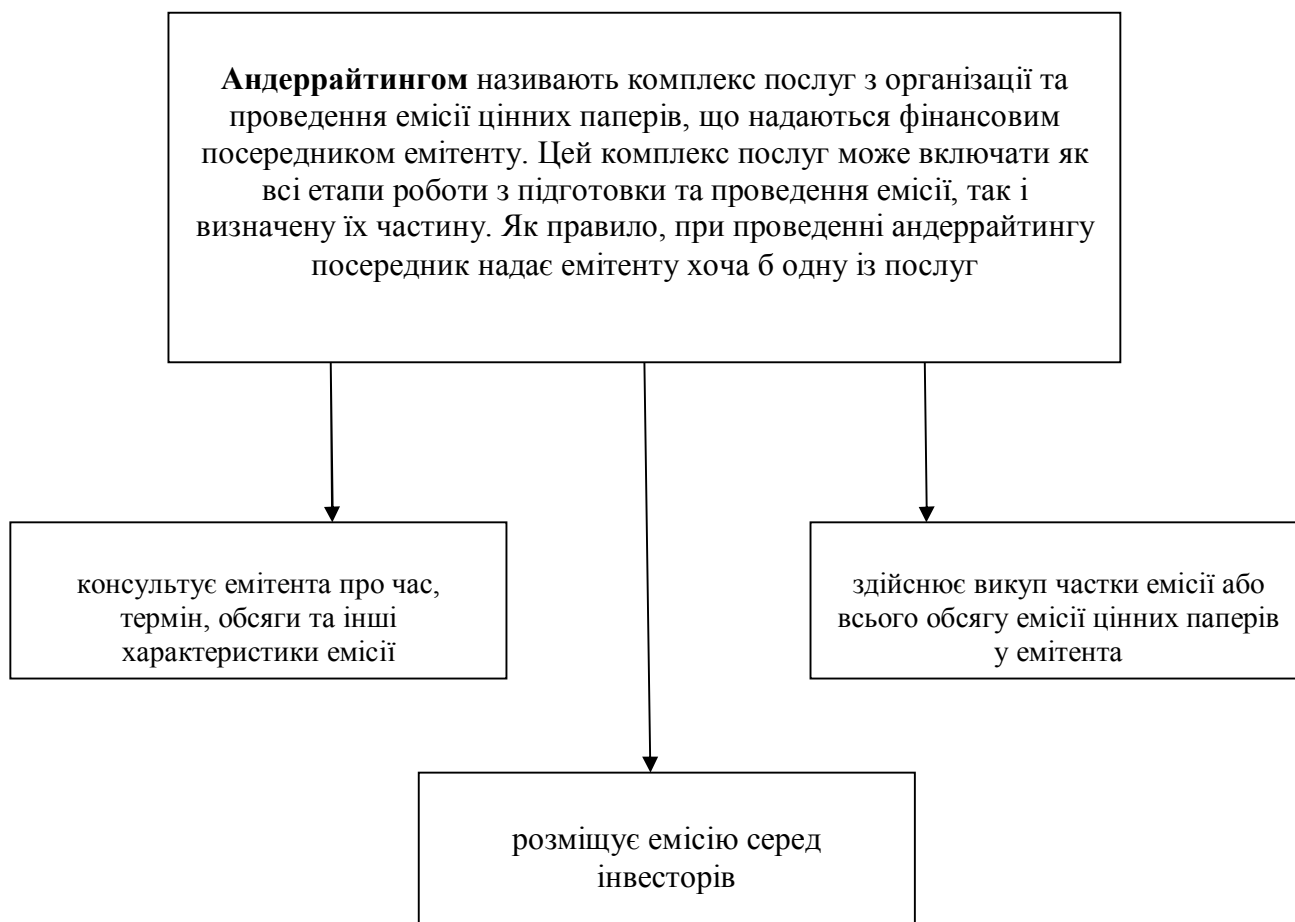

Рисунок 8.1 Андеррайтинг та його послуги

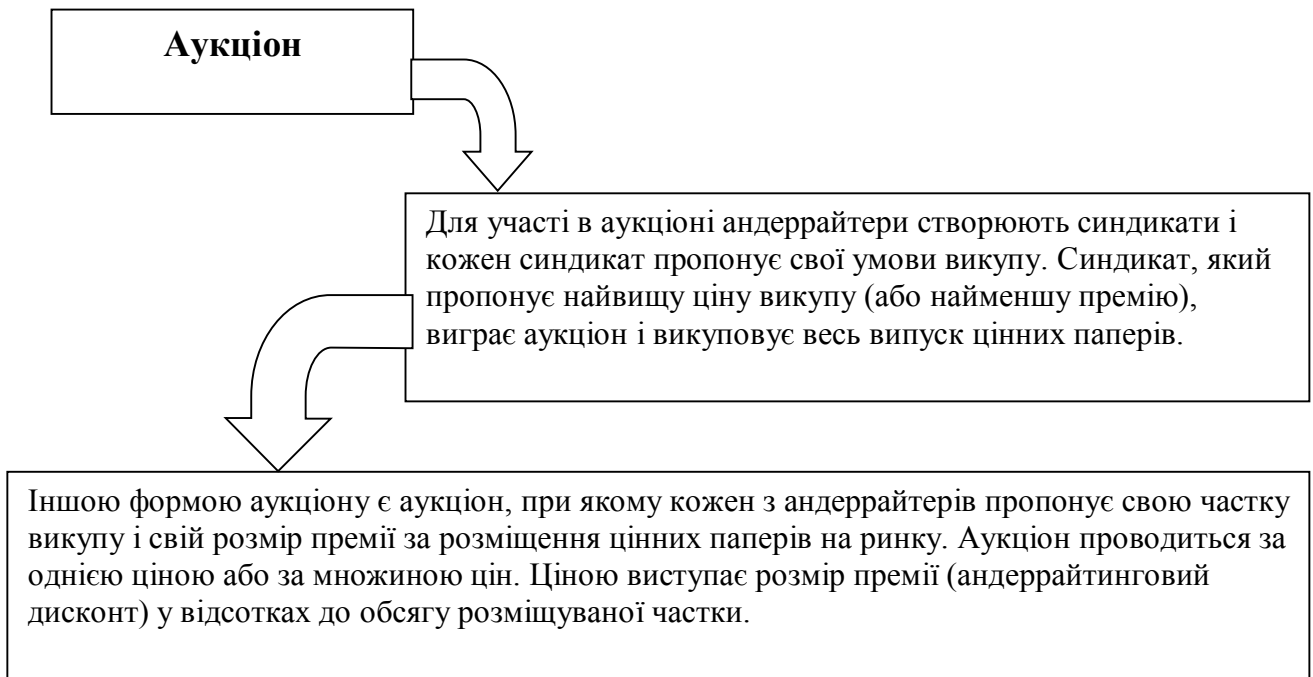

Рисунок 8.2. Характеристика акціону

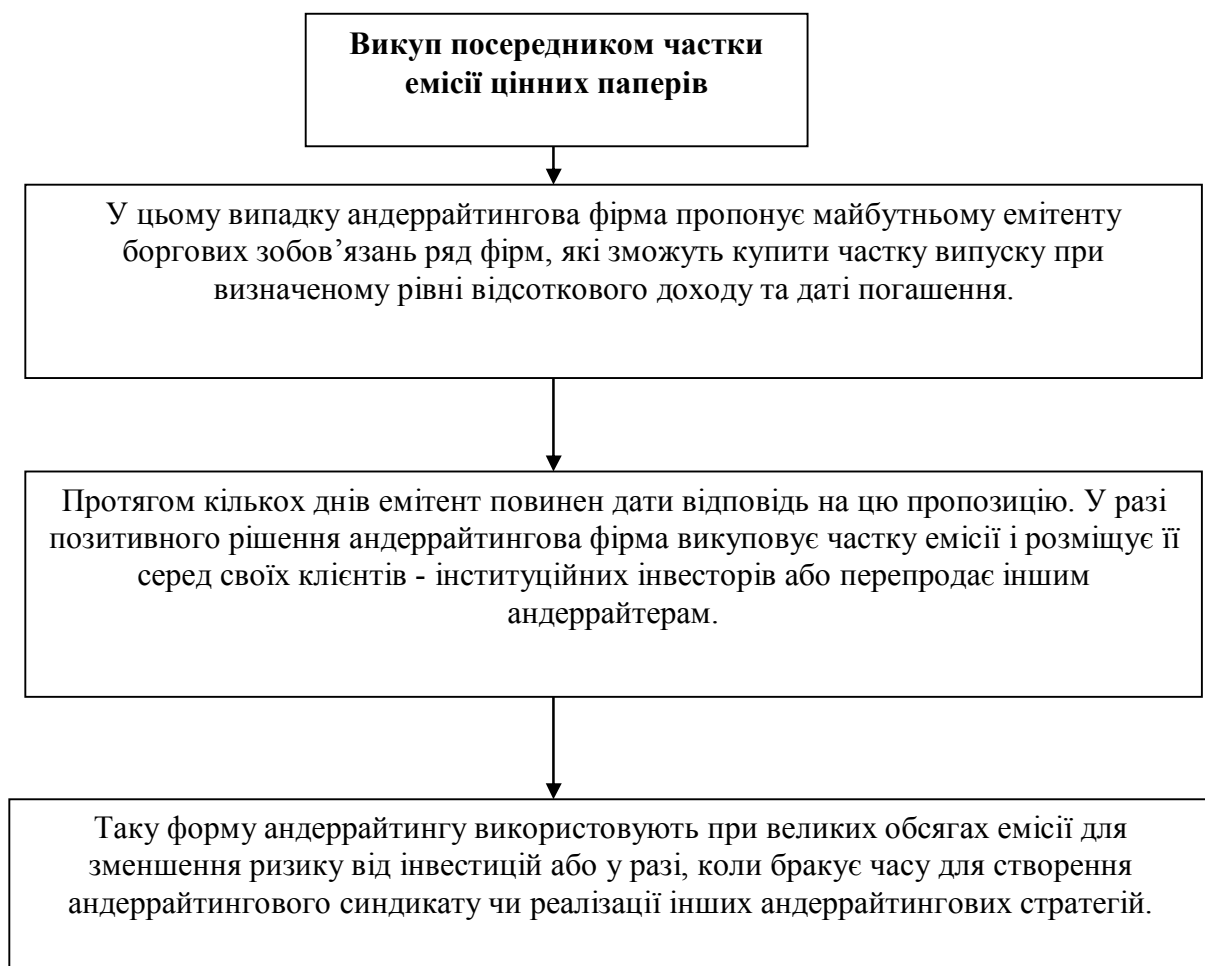

Рисунок 8.3. Характеристика викупу частки емісійних цінних паперів

8.2. Посередницькі послуги при вкладанні капіталу в цінні папери. Брокерські та дилерські послуги торговців цінними паперами.

Згідно із законом України „Про цінні папери та фондовий ринок” брокерська діяльність □ укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені (відімені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи.

Рисунок 8.4. Класифікація заявок за ознакою

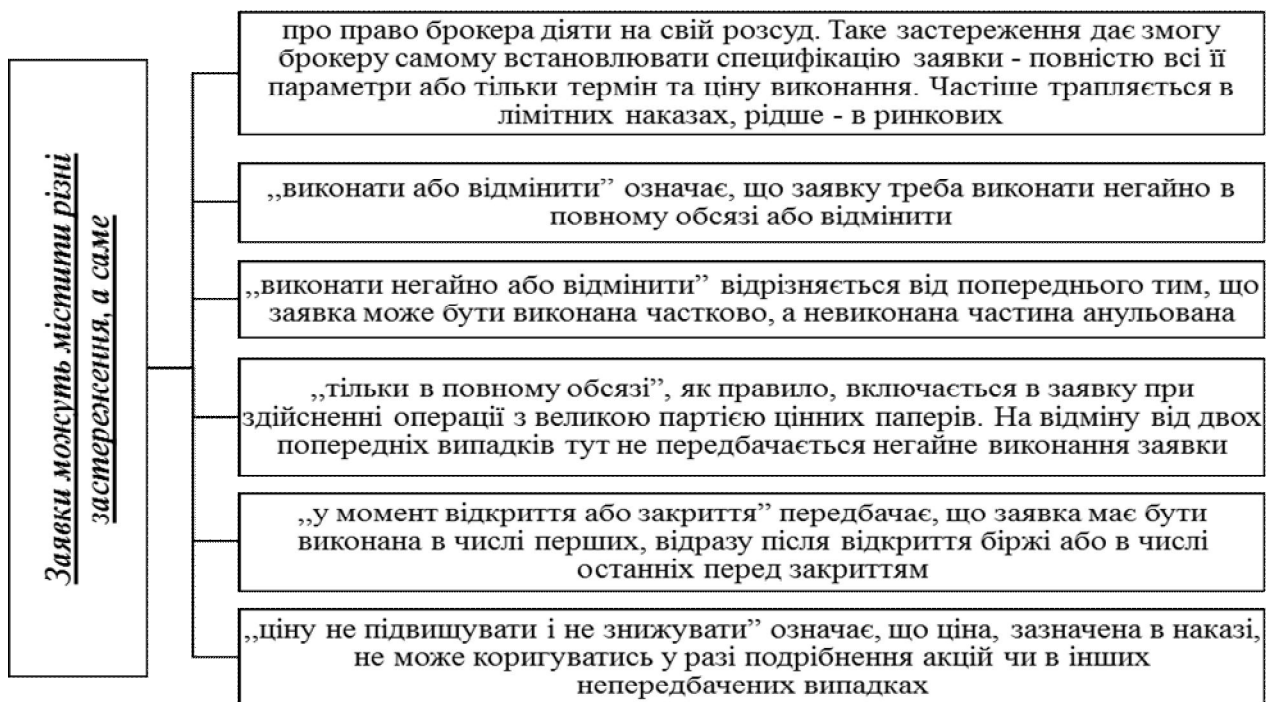

Рисунок 8.5. Застереження заявок

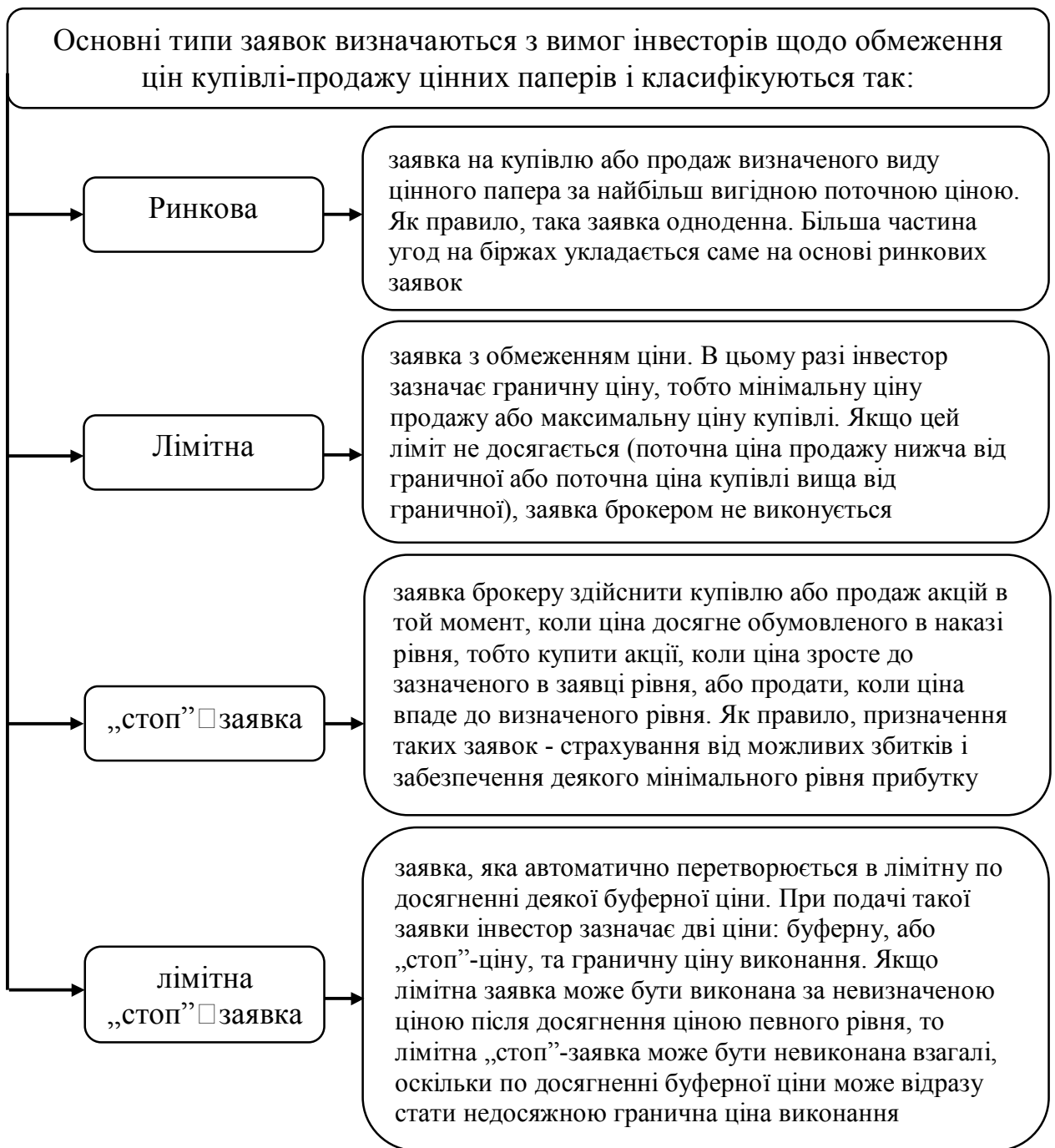

Рисунок 8.6. Класифікація типів заявок

Маржинальна угода, або угода з маржею, полягає в тому, що коли у інвестора не вистачає коштів для купівлі цінних паперів, він може перевищити ліміт по рахунку. Тим самим клієнт отримує позичку в брокерській фірмі, а вона, в свою чергу, □ брокерський кредит у банку. Як забезпечення брокерського кредиту використовуються цінні папери інвестора, що перебувають на зберіганні у брокерській конторі.

Дилерська діяльність □ це діяльність по укладанню угод від свого імені й за свій рахунок через публічне оголошення цін купівлі та продажу цінних паперів із зобов'язанням купівлі й продажу цих паперів за об'явленими цінами. Основний дохід дилерів □ це додатна різниця між цінами продажу та купівлі цінних паперів. Різниця в цінах купівлі-продажу є платою дилерам за терміновість і врівноваження тимчасового дисбалансу між попитом-пропозицією на певні види цінних паперів, що перебувають в обігу на ринку.

Тих, хто займається дилерською діяльністю на ринку, часто називають спекулянтами та маркет-мейкерами (ті, що формують ринок). Торговців цінними паперами, які проводять операції з великими пакетами цінних паперів як від свого імені, так і в інтересах клієнтів, називають трейдерами. Як правило, трейдери виконують і брокерські, і дилерські функції на ринку.

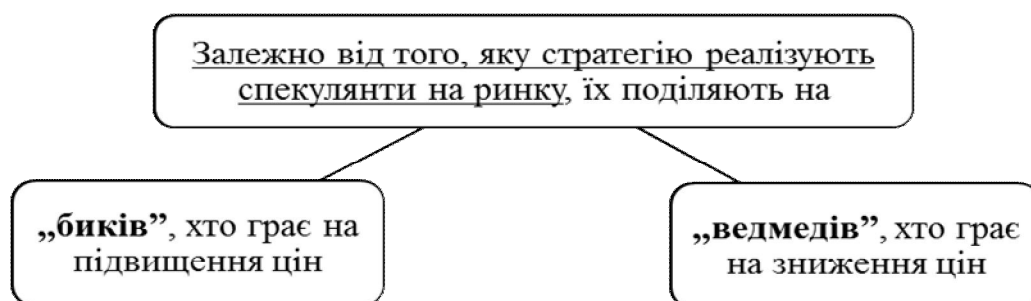

Рисунок 8.7. Типи спекулянтів

8.3. Депозитарні послуги.

Депозитарна діяльність - надання послуг зі зберігання цінних паперів незалежно від форми їх випуску, відкриття та ведення рахунків у цінних паперах, обслуговування операцій на цих рахунках (включаючи кліринг та розрахунки за угодами щодо цінних паперів) та обслуговування операцій емітента щодо випущених ним цінних паперів.

В Україні можуть провадитися такі види депозитарної діяльності:

- 1) депозитарна діяльність Центрального депозитарію;
- 2) депозитарна діяльність Національного банку України;
- 3) депозитарна діяльність депозитарної установи;
- 4) діяльність із зберігання активів інститутів спільного інвестування;
- 5) діяльність із зберігання активів пенсійних фондів.

Рисунок 8.8. Види депозитарної діяльності

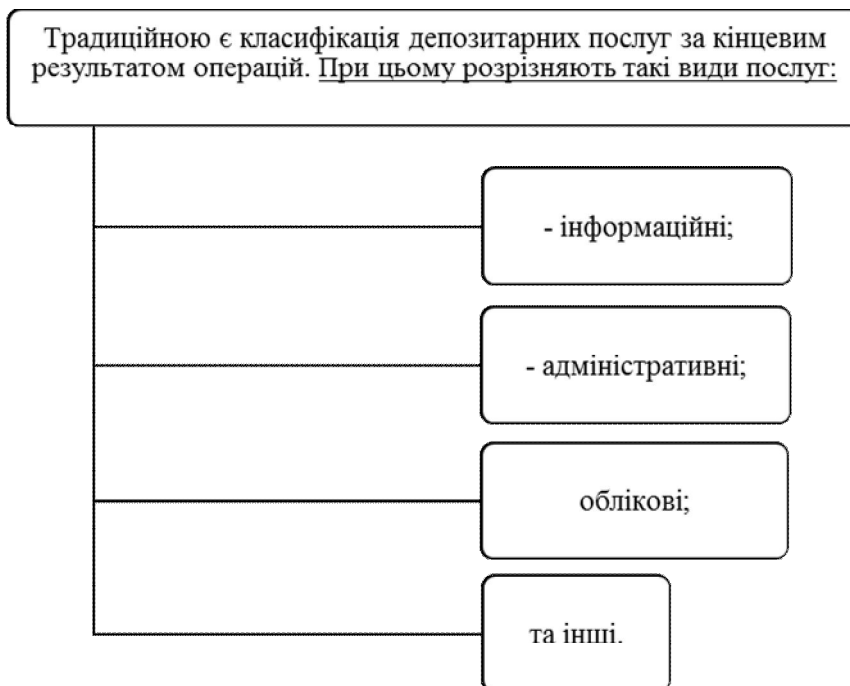

Рисунок 8.9. Види послуг

Депозитарною установою є юридична особа, що утворюється та функціонує у формі АТ або ТзОВ і яка в установленому порядку отримала ліцензію на провадження депозитарної діяльності депозитарної установи. Депозитарна діяльність депозитарної установи є виключним видом діяльності, крім її поєднання з іншими видами діяльності.

Депонент – власник цінних паперів, співвласники цінних паперів, нотаріус, на депозит якого внесено цінні папери, яким рахунок у цінних паперах відкривається депозитарною установою на підставі відповідного договору про обслуговування рахунка в цінних паперах, а також депозитарна установа, яка відкриває собі рахунок у цінних паперах на підставі наказу керівника цієї депозитарної установи.

Депозитарій-кореспондент – депозитарій іноземної держави або міжнародна депозитарно-клірингова установа, що є клієнтом Центрального депозитарію на підставі встановлених кореспондентських відносин щодо цінних паперів.

8.4. Операції репо з цінними паперами.

РЕПО - фінансова операція, що складається з двох частин. Одна зі сторін продає цінні папери іншій стороні і водночас бере зобов'язання їх викупити на визначену дату або за вимогою іншої сторони.

Рисунок 8.10. Види РЕПО

Міжнародна практика розглядає три варіанти переміщення і збереження цінних паперів в структурі РЕПО:

а) цінні папери, куплені в першій частині, переводяться покупцеві (знижується кредитний ризик, але високі витрати з переказу цінних паперів);

б) цінні папери переводяться на користь третьої сторони (третья сторона є гарантом виконання зобов'язань);

в) цінні папери залишаються у продавця з першої частини договору і він залишається їх зберігачем (найвищий кредитний ризик; продавець зобов'язаний вести роздільний облік власних і проданих цінних паперів; мінімальні витрати з переказу цінних паперів

Види цінних паперів, які можуть використовуватися в цих операціях:

державні цінні папери;

цінні папери, гарантовані державою;

-першокласні векселі;

акції й облигації великих підприємств;

деPOSITні сертифікати.

Рисунок 8.11. Види цінних паперів

8.5. Управління портфелем цінних паперів.

Управління портфелем цінних паперів означає планування, аналіз та регулювання складу портфеля, здійснення діяльності щодо його формування й підтримки з метою досягнення поставлених перед портфелем цілей при збереженні необхідного рівня його ліквідності й мінімізації витрат, пов'язаних з ним.

Серед методів пасивного управління
виділяють:

диверсифікацію;

індексний метод;

збереження
портфеля.

Рисунок 8.12. Методи пасивного управління

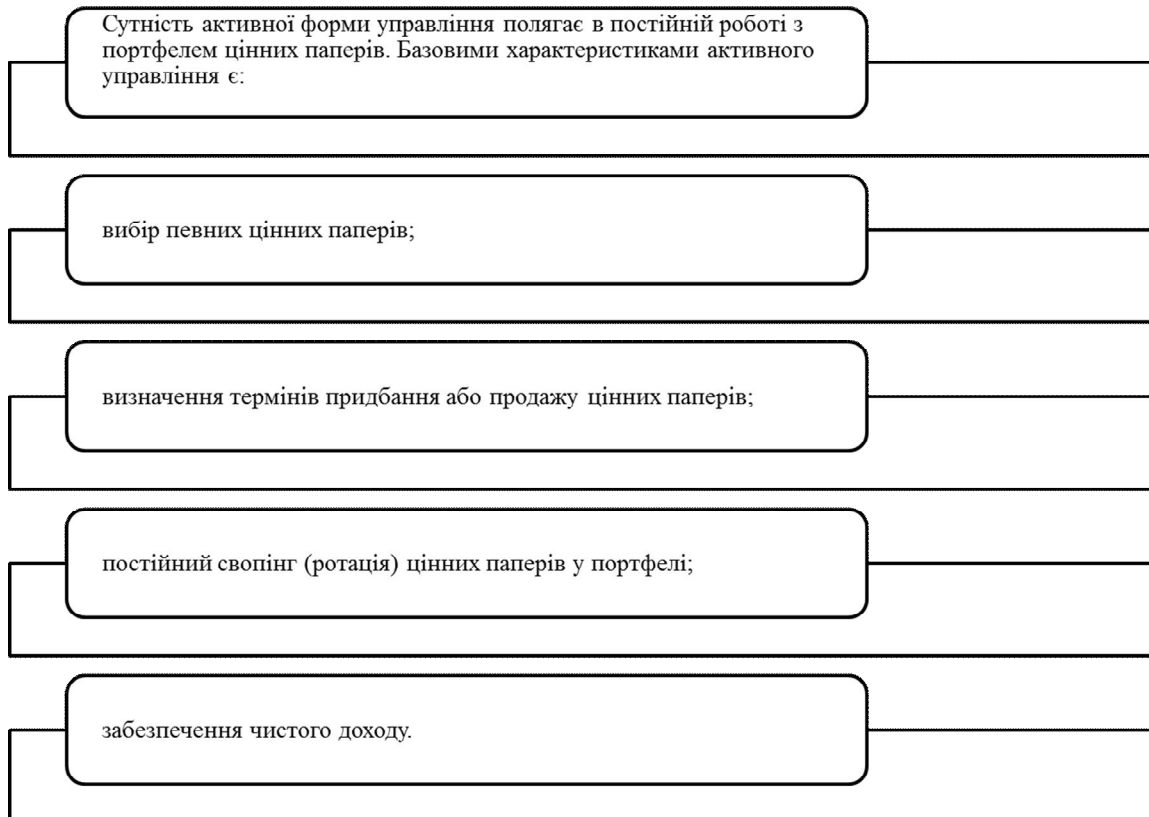

Рисунок 8.13. Характеристики активного управління

Лекція 9. Фінансові послуги з управління ризиком

Зміст

9.1. Види діяльності фінансових установ з обмеження ризиків.

9.2. Сутність операції хеджування.

9.3. Сутність страхування.

9.4. Характеристика контрактів за допомогою яких здійснюється хеджування: ф'ючерси, форварди, опціони. Види хеджування.

Ключові слова: хеджування, страхування, ф'ючерси, форварди, опціони.

Keywords: hedging, insurance, futures, forwards, options

9.1. Види діяльності фінансових установ з обмеження ризиків.

Важливим аспектом прийняття управлінських фінансових рішень на ринку фінансових послуг є невизначеність, яка проявляється в сукупності ризиків, що впливають на здійснення фінансових операцій суб'єктами ринку фінансових послуг.

Ризики, що існують в будь-якій діяльності, визначають необхідність формування адекватної моделі управління такими ризиками – цілісної фінансової системи, спрямованої на виявлення, ідентифікацію, оцінку та нейт-ралізацію операційних, інвестиційних та фінансових ризиків.

Джерелом усієї сукупності ризиків, що формуються в результаті здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єктів господарювання, є будь-яке управлінське фінансове рішення щодо тієї чи іншої господарської операції, яка здійснюється в рамках основних напрямів діяльності підприємства.

Невизначеність у процесі здійснення фінансово-господарських операцій підприємства свідчить про наявність імовірності відхилення кінцевого результату від очікуваної величини. Таке відхилення може мати як позитивний, так і негативний ефект. У свою чергу, ймовірність виникнення будь-яких відхилень {незалежно від того, позитивне чи негативне таке відхилення) від очікуваного рівня фінансово-економічних показників та індикаторів визначається як ризик. Невизначеність, притаманна реалізації тих чи інших господарських операцій підприємства, формує його сукупний ризик.

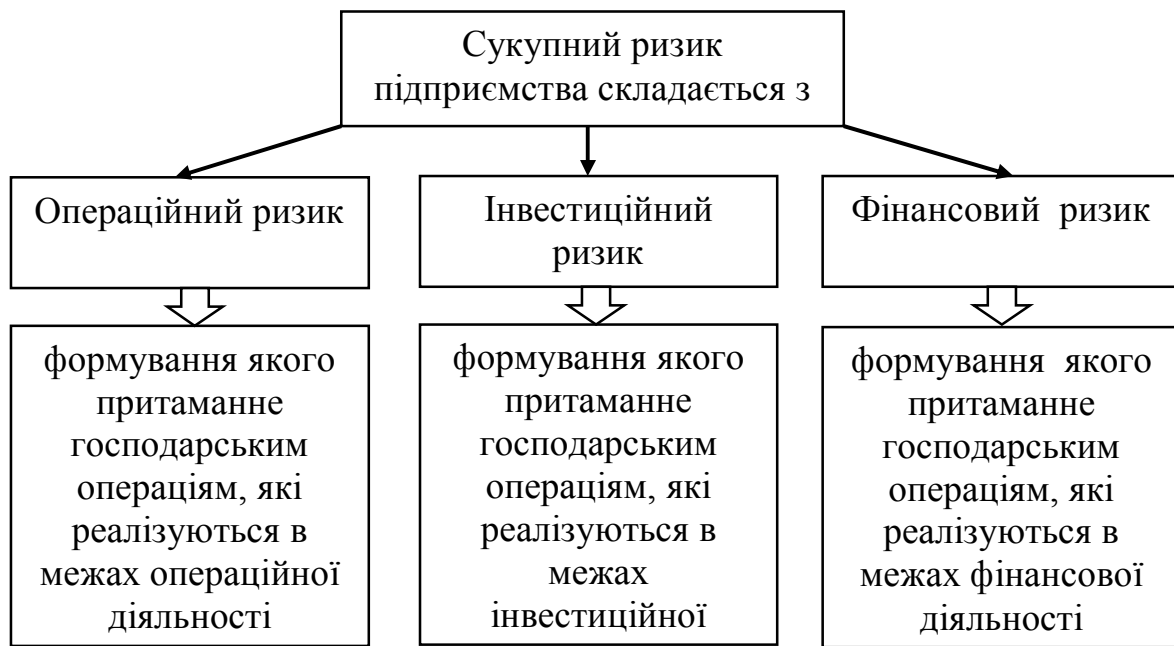

Рисунок 9.1. Складові сукупного ризику

Таблиця 9.2. Класифікаційна сукупність ризиків підприємства

Класифікаційна сукупність ризиків підприємства		
Критерії	Види ризиків	Фактори формування ризиків
Підконтрольність підприємству (за Г. Марковіцем)	Системний ризик	Ризик, що визначається зовнішніми, незалежними від підприємства факторами
	Несистемний ризик	Ризик, величина якого визначається факторами, що є специфічними для даного підприємства
Позиціонування у ринковому середовищі (детальна локалізація ризиків)	Операційний ризик	Розміщення активів підприємства та їхня структура
	Кредитний (процентний) ризик	Структура формування пасивів підприємства
	Ринковий ризик	Зміна ринкової позиції підприємства
	Діловий ризик	Організація виробничого процесу (зміна обсягів виробництва або операційної маржі)
	Діловий (операційний) ризик	Коливання абсолютної величини чистого доходу та руху грошових коштів
Форма ведення підприємством фінансово-господарської діяльності	Фінансовий ризик	Неспроможність підприємства обслуговувати власні зобов'язання перед третіми особами та ймовірність оголошення підприємства банкрутом
	Валютний ризик	Притаманний підприємствам, що ведуть фінансово-господарську діяльність у кількох країнах і в своїх розрахунках використовують принаймні дві валюти
	Політичний ризик	Притаманний підприємствам, що ведуть фінансово-господарську діяльність у кількох країнах, і формується внаслідок наявності відмінностей та зміни політичного

		клімату ведення підприємницької діяльності
Джерело формування портфельного ризику	Систематичний ризик	Частина ризику, що формується під дією виключно загально ринкових факторів
	Активний ризик	Частина ризику, що не може бути пояснена за рахунок загально ринкових факторів

Фінансовий ризик виникає в сфері відносин підприємств з банками та іншими фінансово-кредитними інститутами на ринку фінансових послуг, проведення операцій з цінними паперами на фондовому ринку. Вони пов'язані з імовірністю втрат грошових сум або їх недоотриманням суб'єктами ринку.

Таблиця 9.3. Види фінансових ризиків

До фінансових ризиків можна віднести наступні їх види:	
<i>Кредитний ризик</i>	ризик того, що позичальник не сплатить по позичці;
	ймовірність того, що вартість частини активів фірми, а особливо кредитів, або буде зведена до нуля, або фактична прибутковість по даній частині активів виявиться значно нижчою очікуваного рівня;
	ймовірність неповернення кредитів;
	ймовірність значних збитків по кредитах і інших активах у наслідок невиконання позичальником своїх зобов'язань.
<i>Відсотковий (ринковий, курсовий) ризик</i>	ризик того, що ціна активів впаде через зростання норми відсотка;
	ймовірність того, що зміна процентних ставок зменшить чисту процентну маржу банку;
	несприятливі зміни вартості активів і пасивів у наслідок зміни процентних ставок;
	ймовірність скорочення спреда банку між процентними доходами і процентними витратами внаслідок зміни процентних ставок;
	невизначеність доходу від цінного папера з фіксованим доходом, що виникає внаслідок несподіваних коливань вартості активу через зміни процентної ставки;
	небезпека втрат комерційними банками, кредитними установами, інвестиційними фондами в результаті перевищення відсоткових ставок, що виплачуються ними на залучені кошти, над ставками за наданими кредитами.
<i>Валютний ризик</i>	ймовірність того, що зміна курсів іноземних валют приведе до збитків у наслідок зміни ринкової вартості активів і пасивів суб'єкта господарювання;

	невизначеність у прибутковості іноземного фінансового активу, пов'язана з невідомим заздалегідь курсом, за яким іноземна валюта буде обмінюватися на валюту інвестора.
Ризик упущеної фінансової вигоди	ризик настання непрямого (побічного) фінансового збитку (неотриманий прибуток) у результаті нездійснення якого-небудь заходу (наприклад, страхування) або при зупинці господарської діяльності.
Інвестиційний ризик	ризик втрати всього інвестованого капіталу, а також очікуваного доходу.
Ризик ліквідності	ймовірність того, що кошти, необхідні для покриття депозитів, що вилучаються, і задоволення попиту на кредити, виявляться в потрібний момент недоступні, що приведе до несподіваних збитків для банку;
	ймовірність появи дефіциту наявних коштів у момент, коли в них відчувається потреба;
	ризик, пов'язаний з можливістю втрат при реалізації цінного папера через зміну в оцінці його якості.
Інфляційний ризик	ризик того, що при високій інфляції доходи, які отримують інвестори за фінансовими інструментами, знецінюються швидше, ніж зростають, інвестор зазнає реальних втрат.

9.2 Методи управління фінансовими ризиками

Фінансовими ризиками управляють за допомогою різних методів та способів. У сукупності основних **стратегій нейтралізації фінансових ризиків**, що найчастіше використовуються у сучасній практиці виділяють дві альтернативні її форми:

стратегія уникнення ризику

стратегія утримання ризику

Будь-яка стратегія нейтралізації фінансових ризиків суб'єкта господарювання включає принаймні один (або кілька) методів нейтралізації ризиків, що засновані на фінансових, математичних та статистичних технологіях

Загалом, у сукупності таких методів нейтралізації фінансових ризиків можна виділити кілька основних **методів**

страхування фінансових ризиків

диверсифікація фінансових ризиків

хеджування фінансових ризиків на основі похідних цінних паперів

Управління фінансовими ризиками на етапі їх нейтралізації передбачає, реалізацію сукупності управлінських фінансових рішень превентивного характеру для зменшення або нівелювання потенційних негативних наслідків, імовірність настання яких визначається ризиком.

Забезпечення нейтралізації фінансових ризиків підприємства на основі стратегії уникнення ризику передбачає прийняття управлінських фінансових рішень на основі порівняльного аналізу фінансово-математичних моделей альтернативних сценаріїв з метою визначення безризикового сценарію із наступним прийняттям його як основного. Однак слід зазначити, що існування безризикового сценарію здійснення тієї чи іншої фінансової операції в умовах невизначеності ринкового середовища є досить проблематичним, тому треба казати про відносну безризиковість. Так, наприклад, безризиковими активами на ринку цінних паперів вважають державні цінні папери.

Таблиця 9.4. Оцінка прийняттого рівня фінансового ризику

Рівень фінансового ризику	Характеристика
Оцінений ризик $> R_m$	Фінансова операція є непривабливою, оскільки ризик, який вона генерує, перевищує максимально прийнятний рівень ризику для суб'єкта господарювання R_m
Оцінений ризик $= R_m$	З позицій ризиковості фінансова операція є нейтральною, оскільки фінансовий ризик, який вона генерує, ідентичний максимально прийнятному рівню ризику для суб'єкта господарювання R_m , і, відповідно, остаточне затвердження управлінського фінансового рішення залежить від інших факторів
Оцінений ризик $< R_m$	Фінансова операція є привабливою, оскільки фінансовий ризик, який вона генерує, менший за максимально прийнятний рівень ризику для суб'єкта господарювання R_m

Прийняття суб'єктом господарювання певної величини фінансового ризику на утримання як форми нейтралізації таких ризиків ставить проблему попередження настання ймовірних негативних наслідків для операційної, інвестиційної та фінансової діяльності такого суб'єкта господарювання. Це попередження передбачає реалізацію *активної стратегії нейтралізації фінансових ризиків*. Так, активна стратегія нейтралізації фінансових ризиків на протигагу пасивній стратегії (стратегії уникнення ризиків) реалізується на основі сукупності спеціальних методів, зокрема:

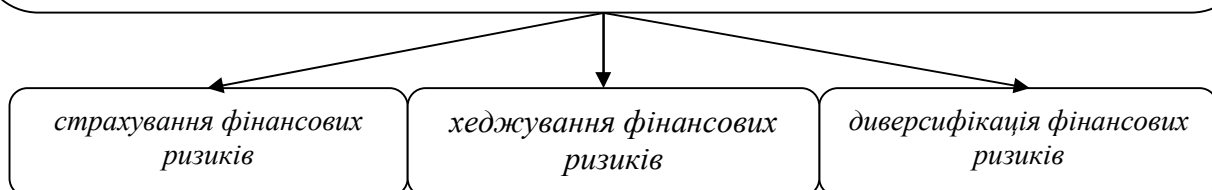

Рисунок 9.5. Методи реалізації активної стратегії

9.3 Методи оцінки фінансового ризику

Фінансовий ризик, як і будь-який ризик, має математично виражену ймовірність настання втрат, яка спирається на статистичні дані і може бути розрахована з досить високою точністю. Щоб кількісно визначити величину фінансового ризику, необхідно знати всі можливі наслідки будь-якої окремої дії і ймовірність самих наслідків. Ймовірність означає можливість отримання певного результату.

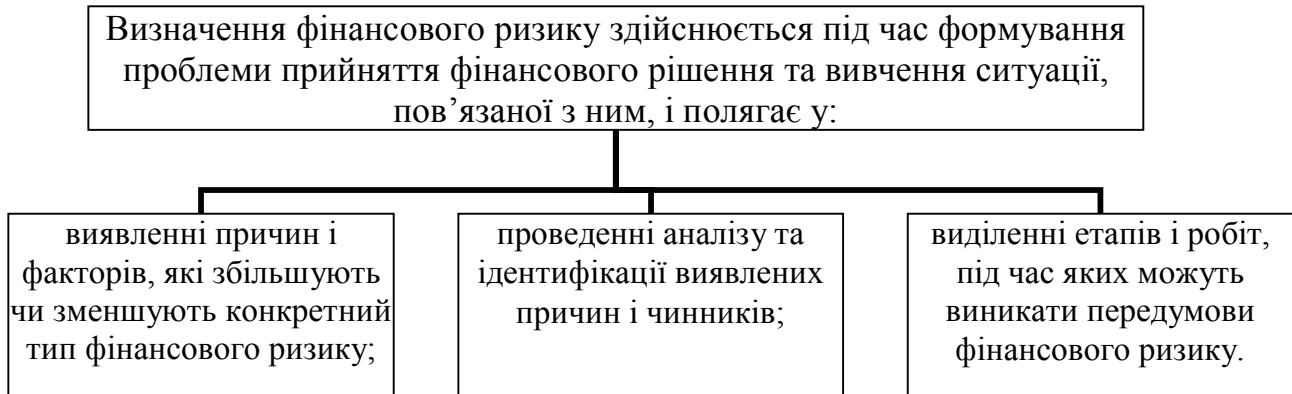

Рисунок 9.6. Завдання фінансового ризику

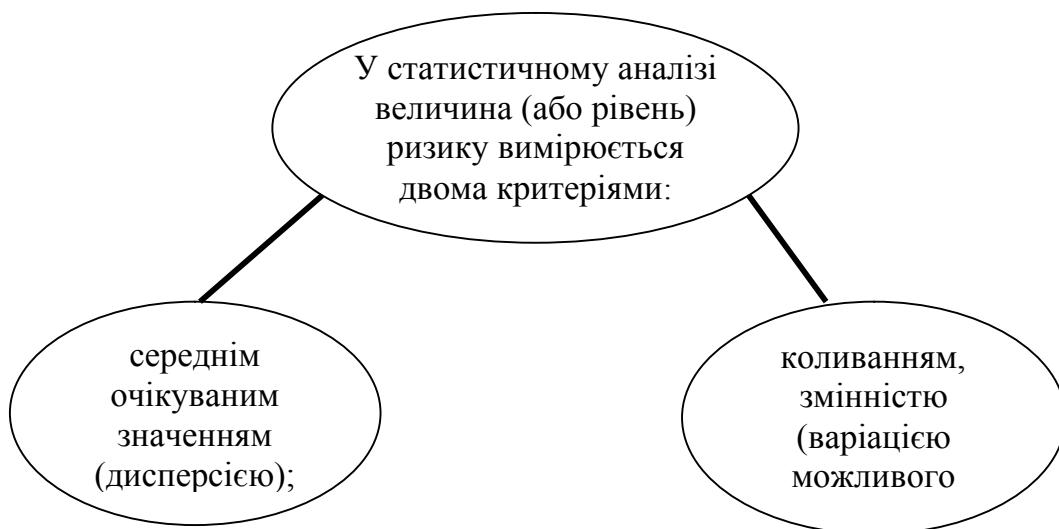

Рисунок 9.7. Критерії вимірювання величини ризику

Варіація – це зміна (коливання) величини ознаки. Варіація вимірюється дисперсією (D) – швидкістю коливання значень можливих варіантів навколо середнього значення.

Дисперсія при оцінці фінансового ризику підприємства являє собою середньозважену величину з квадратів відхилень дійсних фінансових результатів ризикованих вкладень від середніх очікуваних

Портфель цінних паперів – це певним чином підібрана сукупність окремих видів цінних паперів. До складу портфеля можуть входити цінні папери одного типу (акції) або різні фінансові інструменти (акції, облігації, ощадні сертифікати і т. д.).

Кожне підприємство, формуючи портфель цінних паперів, повинно оцінити дохідність та ризик окремих цінних паперів цього портфелю з метою вибору найбільш оптимальних для фінансового інвестування.

Систематичний ризик є частиною загального ризику системи, залежить від стану економіки в цілому і зумовлюється макроекономічними чинниками, такими, як динаміка інвестицій, обсяги зовнішньої торгівлі, зміни податкової політики, стан платіжного балансу, а тому він наявний у діяльності всіх суб'єктів господарського процесу.

Несистематичний ризик пов'язаний з невизначеністю діяльності конкретного емітента цінних паперів. Інвестор має змогу уникнути цього ризику, сформувавши ефективний портфель, тобто такий набір цінних паперів, який уможливорює взаємне компенсування коливання дохідності різних інструментів, коли недостатня дохідність одного цінного паперу компенсується підвищеною дохідністю іншого. Для зниження несистематичного ризику і застосовується метод диверсифікації. Ризик диверсифікованого портфелю вимірюється стандартним відхиленням.

Лекція 10. Державне регулювання та саморегулювання ринку фінансових послуг

Зміст

10.1. Суть і важелі державного регулювання ринку фінансових послуг на етапі його становлення.

10.2. Система державного регулювання окремих сегментів ринку фінансових послуг.

Ключові слова: фондовий ринок, вкладник, акціонер, правові норми, інфраструктура, інвестор.

Keywords: tock market, investor, shareholder, legal regulation, infrastructure, investor.

10.1. Суть і важелі державного регулювання ринку фінансових послуг на етапі його становлення.

Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-III із змінами, дає наступне визначення сутності державного регулювання ринку фінансових послуг: «Державне регулювання ринків фінансових послуг – здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам».

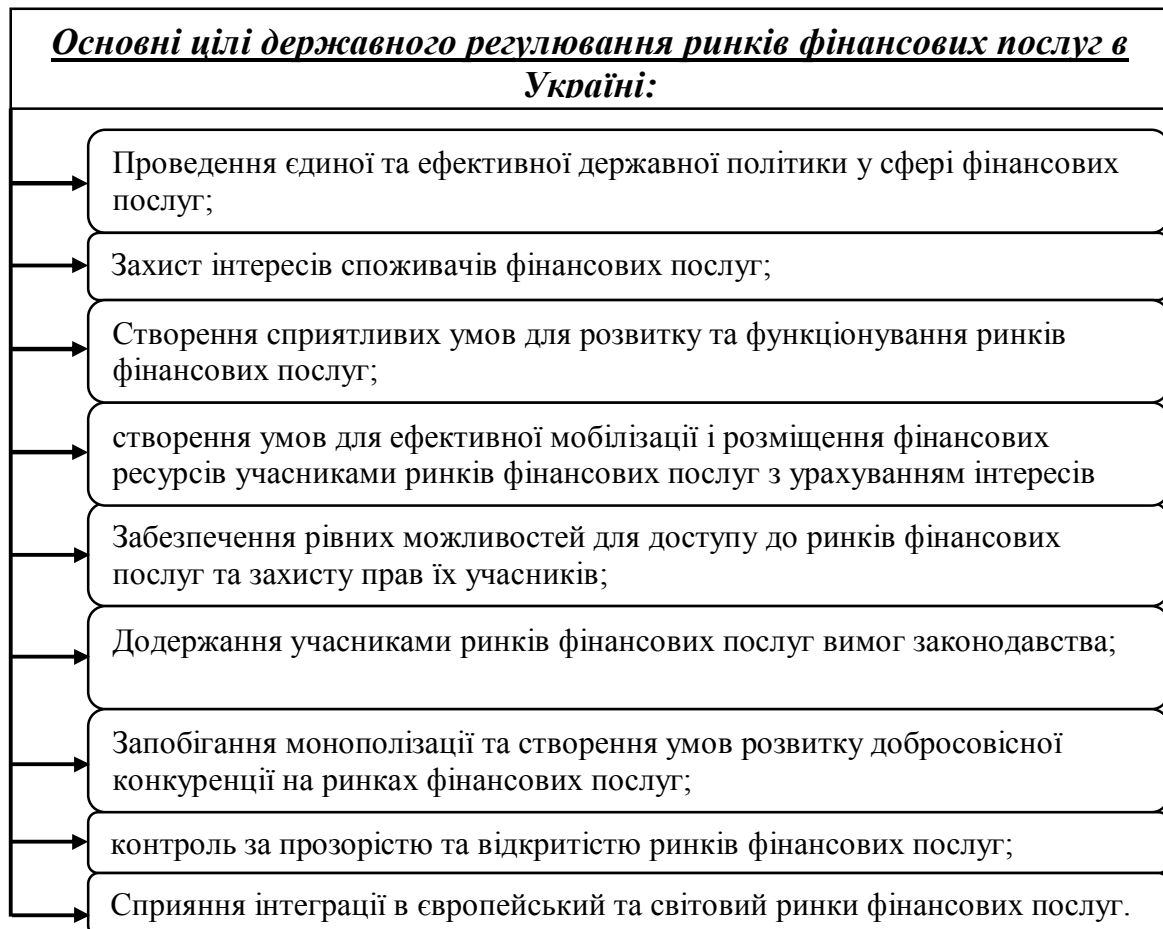

Рисунок 10.1. Цілі державного регулювання ринків фінансових послуг

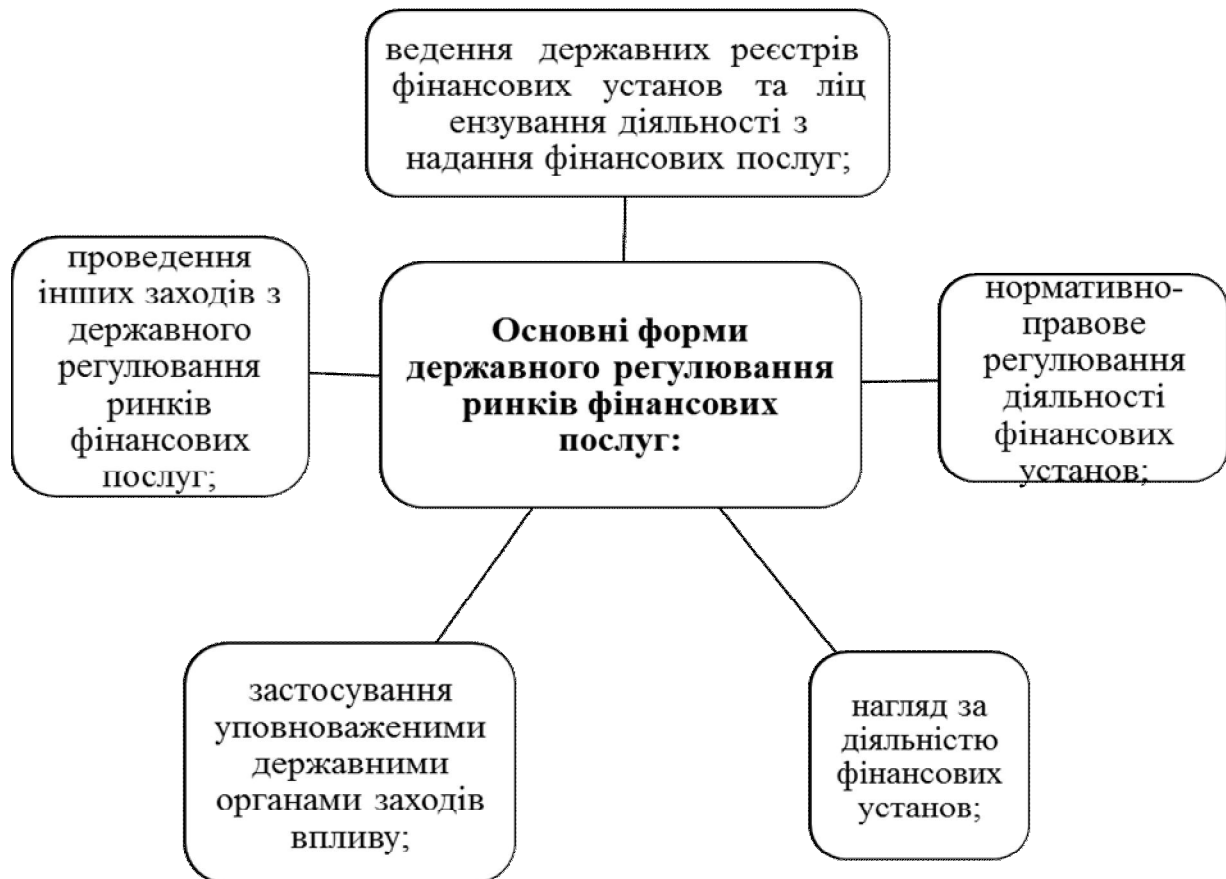

Рисунок 10.2. Основні форми державного регулювання ринків фінансових послуг

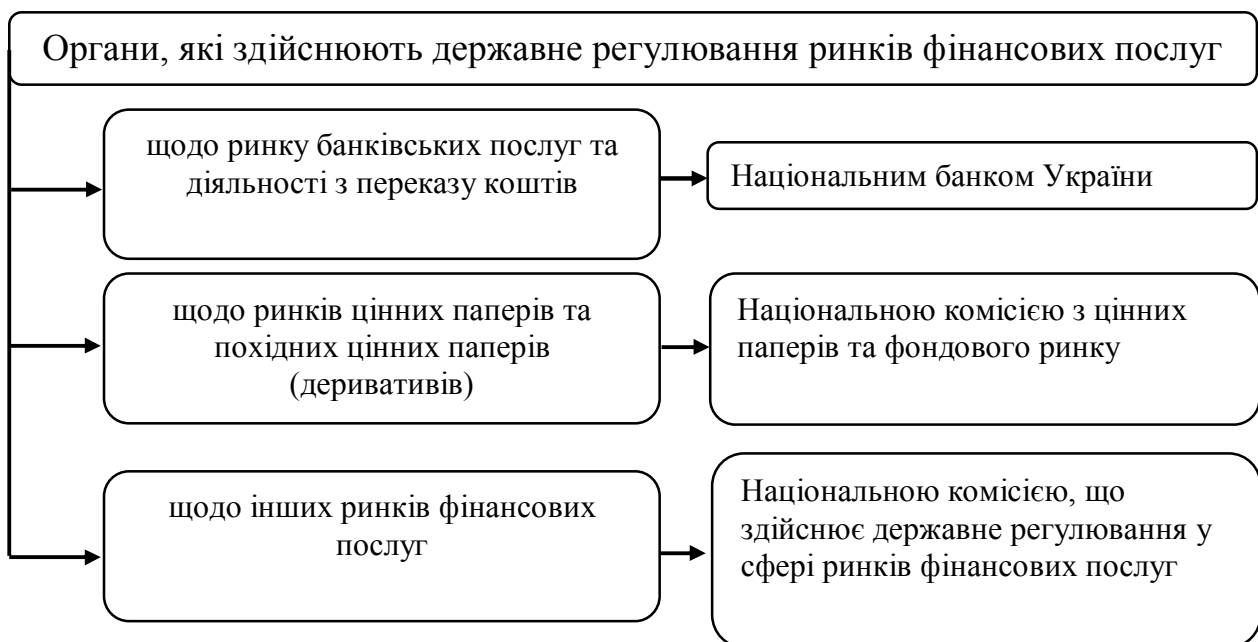

Рисунок 10.3. Органи державного регулювання ринків фінансових послуг

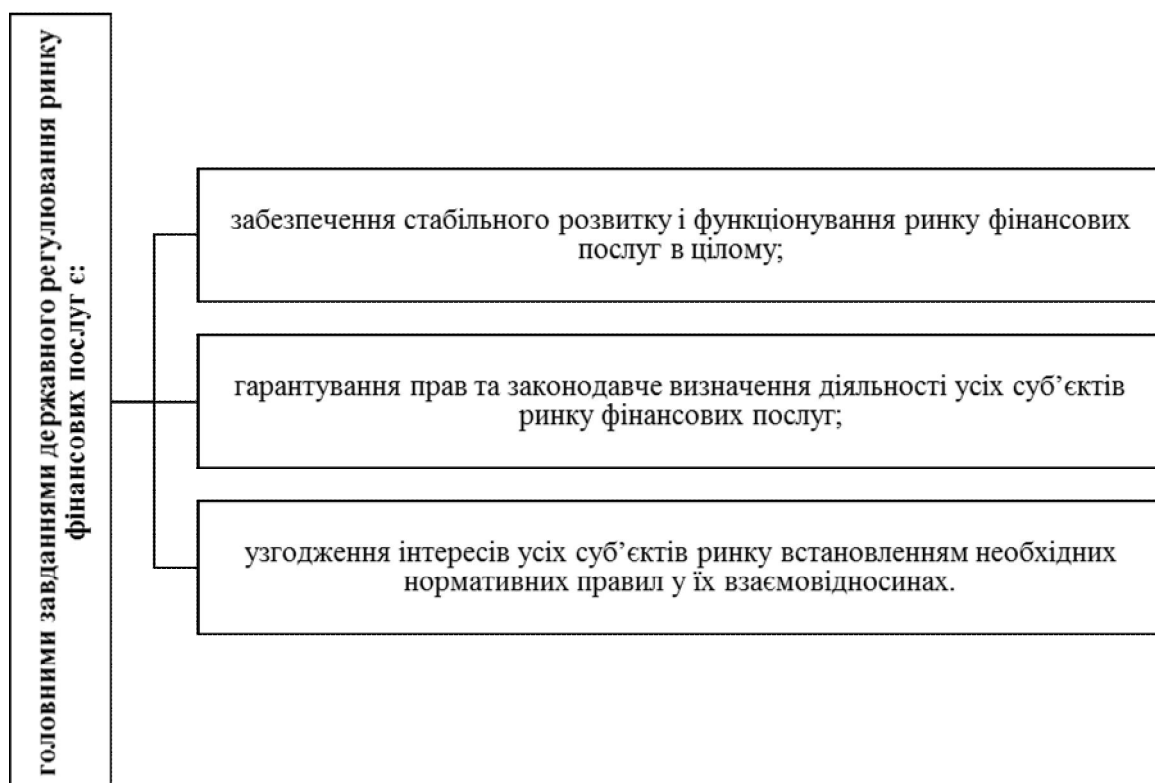

Рисунок 10.4. Завдання державного регулювання ринку фінансових послуг

Рисунок 10.5. Елементи державного регулювання ринку фінансових послуг

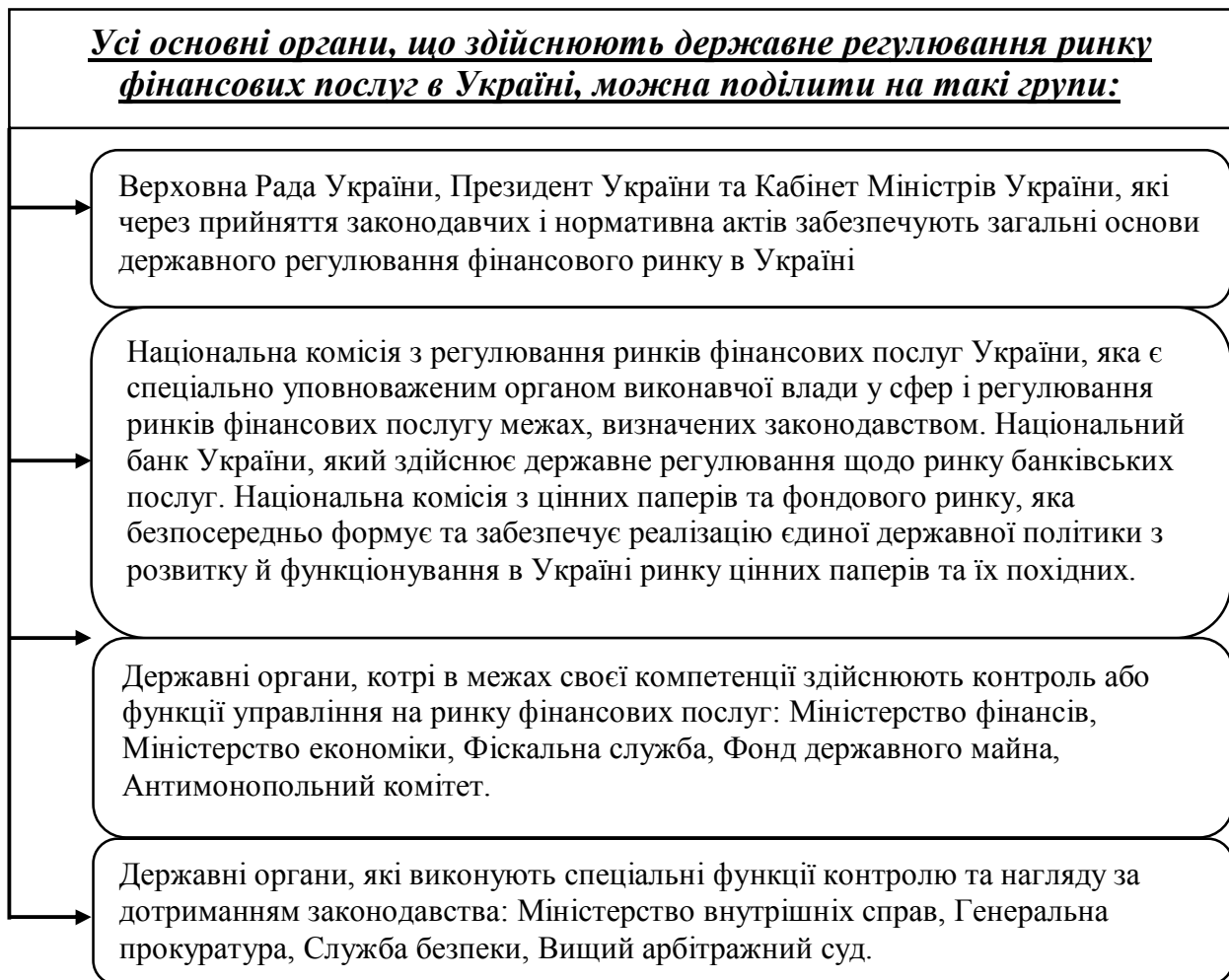

Рисунок 10.6. Групи органів державного регулювання ринку фінансових послуг

Рисунок 10.7. Завдання Комісії

Серед функцій Комісії виділяється функція контролю. Контролю як конкретному поняттю відповідає загальне поняття – нагляд. Якщо контроль у вузькому розумінні слова – це моніторинг діяльності учасників фондового ринку з метою виявлення порушень законодавства про цінні папери, то нагляд.

10.2. Система державного регулювання окремих сегментів ринку фінансових послуг.

"Саморегулююча організація" – це добровільне об'єднання професійних учасників ринку цінних паперів, яке не має на меті одержання прибутку і створюється з метою захисту інтересів своїх членів, інтересів власників цінних

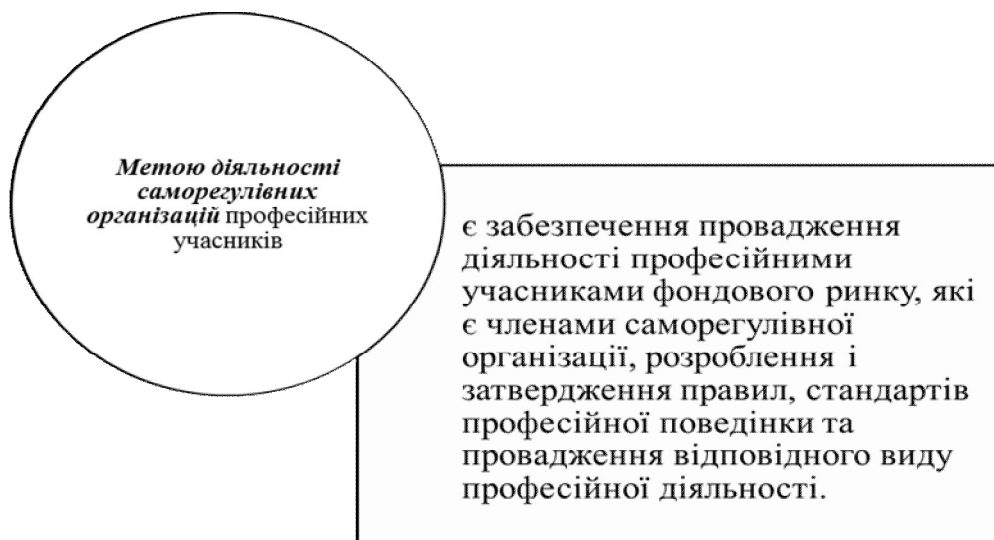

Рисунок 10.8. Мета діяльності саморегулювальних організацій

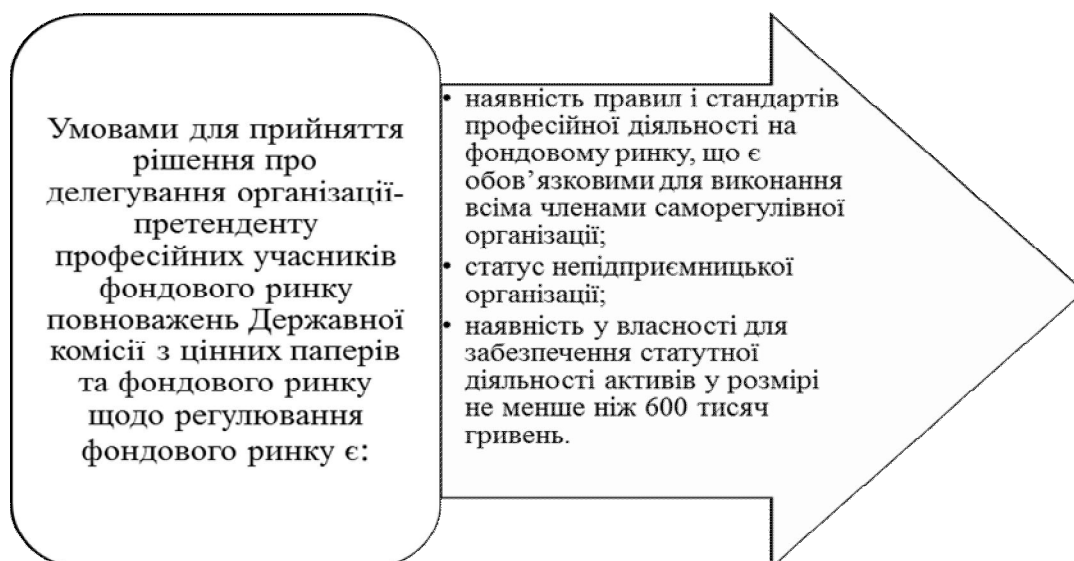

Рисунок 10.9. Умови для прийняття рішення про делегування організації-претенденту

У кожному виді професійної діяльності Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку може делегувати саморегульвній організації такі повноваження:

- збирання, узагальнення та аналітичне оброблення даних щодо провадження відповідного виду професійної діяльності;
- проведення перевірок провадження відповідного виду професійної діяльності, дотримання вимог законодавства про цінні папери, правил, стандартів професійної поведінки;
- подання їй обов'язкового для розгляду клопотання про припинення (зупинення) дії ліцензії на провадження професійним учасником фондового ринку певного виду діяльності;
- сертифікація фахівців фондового ринку;
- видача ліцензій особам, які здійснюють професійну діяльність на фондовому ринку.

У рішенні про делегування саморегульвній організації повноважень зазначаються:

- найменування саморегульвної організації, якій делегуються повноваження;
- повноваження, які делегуються;
- строк, на який делегуються повноваження;
- порядок державного контролю за здійсненням делегованих повноважень.

На сьогодні Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку зареєстровано 9 саморегулюючих організацій, які здійснюють свою діяльність в Україні:

1. Професійна асоціація реєстраторів та депозитаріїв.
2. Асоціація «Позабіржова фондова торговельна система».
3. Українська асоціація інвестиційного бізнесу.
4. Асоціація «Південноукраїнська торговельно-інформаційна система».
5. Київська міжнародна фондова біржа.
6. Українська фондова біржа.
7. Придніпровська фондова біржа.
8. Донецька фондова біржа.
9. Асоціація учасників фондового ринку України.

Рисунок 10.10. Саморегулюючі організації

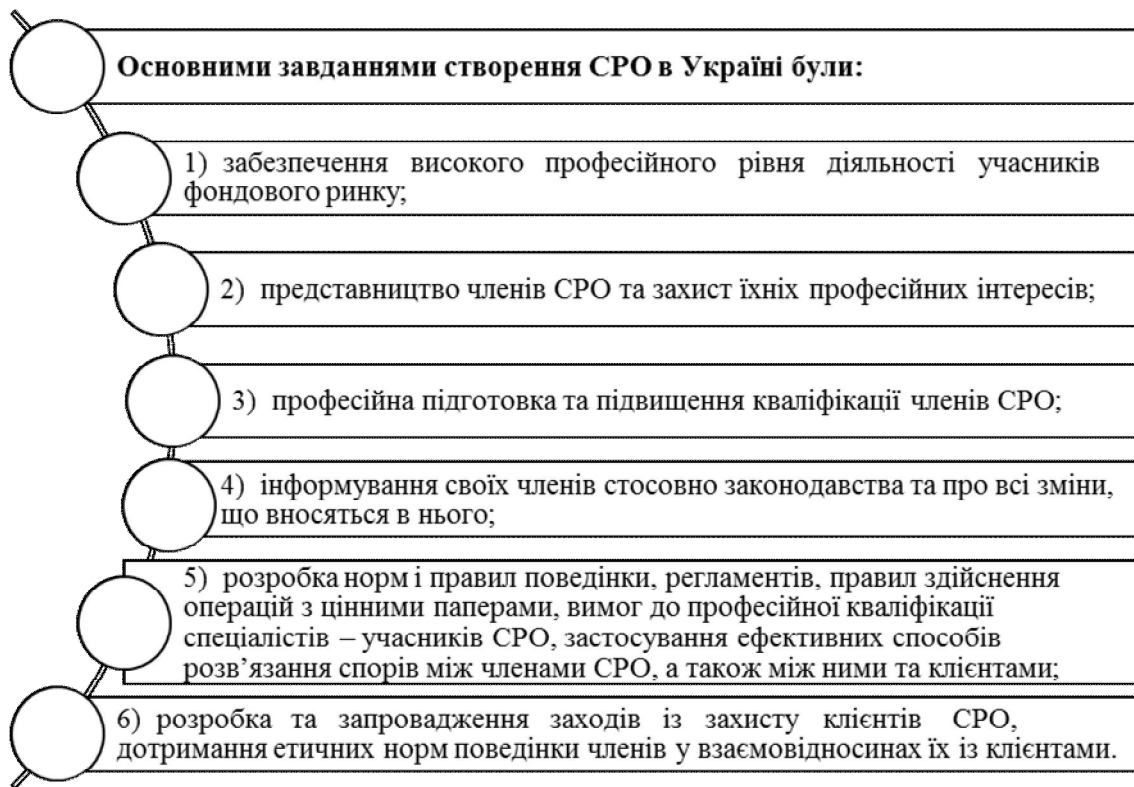

Рисунок 10.11. Завдання створення СРО в Україні

Основними ознаками саморегулюючих організацій є:

- добровільність об’єднання;
- наявність різноманітних видів діяльності;
- захист інтересів членів організації;
- встановлення для своїх членів «правил гри» на ринку;
- виконання ряду регулюючих функцій, які недоцільно виконувати державі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Organizational and Financial Principles for the Development of Euroregions / Iaroslav V. Petrunenko, Svitlana I. Belei, Maryna V. Petchenko, Nataliia V. Kovalenko, Olena A. Bodnar, Nataliia G. Maslak// *International Journal of Economics & Business Administration*, Volume VIII, Issue 3, 150-160, 2020. URL:<https://www.ijeba.com/journal/493>. (дата звернення: 20.11.21).
2. Бакаєв Л. О., Соколова Е. О., Шиндирук І. П., Грознецька Л. П. Навчальний посібник Ринок фінансових послуг. / Київ. ДЕТУТ, 2014. 384 с.
3. Боднар О. А., Паламарчук В. С., Гаврилов А. О. Аналіз стану ринку банківських послуг України в умовах пандемії / Електронне наукове фахове видання з економічних наук *Modern Economics*. №23. 2020. 13-19. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/23-2020/bodnar.pdf> (дата звернення: 23.11.21).
4. Боднар О. А., Хоренженко В. В., Татаренкова Ю. В. Функціонування страхового ринку України в умовах пандемії COVID-19 / Електронний фаховий журнал «Ефективна економіка». №10. 2020. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2020/69.pdf. (дата звернення: 27.11.21).
5. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: <http://rada.gov.ua/> (дата звернення 13.11.2021).
6. Всесвітній банк. URL:<http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>.
7. Державна служба статистики: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 13.11.2021).
8. Еш С.М. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник / Київ. «Центр учбової літератури», 2015. 400 с.
9. Європейський Союз. URL: https://eeas.europa.eu/topics/eu-information-russian_ru (дата звернення 13.11.2021).
10. Єдине вікно доступу до освітніх ресурсів. URL: <http://window.edu.ru> (дата звернення 13.11.2021).
11. Кафедра фінансів, банківської справи та страхування Миколаївського національного аграрного університету: офіційний веб-сайт. URL: finance.mnau.edu.ua (дата звернення 13.11.2021).
12. Ковальчук К.Ф., Архірейська Н.В., Валенюк Н.В. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник. Дніпро: НМетАУ, 2018. 135 с.
13. Конституція України : Закон від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 13.11.2021).
14. римінальний кодекс України: Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 13.11.2021).
15. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення 13.11.2021).
16. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення 13.11.2021).

17. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua> (дата звернення 13.11.2021).

18. Національний банк України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index> (дата звернення 13.11.2021).

19. Про інститути спільного інвестування [Електронний ресурс] : Закон України від 05.07.2012р. № 5080-VI (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5080-17> (дата звернення 13.11.2021).

20. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. №2121-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 13.11.2021).

21. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012р. № 5178-VI (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5178-17> (дата звернення 13.11.2021).

22. Про концепцію функціонування та розвитку фондового ринку України : Постанова Верховної Ради України від 22.09.1995р. № 342/95ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 13.11.2021).

23. Про кредитні спілки: Закон від 20.12.2001 № 2908-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2908-14> (дата звернення 13.05.2021).

24. Про Національний банк України: Закон від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення 13.11.2021).

25. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001р. № 2374-III (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2374-14> (дата звернення 13.11.2021).

26. Про приватизаційні папери: Закон України 06.03.1992 р. № 2173-XII (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2173-12> (дата звернення 13.11.2021).

27. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 № 15-93. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/15-93> (дата звернення 13.11.2021).

28. Про страхування: Закон від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 13.11.2021).

29. Про фінансовий лізинг : Закон від 16.12.1997 № 723/97-ВР URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 13.11.2021).

30. Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001р. № 2664-III (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення 13.11.2021).

31. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006р. № 3480-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення 13.11.2021).

32. Сіренко Н.М., Боднар О.А., Шишпанова Н.О. Інституціональна інфраструктура фінансового ринку: теоретико-практичний аспект/ Електронне наукове фахове видання з економічних наук Modern Economics. №25. 2021.

C.130-135 .URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/25-2021/bodnar.pdf> (дата звернення: 20.11.21).

33. Фінансовий портал МІНФІН: офіційний веб-сайт. URL: <http://minfin.com.ua/> (дата звернення 13.11.2021).

34. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16.01.2003р. № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 13.11.2021).

Навчальне видання

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

курс лекцій

Укладач

Боднар Олена Андріївна

Відповідальний за випуск О.А. Боднар

Технічний редактор: О.А. Боднар

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 6,5

Тираж 25 прим. Зам. №

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.